

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
HADİS BİLİM DALI

KÜTÜB-İ TİS'Â BAĞLAMINDA ZİYNET İLE İLGİLİ
HADİSLERİNİN TESPİTİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. Veli ATMACA

HAZIRLAYAN
Emine MUZ TANYILDIZI

ELAZIĞ – 2009

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
HADİS BİLİM DALI

KÜTÜB-İ TİS'A BAĞLAMINDA ZİYNET İLE İLGİLİ
HADİSLERİNİN TESBİTİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bu tez / / tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği /
oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı

Üye

Üye

Bu tezin kabulü, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun / /
tarih ve sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Erdal AÇIKSES

Enstitü Müdürü

ÖZET**Yüksek Lisans Tezi****KÜTÜB-İ TİS'A BAĞLAMINDA ZİYNET İLE İLGİLİ HADİSLERİNİN
TESBİTİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ****Emine MUZ TANYILDIZI****Fırat Üniversitesi****Sosyal Bilimler Enstitüsü****Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı****Hadis Bilim Dalı****Elazığ – 2009, Sayfa: XI+160**

Günümüzde hâla tartışmalı olan birçok konu bulunmaktadır. Bu konulardan ziynet ve süs ile ilgili olanlarını “Kütüb-ü Tis’a Kapsamında Ziynet Hadislerinin Tesbiti ve Değerlendirilmesi” adlı çalışmamızda inceledik. Konumuzun çok geniş olması sebebiyle, konu temel hadis kaynakları olan “Kütüb-ü Tis’a” çerçevesinde sınırlandırılmıştır. Bu doğrultuda yaptığımız çalışma giriş ve dört bölümden oluşmaktadır.

Giriş Bölümünde “Kutsal kitaplarda Ziynet Kavramı” başlığı altında Kitab-ı Mukaddes ve Kuran-ı Kerimde ziynet kavramı incelenmiştir.

Birinci Bölümde, kadın ve erkek kıyafetleri, ipek giyinmenin ve altın yüzük kullanmanın erkekler için mekruh oluşu, altın ve ipeğin kadınlara helal oluşu, peruk takma, döğme yaptırma gibi konular incelenerek, bu konulardaki sorunlar açıklığa kavuşturulmuştur.

İkinci Bölümde, evlerimizde kullandığımız mutfak eşyalarından, yatak eşyalarından ve perdelerden bahsedilmiş, altın ve gümüş eşya kullanmanın yasak oluşu, insan ve hayvan suretli perde ve yatak eşyalarının kullanılmasının uygun olmadığı belirtilmiştir.

Üçüncü Bölümde, savaş eşyalarından, yasaklanan müzik aletlerinden ve camilerde ziynet eşyası olarak kullanılan mihrap ve minberden bahsedilmiştir.

Dördüncü Bölümde, Ziraatta, Hayvancılıkta ve Avcılıkta kullanılan ziynet eşyaları ele alınarak incelenmiştir.

Çalışmamız Sonuç, Bibliyografya ve Ekler kısmıyla sona ermektedir.

Yaptığımız bu çalışmanın Ziynet Eşyaları konusundaki problemlere cevap teşkil edeceğini düşünüyoruz.

Anahtar Kelimeler: Ziynet, Süs, Altın, Peygamber.

ABSTRACT

Master Thesis

**THE DETERMINATION AND EVALUATION OF THE HADITHS RELATED
WITH JEWELRIES WITHIN THE CONTEXT OF KUTUB-U TIS'A**

Emine MUZ TANYILDIZI

The University Of Firat

The Institute Of Social Science

Basic Islamic Sciences

The Department Of Hadith

Elazığ – 2009, Page: XI+160

Currently there are still a lot of controversial topics. We've examined those related with jewelry and ornaments in our study "The Determination and Evaluation of the Hadiths related with Jewelries within the context of Kutub-u Tis'a". The topic is restricted within the context of the basic hadith resource "Kutub-u Tis'a" because it is exhaustive. Thus, our study consists of four sections.

Clothes of men and women were examined in the first section, as wearing silk clothes and having golden rings was conceived as adominable for men, it was a percept that silk and gold were halal for women. Topics like wearing wigs and tattoos were in addition examined to clarify related problems.

The kitchen items, bedroom items, and curtains we've got in our houses were mentioned in the second section. It was noted that golden and silver items were forbidden, that curtains and bedroom items with human and animal figures were disapproved.

Warfare weapons, forbidden music instruments, and altars and pulpits used as ornaments in mosques were the topic of the third section.

Ornaments used in the agriculture, stockbreeding, and hunting were examined in the fourth section.

Our study ends with Result, Bibliography, and Appendix.

We believe that our study is a solution for problems related with jewelry and ornaments.

Key words: Jewelry, Ornament, Gold, Prophet.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	II
ABSTRACT	IV
İÇİNDEKİLER.....	VI
ÖNSÖZ	IX
I. GİRİŞ	1
I.1. Kutsal Kitaplarda Ziyet Kavramı	2
I.1.1. Kuran-ı Kerim’de Ziyet (Süs) Kavramı	3
I.1.1.1. Şeytanın Yapılan İşleri Süslü Göstermesi.....	3
I.1.1.2. Dünya Hayatının Süs Ve Eğlenceden İbaret Olması	5
I.1.1.3. Kıyafet ve Takıda Süs	8
I.1.2. Tevrat’ta Ziyet (Süs) Kavramı	10
I.1.3. İncil’de Ziyet (Süs) Kavramı	13
BİRİNCİ BÖLÜM	
1.FERDE AİT ZİYET EŞYALARI	
1.1. Giyim-Kuşamla İlgili Ziyet Eşyaları	17
1.1.1. Elbise	17
1.1.1.1. Elbisede Kadın Erkek Farklılığı	17
1.1.1.2. Erkek Elbisesi	20
1.1.1.3. Kadın Elbisesi.....	30
1.1.2. Kemer	33
1.1.3. Kürk.....	34
1.2. Takı İle İlgili Ziyet Eşyaları	36
1.2.1. Yüzük	36
1.2.2. Küpe	45
1.2.3. Gerdanlık	48
1.3. Saç ve Beden İle ilgili Ziyet Eşyaları	52
1.3.1. Tarak.....	52
1.3.2. Saç Boyama	53
1.3.3. Peruk Takma.....	58
1.3.4. Döğme	61
1.3.5. Koku	64

İKİNCİ BÖLÜM

2. EV EŞYASI OLARAK ZİYNET

2.1. Mutfak Eşyası	70
2.1.1. Kırba	70
2.1.2. Tabak	73
2.1.3. Kap	74
2.2. Yaygı, Yatak Eşyası, Perde	79
2.2.1. Yaygı	79
2.2.2. Perde	83
2.2.3. Yatak Eşyası	85

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TOPLUM HAYATINDA ZİYNET EŞYALARI

3.1. Eğlence ve Müzik Aletleri	87
3.1.1. Davul	87
3.1.2. Def	89
3.1.3. Kaval	92
3.2. Savaş Aletleri	95
3.2.1. At	95
3.2.2. Kılıç	97
3.2.3. Sancak ve Bayrak	100
3.2.4. Yay ve Ok	102
3.2.5. Zırh	104
3.2.6. Miğfer	106
3.2.7. Kalkan	107
3.2.8. Mızrak	108
3.3. Cami ve Mescit Eşyaları	110
3.3.1. Mihrab	110
3.3.2. Minber	115

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ZİRAAT, HAYVANCILIK VE AVCILIK İLE İLGİLİ ZİYNET EŞYALARI

4.1. Avcılık İle İlgili Eşyalar ve Ziyet	121
4.1.1. Yay ve Ok	121
4.1.2. Taş	122
4.1.3. Bıçak	123
4.2. Hayvancılık İle İlgili Eşyalar ve Ziyet	124

4.2.1. Çan.....	124
2.2. Gerdanlık ve Kiriş	125
4.2.3. Üzengi.....	126
4.2.4. Damga.....	126
4.3. Ziraat İle İlgili Eşyalar ve Ziynet	127
4.3.1. Saban	127
SONUÇ	129
BİBLİYOGRAFYA.....	131
EKLER.....	133
ÖZGEÇMİŞ	160

ÖNSÖZ

Bilindiği üzere geçmişten günümüze kadar tüm insanlar gerek kıyafet gerekse takı, ev eşyası, tarım ve hayvancılık gibi alanlarda kullanılan eşyalara sahip olmuşlardır. İnsanlar, bulundukları devrin dini ve kültürel özelliklerini kullandıkları bu eşyalara yansıtmışlardır. Mesela; giyilen bir kıyafet tarzı o zamanın kültürünü yansıtmaktadır. Aynı zamanda evlerde kullanılan eşyalar veya takıların türü, rengi veya çeşidi yine din ve kültürün etkisinde kalmıştır. Bu eşyalar üzerine nakşedilen şekil, motif ve yazıların mevcudiyeti ayrıca merak konusudur.

İslam Dininin gelmesiyle Arapların kullandıkları ziynet eşyalarının bir kısmında da değişme olduğunu görmekteyiz. Bu sebeple İslam Dini açısından ve Peygamberimiz'in değerlendirmesiyle, İslam öncesi Arap inanç ve kültürünün eşya üzerine resmedilmesi veya "ziynet eşyası" tarzında yansımalarına karşı tavrını netleştirmek üzere bu konuda en sağlam bilgi birikimi içeren kaynağın hadisler olduğunu düşünüyoruz. Çünkü haram veya helal sayılan o kadar çok mesele vardır ki, bunlardan birisi de İslam öncesi Araplar'ın kullandıkları eşyalara nakşedilmiş semboller, ziynet eşyalarının biçimi, türü ve boyutu gibi hususlar olup, incelenmeye değer görülmüştür.

Gerek kişinin kendi üzerinde taşımak üzere kullandığı süs eşyası gerekse ev, ziraat, av ve hayvan eşyası gibi harici kullanılmış ziynet veya süs eşyaları ayrıca bu eşyalar üzerine işlenmiş simge ve sembollerin Hz. Peygamber tarafından serbest bırakılması veya yasaklanma sebeplerini net bir biçimde ortaya koymak için konu ile ilgili rivayetlere topluca bakmanın zarûri olduğu kanaatindeyiz. Buradaki maksadımız meselenin fıkîhî veya hükûmî boyutunu incelemek değil; bu konuda çalışma yapmak isteyenlere malzeme teşkil edecek olan hadisleri tesbit ederek, hadis tekniği açısından inceleyip, sunmaktır.

"Ziynet Hadisleri" çalışmasını yapmamızdaki maksat, birçok insanın bu konularda kesinleşmiş bir bilgiye sahip olmamasıdır. Hatta çoğu defa Hz. Peygamber'in şahsında İslam'ın estetik ve kültürel değerlere, simge ve sembollere topyekün yasak getirdiği anlayışıyla insanların ya sanat ve estetik duygularına engel olduğu ya da bazı araştırmacıların bu durumu İslam aleyhine ve bilhassa hadisleri reddetme malzemesi olarak kullandığı görülmektedir.

Bu belirsizliğin önüne geçmek için konu ile ilgili hadislerin bir araya getirilmesi zarûridir. Bunun içinde çok sayıdaki hadis eseri içerisinde dağınık şekilde yer alan rivayetlerin tamamının toplanması ve incelenmesi işleminin Yüksek Lisans çalışmasının şartlarını zorlayacağı takdir edilir. Bu yüzden çalışmamızın hadis kaynakları içerisinde sıhhatiyle genel kabul görmüş olan “Kütüb-i Tis’a”nın Ale'l Ebvab (konu tasnifli) olanlarıyla sınırlı tutmayı tercih ettik. Konularına göre tasnif edilmiş eserlerin musannıfları, bu meseledeki rivayetleri nasıl görmüşler veya muhaddisler ziynet hadislerinin tamamını ahkâm konusu olarak mı görmüşler, sorusuna da açıklık getirmek için Kütüb-i Tis'a'nın konularına göre olanlarını tercih ettik. Bu amaçla yapmış olduğumuz çalışma dört bölümden oluşmaktadır.

Birinci Bölümde, “Ferde Ait Ziynet Eşyaları” başlığı altında Giyim-Kuşam (Elbise, Kemer, Kürk vs.), Takı (Yüzük, Küpe, Gerdanlık vs.), Saç ve Bedenle (Tarak, Peruk, Koku vs.) ilgili ziynet eşyaları hadisler ışığında tespit edilerek açıklanmıştır.

İkinci Bölümde “Ev Eşyası ve Ziynet” başlığı altında evlerimizde kullandığımız mutfak eşyaları, yatak eşyaları, perdeler vs. konular işlenmiştir.

Üçüncü Bölümde toplum hayatında yer alan eğlence ve müzik aletleri, savaşlarda kullanılan aletler, cami ve mescit eşyaları ele alınmıştır.

Dördüncü Bölümde ise tarım, hayvancılık ve avcılıkla ilgili eşyalar ve ziynet özelliği hadislerle tespit edilerek açıklanmıştır.

Yine bu çalışmada Kütüb-i Tis'a başta olmak üzere ulaşabildiğimiz diğer müstakil kitaplardan da faydalanılmıştır.

Bu çalışmada maddi ve manevi desteğini esirgemeyen çok kıymetli hocam Yrd. Doç. Dr. Veli Atmaca'ya teşekkürü borç bilirim.

Emine MUZ TANYILDIZI

ELAZIĞ-2009

KISALTMALAR

a.g.e	: Adı geçen Eser
A.K.M.Y.	: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları
B	: Bin/ İbn
Bkz	: Bakınız
C	:Cilt
Çev.	: Çeviren
S	: Sayfa
Hız.	: Hazret
M.Ü.İ.V.	:Marmara Ünı. İlahiyat Vakfı
r.a.	: Radıyallahu Anh / Anha
(s.a.s.)	: Sallallahu Aleyhi ve Sellem
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
Tsz	: tarihsiz
yay.	: yayıncılık
Yrz	: Baskı yeri yok
yy.	: yüz yıl

I. GİRİŞ

Ziynet, süs ve bezek anlamında kullanılmaktadır. İnsanların, başkalarına hoş görünmek amacıyla giyindikler elbiseler, takındıkları takılar aynı zamanda gündelik hayat içerisinde süs mahiyetindeki eşyalar, yine savaşlarda ve eğlencelerde kullanılan eşyalar ziynet eşyalarını oluşturmaktadır. Ayrıca bu eşyaların biçimleri yanısıra üzerindeki şekil, figür ve yazıları da süs olarak görülebilir.

Ziynet (süs)'e Kuran-ı Kerim'de birçok yerde değinilmiştir. Kur'an-ı Kerim'de, "De ki; Allah'ın kulları için çıkardığı süsü ve güzel rızıkları kim haram etti? De ki; O, dünya hayatında inananlarıdır; kıyamet günü de yalnız onlarıdır." İşte biz, bilen bir topluluk için ayetleri böyle açıklıyoruz"¹ ayeti müslümanların süslenmesini helal kılmakta; bunu yapmanın karşısında olanları ise helali haram yapmaya teşebbüs ederek haddi aşmakla suçlamaktadır.

Bir diğer ayette, denizden çıkarılan süsler, Allah'ın bir nimeti olarak zikredilerek, "... inci ve mercan çıkar"² buyrulmaktadır.

Kadınların süslenmeye yatkınlığına değinilen bir başka ayette ise, onların bu özelliği tabîî karşılanıyor; "Süs içinde yetiştirilip mücadelede açık olmayan..."³

"Ahirette müslümanlara vadedilen Cennet ise göz kamaştırıcı güzelliktedir; gözlerinin hoşlanacağı ne varsa oradadır."⁴ "Orada yaslanılacak koltuklar, ipekli elbiseler, gümüş kaplar, billur kâseler, zencefil karışımı kâseler, atlastan elbiseler, bilezikler vardır, ne yana bakarsan bak ulu bir saltanat"⁵ ayetlerinde de görüldüğü gibi cennetteki süs ve süs eşyalarından bahsedilmektedir.

Süs, Allah tarafından insanlara verilen bir nimet olduğu için insanların buna şükretmesi gerekir. Süslenerek daha güzel ve çekici hale gelen insanın bu durumdan dolayı gurur ve kibir duymaması gerekir. Kuran-ı Kerimde şöyle buyrulmaktadır: "Yeryüzünde kabara kabara yürüme. Çünkü sen yeri yaramazsın, boyca da dağlara erişemezsin."⁶

¹ Âraf; 7/32.

² Râhmân, 55/23.

³ Zuhuf, 43/18.

⁴ Zuhuf, 43/71.

⁵ İnsan, 76/11-22.

⁶ İsrâ, 17/37.

Giyim- Kuşamda süslenme, işlemeli ve ipekli elbiselerin giyilmesi aynı zamanda farklı desen ve motiflerde kumaşların kullanılması şeklindedir. Fakat şu bilinmelidir ki giyim- kuşamda süsün yanı sıra önemli bir hususta giyinilen elbisenin temiz olmasıdır. Çünkü kirli bir kıyafette kullanılan süsün hiçbir önemi yoktur.

Kıyafette süsü tamamlayan diğer önemli bir husus takıdır. Takı aslında başlı başına bir süstür. Takı konusunda süslenme ise başta altın ve gümüş olmak üzere inci, fildişi, akik vb. maddelerin kullanılmasıyla. Bu konuda ilk akla gelen altındır. Bunun sebebi ise geçmişten günümüze kadar altının çok kullanılan bir takı olmasıdır.

Saç ve bedenle ilgili süslenme ise şöyledir: Çeşitli saç şekilleri, saç rengini değiştirme, peruk kullanma, döğme yaptırma, koku sürünme vs. şeklindedir. Bunlardan peruk takma ve döğme yaptırma, hadislerde tamamen men edilmiştir. Koku konusunda ise kadın ve erkek ayrımı yapılmıştır. Ayrıca saç boyama konusunda da tartışmalar yapılmış olup farklı açıklamalarda bulunulmuştur. Bu hususlar konu başlıkları altında verilecek kadar teferruatlıdır.

Giyim - Kuşam, saç ve bedenle ilgili ziynetin yanı sıra toplum hayatının çeşitli alanlarında da süse önem verilmektedir. Mesela: Ev eşyalarında altın ve gümüş kullanımı, yatak, döşek, perdelerde kullanılan süslemeler, Cami ve mescit eşyalarındaki bezemeler, eğlencelerde kullanılan müzik aletleri ile tarım, hayvancılık ve avcılıkta kullanılan aletler ve bunların üzerindeki süslemeler, ziynet konusu içerisinde değerlendirilmek durumundadır.

I.1. Kutsal Kitaplarda Ziyet Kavramı

Estetik ve güzellik, herşeyi yaratan yüce varlığın insan ve yarattığı tüm varlıklara verdiği bir nimettir. Bundan esinlenerek insanoğlu, güzellik ve güzelliğe konu olan takı, giysi ve hayatının her alanında bu nimetten faydalanmayı bilmiştir. Her toplumda olduğu gibi kutsal kitapların gönderildiği toplumlarda da bu böyledir. Allah'ın gönderdiği üç kutsal kitap (Zebur, Tevrat, İncil) ne kadar tahrife uğramışsa da yine içeriğinde güzellik ve süsten bahsetmektedir. Yine bunların yanı sıra Kutsal Kitabımız olan Kuran-ı Kerimde de güzellik ve estetik söz konusudur. En başta yazılışında bu özelliği gösteren kitabımız içerisinde Yüce Allah'ın süsten bahsetmesi dikkat çekici olup merak uyandırmaktadır. Bu sebeple ziynet dediğimiz süs,

çalışmamızın ana konusunu oluşturmaktadır. Şimdi kutsal kitaplarda bahsedilen süs konusunu inceleyelim.

I.1.1. Kuran-ı Kerim’de Ziyet (Süs) Kavramı

Kuran-ı Kerim’de ziyet kavramını incelerken ziyet (süs)’in dünya hayatı, kullanılan takılar, şeytanın insanlara yaptırdığı çirkin işleri güzel göstermesi, gökyüzünün ve dünyanın süslenmesi ve giyilen kıyafetteki süs anlamlarında kullanıldığını görmekteyiz. Şimdi bu konularla ilgili ayetleri inceleyelim.

I.1.1.1. Şeytanın Yapılan İşleri Süslü Göstermesi

“Zorluğumuz kendilerine gelip çattığında bir sığınabilselerdi! Ne yazık ki kalpleri katılaştı; şeytan, yapmakta olduklarını onlara süslü-püslü gösterdi.”⁷

“Bir ölü iken kendisine hayat verdiğimiz, insanlar içinde yürümesi için kendisine bir ışık tuttuğumuz kişinin durumu, karanlıklar içinde kalmış, bir türlü ondan çıkamayan kişinininki gibi olur mu? İşte böyle! Küfre sapanlara, yapmakta oldukları süslü-püslü gösterilmiştir.”⁸

“Şeytan onlara, yaptıklarını süslü gösterip şöyle demişti: "Bugün size galip gelecek kimse yok, ben yanınızdayım." Fakat iki topluluk yan yana gelince iki topuğu üstüne çark edip şöyle dedi: "Ben sizden uzağım. Ben sizin görmediklerinizi görüyorum, ben Allah’tan korkarım. Allah’ın cezası çok şiddetlidir.”⁹

“Haram ayları ertelemek, küfürde bir artırmadır ki, onunla inkâr edenler saptırılır. Onu bir yıl helal sayarlar, bir yıl haramlaştırırlar ki, Allah’ın yasakladığının sayısını denkleştirip Allah’ın haram kıldığını helalleştirsınler. Amellerinin kötülüğü kendilerine süslü gösterilmiştir. Allah, küfre batan bir topluluğu iyiye ve güzele kılavuzlamaz.”¹⁰

“İnsanlara zorluk dokunduğu zaman; yan yatarken, otururken, ayaktayken bize yalvarır. Ama sıkıntısını çözdüğümüzde, kendisine dokunan bir zorluk yüzünden bize hiç yalvarmamış gibi çekip gider. Haksızlığa sapanlara, yapmakta oldukları, işte böyle

⁷ Enam, 6/43.

⁸ Enam, 6/122.

⁹ Enfal, 8/48.

¹⁰ Tevbe, 9/37.

süslü gösterilmiştir.”¹¹

“Yemin olsun Allah’a ki, senden önceki ümmetlere de elçiler gönderdik de şeytan onlara amellerini süslü gösterdi. O, bugün de onların dostudur/ o gün de onların dostu idi. Onlar için acıklı bir azap var.”¹²

“Şu bir gerçek ki, ahirete inanmayanların amellerini biz, kendileri için süsleyip püsledik. Bu yüzden onlar kalpleri körelmiş olarak şaşkınlık içinde bocalar dururlar.”¹³

“Onu ve toplumunu, Allah’ı bırakıp Güneş’e secde eder buldum. Şeytan onlara, yapıp ettiklerini süslü gösterip onları yoldan saptırmış. Artık doğruyu bulamazlar.”¹⁴

“Karun, süsü-püsü içinde toplumunun karşısına çıktı. Şu iğreti dünya hayatını amaçlayanlar dediler ki: "Ah, Karun’a verilenin bir benzeri bize de verilseydi. Gerçekten o, çok nasipli bir adam!”¹⁵

“Âd’ı, Semûd’u da böyle yaptık. Bu, onların yurtlarından açıkça belli olmaktadır. Şeytan onlara amellerini süsleyip püslemişti de kendilerini yoldan çıkarmıştı. Oysaki bakıp görebilen insanlardı.”¹⁶

“Biz onları birtakım yakınlarla çevreleyip sardık da onlar, önlerinde ve arkalarında ne varsa bunlara süslü gösterdiler. Kendilerinden önceki cin ve insan ümmetleri için hak olan söz, bunlar aleyhine de hak oldu. Çünkü bunlar, hüsrana uğrayanlardı.”¹⁷

“Süs içinde yetiştirilen, fakat çekişme ve savaşta yetersiz kalanı, öyle mi?”¹⁸

“Rabbinden açık bir kanıt üzere olan, amelinin çirkinliği kendisine süslü gösterilip de boş arzularına uyanlara benzer mi?”¹⁹

“Siz sanmıştınız ki, resul de müminler de ailelerine bir daha asla dönmeyecekler. Bu düşünce kalplerinizde süslendi de çirkin bir sanıya saplandınız ve mahvolmuş bir

¹¹ Yûnus, 10/12.

¹² Nahl, 16/63.

¹³ Neml, 27/4.

¹⁴ Neml, 27/24.

¹⁵ Kasas, 28/79.

¹⁶ Ankebut, 29/38.

¹⁷ Fussilet, 41/25.

¹⁸ Zühruf, 43/18.

¹⁹ Muhammed, 47/14.

topluluk haline geldiniz.”²⁰

“Bilin ki, Allah’ın resulü içinizdedir. Eğer o çoğu işte size uysaydı, gerçekten zorlukla karşılaşır, sıkıntıya düşerdiniz. Ama Allah, imanı size sevdirmiş ve onu gönüllerinizde süslemiştir. Ve size küfrü, öz-söz bozukluğunu, isyanı çirkin göstermiştir. Rüşte ermiş olanlar işte bunlardır.”²¹

Görüldüğü gibi tüm ayetler, şeytanın insanlara yaptıkları işleri güzel ve süslü gösterip, onlardan zevk almalarını ve bu işleri tekrarlamalarını sağlamasıyla ilgilidir. Helak olan çeşitli kavimlerde böyle olmuştur. Yani geçmişten günümüze kadar şeytan insanların amellerini onlara süslü gösterip, onları saptırmıştır. Hiç şüphesiz bundan sonrada böyle olacaktır. Bu sebeple ayetleri dikkate alarak şeytanın bu tuzağından uzak durulması gerekir.

1.1.1.2. Dünya Hayatının Süs Ve Eğlenceden İbarete Olması

“Onlardan bazı çiftlere, kendilerini imtihan etmek için iğreti hayatın süsü olarak verdiğimiz nimetlere gözlerini dikme! Rabbinin rızkı hem daha hayırlı hem daha sürekli.”²²

“Zalim olduğu için helâk ettiğimiz nice kent/medeniyet var ki, duvarları, tavanları üzerine çökmüş halde. Nice kullanılmaz halde bırakılmış su kuyusu, nice süslü köşk var.”²³

“Gökten bir su indirdi de vadiler, kendi kaderlerine göre sel oldu, ardından da sel, üste çıkan köpüğü taşır hale geldi. Bir süs eşyası veya âlet yapmak isteğiyle ateşte körükledikleri şeylerde de benzeri bir köpük vardır. Allah hakla bâtılı işte böyle örneklendiriyor: Köpük, atılır gider; insanlara yararlı olansa toprakta kalır. Allah, işte bu şekilde örnekler verir.”²⁴

“Şu iğreti hayatın durumu gökten indirdiğimiz bir suya benzer: İnsanların ve davalarının yedikleri yeryüzü bitkisi onunla karışmıştır. Nihayet toprak, takılarını kuşanmış, süslenmiştir. Toprağın sahipleri onun üzerinde egemen olduklarını

²⁰ Fetih, 48/12.

²¹ Hucurat, 49/7.

²² Tâhâ, 20/131.

²³ Hacc, 22/45.

²⁴ Rad, 13/17.

sanmaktadırlar. Tam bu sırada emrimiz ona gece veya gündüz ulaşmıştır. Ve onu, sanki dün yerinde yokmuş gibi biçip atmışsızdır. Derin derin düşünen bir topluluk için ayetleri böyle ayrıntılı olarak veriyoruz.”²⁵

“Musa’nın kavmi, onun Allah’la konuşmaya gidişinden sonra, süs eşyalarından oluşmuş, böğürebilen bir buzağı heykelini ilah edinmişti. Görmediler mi ki, o onlarla ne konuşabiliyor ne de kendilerine yol gösterebiliyor? Onu benimsediler ve zalimler haline geldiler.”²⁶

“Kadınlara, oğullara, altın ve gümüşten oluşturulmuş yığılara, salma atlara, davarlara ve ekinlere tutkunlukların sevgisi, insanlar için süslenip püslenmiştir. Tüm bunlar geçici-iğreti hayatın nimetidir. Allah’a gelince, varılacak yerin en güzeli onun yanındadır.”²⁷

Allah ayetlerinde dünya hayatının bir eğlence olmasından dolayı dünyada verdikleri nimetlerinde bir süs olduğunu belirtmiştir. İnsanlara nasip ettiği evlatlar, mal, bahçe, at ve bazı hayvanlar insanlar için süslü gösterilmiş ve insanlarda dünyaya kanarak bunları önemseyerek, vazgeçememişlerdir. Allah, bunların dünya hayatının bir nimeti olduğunu ve geçici olduğunu belirterek ebedi hayat olan cennetin daha güzel olduğunu açıklamıştır.

“De ki: "Allah’ın kulları için çıkardığı süsü, güzel, temiz ve tatlı rızıkları kim haram etmiş?" De ki: "Dünya hayatında onlar, inananlar için de var. Kıyamet gününde ise yalnız inananlar içindir onlar." Bilgiden nasipli bir topluluk için biz, ayetleri böyle ayrıntılı kılıyoruz.”²⁸

“Süslü, nakışlı tahtlar üzerinde.”²⁹

“Bilin ki, şu iğreti dünya hayatı bir oyun ve eglenceden, bir süsten, aranızda bir övünmeden, mallarda ve evlatlarda çoğalma yarışından başka şey değildir. Bir yağmur misali ki, çıkardığı bitkiler çiftçilerin hoşuna gider. Ama biraz sonra o ot kurur, sapsarı kesildiğini görürsün. Nihayet bir ot ufantısı haline gelir. Âhirette şiddetli bir azap var, Allah’tan bir af ve hoşnutluk da var. Dünya hayatı bir aldaniş/gurur aracından başka şey

²⁵ Yunus, 10/24.

²⁶ Âraf, 7/148.

²⁷ Âl-i İmran, 3/14.

²⁸ Âraf, 7/32.

²⁹ Vâkıa, 56/15.

değildir.”³⁰

“Her yanda süsler oluşturduk. İşte bütün bunlar, şu iğreti dünya hayatının nimetidir. Rabbinin katındaki âhiret ise takva sahipleri içindir.”³¹

“Ey Peygamber! Eşlerine şöyle söyle: "Eğer şu iğreti dünya hayatını ve onun süsünü istiyorsanız, haydi gelin size boşanma bedellerinizi vereyim de sizi güzellikle serbest bırakayım.”³²

“Mal ve oğullar, şu iğreti dünya hayatının süsüdür. Barışa ve hayra yönelik kalıcı eylemlerse, Rabbin katında sevapça da üstündür, beklenti bakımından da.”³³

“Biz, yeryüzündeki şeyleri ona bir süs yaptık ki, insanları, içlerinden hangisi amel yönünden daha güzeldir diye imtihan edelim.”³⁴

“Benliğini, sabah-akşam yüzünü isteyerek rablerine yalvaranlarla beraber tut. İğreti dünya hayatının süsünü isteyerek gözlerini onlardan kaydınp uzaklaştırma. Ve sakın, kalbinin bizim zikrimizden gafil koyduğumuz, boş arzularına uymuş kişiye boyun eğme. Böylesinin işi hep aşırılıktır.”³⁵

Dünya hayatının ne tarafına bakarsak bakalım süslü olduğunu görmekteyiz. Allah yarattığı bu süs ve güzelliklerle insanoğlunu imtihan etmek istemiştir. İnsanoğlu yaratılış gereği bu süsleler aldanmaktadır. Bunlardan korunmanın en iyi yolu şüphesiz Allah’ı zikretmektir. Ayrıca ayetleri incelediğimizde süsün bizim anladığımız gibi takva sahiplerine de yasak olmadığını görmekteyiz. Süs yaratılan insanlar için vardır. Önemli olan süse tapmadan dünyanın geçici olduğunu bilmek ve ona göre davranmaktır.

“Yemin olsun, biz gökte burçlar oluşturduk ve onu/onları, seyredenler için süsledik.”³⁶

“Dedi: "Rabbim! Beni azdırmana yemin ederim ki, yeryüzünde onlar için mutlaka süslemeler yapacağım ve onların tümünü kesinlikle azdıracağım.”³⁷

“Hem binesiniz diye hem de bir süs olarak atları, katırları, eşekleri de yarattı. Ve

³⁰ Hâdid, 57/20.

³¹ Zühurf, 43/35.

³² Ahzâb, 3/28.

³³ Kehf, 18/46.

³⁴ Kehf, 18/7.

³⁵ Kehf, 18/28.

³⁶ Hicr, 15/16.

³⁷ Hicr, 15/30.

bilemeyeceğiniz daha neler yaratır O... “³⁸

“Her kim iğreti hayatı ve onun süsünü isterse böylelerinin yapıp ettiklerinin karşılığını kendilerine bu hayatta tam olarak veririz. Onlar dünyada hiçbir eksiltmeye uğratılmazlar.” ³⁹

“Allah’a ortaklar tanıldılar. Peki, her benliğin yaptığı işin başında duranla bunlar bir mi? De ki: "Onları isimlendirin. Yoksa siz Allah’a, yeryüzünde bilmediği bir şey mi haber veriyorsunuz? Yoksa anlamsız bir laf mı ediyorsunuz?" Hayır, küfre sapanlara, tuzakları süslü gösterildi de yoldan döndürüldüler. Allah’ın şaşırttığına kılavuzluk edecek yok.” ⁴⁰

“Bakmadılar mı üstlerindeki göğ’e ki nasıl kurduk onu, nasıl süsleyip nakışladık?! Yırtığı, çatlağı da yoktur onun.” ⁴¹

“Yemin olsun ki, biz en yakın göğü kandillerle süsledik ve onları şeytanlara ateş taneleri yaptık. O şeytanlar için çılgın ateş azabını da hazırladık.” ⁴²

“Biz o yakın göğü bir süsle, yıldızlarla süsleyip donattık.”⁴³

Bu ayetlerde de yine yeryüzünde ve gökyüzünde yaratılanların bir süs olduğu anlatılmaktadır. Gökyüzündeki yıldızlar bir süs olup insanların bakması ve düşünmesi içindir. Bu ve yeryüzünün yaratılışı Allah’ın bir sanatçı olduğunun kanıtıdır.

Diğer ayetlere baktığımızda şeytanın da insanları azdırmak için dünya hayatının süslerinden faydalandığını ayrıca insanların yaptıkları işleri onlara süslü göstererek, insanları doğru yoldan uzaklaştırdığını anlamaktayız.

I.1.1.3. Kıyafet ve Takıda Süs

“Ey âdemoğulları! Şu bir gerçek ki size, edep yerlerinizi örtecek giysi de indirdik, süs ve gösterişe yarayacak giysi de... Ama korunup sakınmaya yarayan giysi

³⁸ Nahl, 16/8.

³⁹ Hûd, 11/15.

⁴⁰ Rad, 13/33.

⁴¹ Kaf, 50/6.

⁴² Mülk, 67/5.

⁴³ Saffat, 37/6.

en hayırlısıdır. İşte bu, Allah'ın ayetlerindendir. Düşünüp öğüt almaları umuluyor.”⁴⁴

“Ey âdemoğulları! Tüm mescitlerde süslü, güzel giysilerinizi kuşanın. Yiyin, için fakat israf etmeyin. Allah israf edenleri sevmez.”⁴⁵

“Üzerlerinde yeşil-ince ipeklerle, sırmalı, kalın ipeklerden giysiler vardır. Gümüşten bileziklerle süslenmişlerdir. Ve Rableri onlara tertemiz bir içki ikram etmiştir.”⁴⁶

“Bunlar için, altlarından ırmaklar akan Adn cennetleri vardır. Orada altın bileziklerle süslenecekler, ince ve kalın ipekten yeşil giysiler giyip koltuklar üzerine kurulacaklar. O ne güzel karşılık, o ne güzel dayanak.”⁴⁷

Allah insanlara vücutlarını örtmeleri için kıyafet vermiştir. Ayrıca süs ve gösteriş içinde kıyafet verilmiştir. Fakat edep yerlerinin kapatılması için kullanılan kıyafetlerin daha hayırlı olduğu bildirilmektedir. Allah'ın nasip ettiği süslü kıyafetler ancak Allah için ibadet ederken giyilmelidir. Bunun yanı sıra Kuran-ı Kerim'de cennetteki kıyafetten de bahsedilmiştir. Cennet kıyafeti yeşil renkli ince ve kalın sırma ile dokunmuş ipekten oluşan elbiselerdir.

“İki deniz birbirine eşit olmaz. Bu tatlıdır, susuzluğu giderir, içimi hoş ve rahattır; şu tuzludur, acıdır. Ama hepsinden de taze et yersiniz; giyip takınacağınız bir süs çıkarırsınız. Allah'ın lütfundan nasip aramanız ve şükredebilmeniz için, gemilerin denizi yara yara gittiğini görürsün.”⁴⁸

“Mümin kadınlara da söyle: Bakışlarını yere indirsinler. Cinsel organlarını/ırzlarını korusunlar. Süslerini/zînetlerini, görünen kısımlar müstesna, açmasınlar. Örtülerini/başörtülerini göğüs yırtmaçlarının üzerine vursunlar. Süslerini şu kişilerden başkasına göstermesinler: Kocaları yahut babaları yahut kocalarının babaları yahut oğulları yahut kocalarının oğulları yahut kardeşleri yahut erkek kardeşlerinin oğulları yahut kız kardeşlerinin oğulları yahut kendi kadınları yahut ellerinin altında bulunanlar yahut ihtiyaç içinde olmayan erkeklerden kendilerinin hizmetinde bulunanlar yahut kadınların kaygı duyulacak yerlerini henüz anlayacak yaşa gelmemiş çocuklar.

⁴⁴ Âraf, 7/26.

⁴⁵ Âraf, 7/31.

⁴⁶ İnsan, 76/ 21.

⁴⁷ Kehf, 18/31.

⁴⁸ Fâtır, 35/ 12.

Süslerinden, gizlemiş olduklarının bilinmesi için ayaklarını yere vurmasınlar. Ey müminler, Allah’a topluca tövbe edin ki kurtuluşa erebilesiniz!”⁴⁹

“Allah, iman edip hayra ve barışa yönelik işler yapanları, altlarından ırmaklar akan cennetlere koyacaktır. Orada, altından bilezikler ve inciyle süsleneceklerdir. Ve orada giysileri ipektir.”⁵⁰

“Ve O’dur ki, içinden taze bir et yemeniz ve kuşanacağınız bir süs çıkarmanız için denizi emrinize vermiştir. Gemileri onda yara yara gider görürsün. Böyle yapmıştır ki, O’nun kereminden nasip arayasınız ve şükredebilesiniz.”⁵¹

“Artık nikâh arzuları kalmamış, hayızdan ve evlattan kesilen kadınların, süslerini göstermek için ortalıkta dolaşmamaları şartıyla dış giysilerini bırakmalarında kendileri için bir günah yoktur. Ama sakınmak için titiz davranmaları, onlar için daha hayırlıdır. Allah, her şeyi işitir, her şeyi bilir.”⁵²

Kadın vücudunun -kendiliğinden görünen kısımları (el ve yüz) dâhil- ziynet kabul edilmiştir. Fakat el ve yüzün görünmesi helaldir. Bunların dışındaki vücudun örtülmesi gerekir. Yukarıdaki ayetlerde kadınların gerek kıyafet, gerekse takı konusunda kimlere görünebilecekleri belirtilmiştir. Ayrıca kadınların takılarını belli etmek için yürüyüşlerini değiştirerek ayakları yere vura vura yürümeleri yasaklanmıştır. Çünkü asıl süs cennettedir. Cennetin kendisi süslü olduğu gibi orada kadınlar için altından yapılmış bilezikler ve inciden süsler olduğu bildirilmiştir. Kısaca süs dünya hayatında değil cennettedir. Önemli olan süslü giysiler ve takılar kullanmak değil takva ölçüsünde hareket edebilmektir.

I.1.2. Tevrat’ta Ziyne (Süs) Kavramı

“Her kadın Mısırlı komşusundan ya da konuğundan altın ve gümüş takılar, giysiler isteyecek. Oğullarınızı, kızlarınızı bunlarla süsleyeceksiniz. Mısırlıları soyacaksınız.”⁵³

⁴⁹ Nur, 24/31.

⁵⁰ Hacc, 22/23.

⁵¹ Nahl, 16/14.

⁵² Nur, 24/60.

⁵³ Kitab-ı Mukaddes, Mısırdan Çıkış, 3: 22.

“Ey İsrail kızları! Sizi al renkli, süslü giysilerle donatan, Giysinizi altın süslerle bezeyen Saul için ağlayın!”⁵⁴

“Altın küpe ya da altın bir süs neyse, Dinleyen kulak için bilgenin azarlaması da öyledir.”⁵⁵

“Altınla gümüşle süslendin; giysilerin ince ketenden, pahalı, işlemeli kumaştandı. İnce unla, balla, zeytinyağıyla beslendin. Gitgide güzelleştin, krallığa yaraştın.”⁵⁶

“Onlar sana yaşam verecek. Ve boynuna güzel bir süs olacak.”⁵⁷

“Yanakların süslerle, Boynun gerdanlıklarla ne güzel!”⁵⁸

“Sana gümüş düğmelerle altın süsler yapacağız.”⁵⁹

“Harun’la oğulları için ince ketenden ustaca dokunmuş mintanlar, sarıklar, süslü başlıklar, ince keten donlar, lacivert, mor, kırmızı iplikle, özenle dokunmuş ince ketenden nakışlı kuşak yaptılar; tıpkı Rab’bin Musa’ya buyurduğu gibi.”⁶⁰

Yukarıda bahsettiğimiz bu ayetler Tevrat’ta gerek giyim- kuşam, gerekse bunlarla özdeşleşen altın ve gümüş takılar, küpe, gerdanlığın süs ve güzellik ifadesi olarak kullanıldığını göstermektedir. Ayrıca Tevrat’ta sadece Yahudilerin kendileri için değil, yaşadıkları alanlarda da süse önem verdiklerini görmekteyiz. Mesela: Kralların yaşadıkları saraylar ve ibadet yerleri olan tapınaklar süsleme sanatının açığa çıkarıldığı alanlar olmuştur. Bu konudaki ayetler şu şekildedir:

“Tapınağın iç ve dış odalarının bütün duvarlarını kabartma Keruvlar, hurma ağaçları ve çiçek motifleriyle süsletti.”⁶¹

“Tanrım’ın Tapınağı’na gereç sağlamak için var gücümle çalıştım. Altın eşyalar için altın, gümüş için gümüş, tunç* için tunç, demir için demir, ahşap için ağaç

⁵⁴ Kitab-ı Mukaddes, 2. Samuel, 1: 24.

⁵⁵ Kitab-ı Mukaddes, Özdeyişler, 25: 12.

⁵⁶ Kitab-ı Mukaddes, Hezekiel, 16: 13.

⁵⁷ Kitab-ı Mukaddes, Özdeyişler, 3: 22.

⁵⁸ Kitab-ı Mukaddes, Ezgiler Ezgisi, 1: 10.

⁵⁹ Kitab-ı Mukaddes, Ezgiler Ezgisi, 1: 11.

⁶⁰ Kitab-ı Mukaddes, Mısırdan Çıkış, 39: 27–29.

⁶¹ Kitab-ı Mukaddes, 1. Krallar, 6: 29.

sağladım. Ayrıca oniks, kakma taşlar, süs taşları, çeşitli renklerde değerli taşlar ve çok miktarda mermer sağladım”.⁶²

“Lübnan’ın görkemi olan çam, köknar ve selvi ağaçları, Tapınağımı süslemek için hep birlikte sana taşınacak. Ayak bastığım yeri görkemli kılacağım.”⁶³

“Başını kaldır da çevrene bir bak: Hepsi toplanmış sana geliyor. Ben Rab, varlığım hakkı için diyorum ki, Onların hepsi senin süsün olacak, Bir gelin gibi takınacaksın onları.”⁶⁴

“Altınla, gümüşle süsler, Çekiçle, çivilerle sağlamlaştırırlar; Yerinden kımıldamasın diye.”⁶⁵

“Aynalıklar aslan, boğa, Keruv motifleriyle süslenmişti. Çerçeveler de böyleydi, yalnız aslanlarla boğaların üstünde ve altında sarkık çelenk işlemleri vardı.”⁶⁶

“İki sütun ve iki yuvarlak sütun başlığı, bu başlıkları süsleyen iki örgülü ağ,⁶⁷ Sütunların yuvarlak başlıklarını süsleyen iki örgülü ağın üzerini ikişer sıra halinde süsleyen dört yüz nar motifi.”⁶⁸

“İç odanın girişine, beşi sağa, beşi sola yerleştirilen saf altın kandillikler, çiçek süslemeleri, kandiller, maşalar.”⁶⁹

“Ahav’ın krallığı dönemindeki öteki olaylar, bütün yaptıkları, yaptırdığı fildişi süslemeli saray ve bütün kentler İsrail krallarının tarihinde yazılıdır.”⁷⁰

“Tanrı’nın Konutu’nu on perdeden yap. Perdeler lacivert, mor, kırmızı iplikle özenle dokunmuş ince ketenden olsun, üzeri Keruvlar’la ustaca süslensin.”⁷¹

İnsan giyim ve kuşamı kullanılan altın ve gümüş takılar, saray ve tapınakların süsü dışında Tevrat’ta hayvanların boyunlarına takılan süslerden de bahsedilmektedir:

⁶² Kitab-ı Mukaddes, 1. Tarihler, Âdem’in Soyu , 29: 2.

⁶³ Kitab-ı Mukaddes, Yeşaya, 60: 13.

⁶⁴ Kitab-ı Mukaddes, Yeşaya, 49: 18.

⁶⁵ Kitab-ı Mukaddes, Yeremya, 10: 4.

⁶⁶ Kitab-ı Mukaddes, 1. Krallar, 7: 29.

⁶⁷ Kitab-ı Mukaddes, 1. Krallar, 7: 41.

⁶⁸ Kitab-ı Mukaddes, 1. Krallar, 7: 42.

⁶⁹ Kitab-ı Mukaddes, 1. Krallar, 7: 49.

⁷⁰ Kitab-ı Mukaddes, 1. Krallar, 22: 39.

⁷¹ Kitab-ı Mukaddes, Mısırdan Çıkış, 26: 1.

“Bunun üzerine Zevah ile Salmunna Gidyon’a, "Sen öldür bizi"dediler, "Erkeğin işini ancak erkek yapar." Böylece Gidyon varıp Zevah ile Salmunna’yı öldürdü. Develerinin boyunlarındaki hilal biçimi süsleri de aldı.”⁷²

Tüm bu ayetler kutsal kitaplardan biri olan Tevrat’da süse, güzellik ve estetiğe önem verildiğini göstermektedir. İnsanların başta kendileri olmak üzere yaşadıkları alanlarda da süse önem verdiklerini görmekteyiz. Bunlardan en dikkat çekicisi şüphesiz tapınakların süslenmesidir. Tapınaklar, Tanrı’nın evi olduğu için bu önemi hak etmiştir. Ayrıca saraylardaki süste gücü sembol etmektedir.

I.1.3. İncil’de Ziyet (Süs) Kavramı

Kutsal kitaplardan biri olan İncil’de bahsedilen süs kavramı oldukça geniş yer tutmaktadır. Şimdi bu konu ile ilgili ulaşabildiğimiz ayetleri ve süslemenin hangi alanlarda görüldüğünü inceleyelim.

“Kadınların da saç örgüleriyle, altınlarla, incilerle ya da pahalı giysilerle değil, sade giyimle, edep ve ölçülü tutumla, Tanrı yolunda yürüdüklerini ileri süren kadınlara yaraşır biçimde, iyi işlerle süslenmelerini isterim”.⁷³

“Süsünüz örgülü saçlar, altın takılar, güzel giysiler gibi dışla ilgili olmasın.”⁷⁴

“Gizli olan iç varlığınız, sakın ve yumuşak bir ruhun solmayan güzelliğiyle süsünüz olsun. Bu, Tanrı’nın gözünde çok değerlidir.”⁷⁵

“Çünkü geçmişte umudunu Tanrı’ya bağlamış olan kutsal kadınlar da kocalarına bağımlı olarak böyle süslenirlerdi.”⁷⁶

“Kuşağınıza altın, gümüş, ya da bakır para koymayın.”⁷⁷

“Toplandığınız yere altın yüzüklü, şık giyimli bir adamla kirli giysiler içinde yoksul bir adam geldiğinde, şık giyimliye ilgiyle, "Sen şuraya, iyi yere otur", yoksula

⁷² Kitab-ı Mukaddes, Hâkimler, 8: 21.

⁷³ Kitab-ı Mukaddes, Pavlus’tan Timoteos’a Birinci Mektup, 2: 9–10.

⁷⁴ Kitab-ı Mukaddes, Petrus’un Birinci Mektubu, 3: 3.

⁷⁵ Kitab-ı Mukaddes, Petrus’un Birinci Mektubu, 3: 4.

⁷⁶ Kitab-ı Mukaddes, Petrus’un Birinci Mektubu, 3: 5.

⁷⁷ Kitab-ı Mukaddes, Matta, 10: 9.

da, "Sen orada dur" ya da "Ayaklarımın dibine otur" derseniz, aranızda ayırım yapmış, kötü düşünceli yargılar gibi davranmış olmuyor musunuz?"⁷⁸

"Altınlarınız, gümüşleriniz pas tutmuştur. Onların pası size karşı tanıklık edecek, etinizi ateş gibi yiyecek. Bu son çağda servetinize servet kattınız."⁷⁹

"Böylelikle içtenliği kanıtlanan imanınız, İsa Mesih görüldüğünde size övgü, yücelik, onur kazandıracak. İmanınız, ateşle arındığı halde yok olup giden altından daha değerlidir."⁸⁰

"Biliyorsunuz ki, atalarınızdan kalma boş yaşayışınızdan altın ya da gümüş gibi geçici şeylerle değil, kusursuz ve lekesiz kuzuyu andıran Mesih'in değerli kanının fidyesiyle kurtuldunuz."⁸¹

"Büyük bir evde yalnız altın ve gümüş kaplar bulunmaz; tahta ve toprak kaplar da vardır. Kimi onurlu, kimi bayağı iş için kullanılır."⁸²

Görüldüğü gibi ayetlerde kadın süsünden bahsedilirken altın, gümüş, pahalı elbiselerle süsün olmayacağı Tanrı katında gerçek süsün ölçüyle yapılan süs olduğu anlatılmaktadır. Ayrıca süslerin dışarıdan görülmemesi gerektiği yani mahreme karşı süslenmenin yapılması gerektiği de vurgulanmaktadır.

Aynı zamanda iyi giyimli bir kişi ile fakir olup kirli giyinen bir kişinin bir araya geldiği durumlarda sınıf farkı yaratılmaması, yani insanın dış görünüşüne bakarak değerlendirilmesinin yanlışlığından bahsetmektedir. Süslemelerini görünmeyecek şekilde yapıp, insanlara eşit muamele edenlerin, Allah katında değerli oldukları anlatılmaktadır. Ayrıca takılan altının eti ateş gibi yakmasından kastedilen bizim dinimizde olduğu gibi ziynet eşyalarının zekâtının verilmesi gerektiğini göstermektedir.

Bunların yanı sıra evlerde kullanılan süs eşyalarının şatafata kaçmaması konusunda uyarı yapılarak daha basit eşyalarından kullanılması gerektiğinden bahsedilir.

İncil'de süslenmeyle ilgili olarak bahsedilen bir konuda saçıdır.

⁷⁸ Kitab-ı Mukaddes, Yakup'un Mektubu, 2: 2-4.

⁷⁹ Kitab-ı Mukaddes, Yakup'un Mektubu, 5: 3.

⁸⁰ Kitab-ı Mukaddes, Petrus'un Birinci Mektubu, 1: 7.

⁸¹ Kitab-ı Mukaddes, Petrus'un Birinci Mektubu, 18-19.

⁸² Kitab-ı Mukaddes, Pavlus'tan Timoteos'a İkinci Mektup, 2: 20.

“Kadın başını açarsa, saçını kestirsin. Ama kadının saçını kestirmesi ya da tıraş etmesi ayıpsa, başını örtsün.”⁸³

“Doğanın kendisi bile size erkeğin uzun saçlı olmasının kendisini küçük düşürdüğünü, kadının uzun saçlı olmasının ise kendisini yücelttiğini öğretmiyor mu? Çünkü saç kadına örtü olarak verilmiştir.”⁸⁴

“Süsünüz örgülü saçlar, altın takılar, güzel giysiler gibi dışla ilgili olmasın.”⁸⁵

Saçlarla ilgili olan bu üç ayette kadın saçının örülerek süslenilmemesi anlatılmaktadır. Aynı zamanda erkeklerin saçlarının kısa, kadınların ise uzun olması gerektiğinden bahsetmektedir.

Süslemenin öne çıktığı diğer bir alan ise tapınak ve burada kullanılan eşyalardır.

“Sağ elimde gördüğün yedi yıldızla yedi altın kandilliğin sırrına gelince, yedi yıldız yedi kilisenin melekleri, yedi kandillikse yedi kilisedir.”⁸⁶

“Efes’teki kilisenin meleğine yaz. Yedi yıldızı sağ elinde tutan, yedi altın kandilliğin ortasında yürüyen şöyle diyor:”⁸⁷

“Tahtın çevresinde yirmi dört ayrı taht vardı. Bu tahtlara başlarında altın taçlar olan, beyaz giysilere bürünmüş yirmi dört ihtiyar oturmuştu.”⁸⁸

“Tomarı alınca, dört yaratıkla yirmi dört ihtiyar O’nun önünde yere kapandılar. Her birinin elinde birer lir ve kutsalların duaları olan buhur dolu altın taslar vardı.”⁸⁹

“Altını, gümüşü, değerli taşları, incileri, ince keteni, ipeği, mor ve kırmızı kumaşları, her çeşit kokulu ağacı, fildişinden yapılmış her çeşit eşyayı, en pahalı ağaçlardan, tunç, demir ve mermerden yapılmış her çeşit malı, tarçın ve kakule, buhur, güzel kokulu yağ, günnük, şarap, zeytinyağı, ince un ve buğdayı, sığırları, koyunları, atları, arabaları ve köleleri, insanların canını satın alacak kimse yok artık.”⁹⁰

⁸³ Kitab-ı Mukaddes, Pavlus’tan Korintliler’e Birinci Mektup, 11: 6.

⁸⁴ Kitab-ı Mukaddes, Pavlus’tan Korintliler’e Birinci Mektup, 11: 14–15.

⁸⁵ Kitab-ı Mukaddes, Petrus’un Birinci Mektubu, 3: 3.

⁸⁶ Kitab-ı Mukaddes, Vahiy, 1: 20.

⁸⁷ Kitab-ı Mukaddes, Vahiy, 2: 1.

⁸⁸ Kitab-ı Mukaddes, Vahiy, 4: 4.

⁸⁹ Kitab-ı Mukaddes, Vahiy, 5: 8.

⁹⁰ Kitab-ı Mukaddes, Vahiy, 18: 12–13.

“Vay başına, vay!’ diyecekler. ‘İnce keten, mor ve kırmızı kumaş kuşanmış, Altın, değerli taş ve incilerle süslenmiş Koca kent!”⁹¹

“Bazı kişiler tapınağın nasıl güzel taşlar ve adaklarla süslenmiş olduğundan söz edince İsa, “Burada gördüklerinize gelince, öyle günler gelecek ki, taş üstünde taş kalmayacak, hepsi yıkılacak!”dedi.”⁹²

“Vay halinize kör kılavuzlar! Diyorsunuz ki, ‘Tapınak üzerine ant içenin andı sayılmaz, ama tapındaki altın üzerine ant içen, andını yerine getirmek zorundadır.”⁹³

“Budalalar, körler! Hangisi daha önemli, altın mı, altını kutsal kılan tapınak mı?”⁹⁴

“Bu temel üzerine kimi altın, gümüş ya da değerli taşlarla, kimi de tahta, ot ya da kamışla inşa edecek.”⁹⁵

Görüldüğü gibi süs, tapınakta kullanılan kandillerde ve tapınağın inşa edilmesinde kullanılan malzemelerde görülmektedir. Bu, Hristiyanların ibadet yerleri olan kiliselerde süsleme önem verildiğini göstermektedir.

⁹¹ Kitab-ı Mukaddes, Vahiy, 18: 16.

⁹² Kitab-ı Mukaddes, Luka, 21,5–6.

⁹³ Kitab-ı Mukaddes, Matta, 23: 16.

⁹⁴ Kitab-ı Mukaddes, Matta, 23: 17.

⁹⁵ Kitab-ı Mukaddes, Pavlus’tan Korintliler’e Birinci Mektup, 3: 12.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.FERDE AİT ZİYNET EŞYALARI

Bu bölümde “Ferde Ait Ziyne Eşyaları” başlığı altında kadın ve erkek kıyafeti, kürk, kemer, takı ile ilgili olarak yüzük, küpe, gerdanlık konuları ayrıca saç ve bedenle ilgili olarak saç boyama, peruk takma, döğme yaptırma gibi konulara değinilecektir..

1.1. Giyim-Kuşamla İlgili Ziyne Eşyaları

Ferdi ilgilendiren en önemli eşya giyim eşyasıdır. Adeta kişinin kişiliği, hayat tarzı ve inancını yansıtmaları itibariyle elbise, en çok estetik değere sahip eşyaların başında gelir.

1.1.1. Elbise

1.1.1.1. Elbisede Kadın Erkek Farklılığı

Elbise, İnsan vücudunu örten giyim eşyasıdır. İnsanlar çok eski çağlardan beri vücutlarını kapama ihtiyacı duymuşlar, zamanla bu ihtiyaç bir tür süs halini almıştır. Kıyafet konusu aslında bir kültür olgusudur. Müslümanların ve İslam toplumunun kendisine özgü medeni ve kültürel kimliğinin tezahür ettiği belli başlı sahalardan ve görünümünden birini oluşturmaktadır.

İnsanoğlu giyim konusunda her zaman tercihlerde bulunur. Giyim aklı getirdiği ilk görev, belki onun doğa ve iklim şartlarına karşı korunma ve tedbir aracı olmasıdır. Fakat bunun ötesinde, daha önemli olarak giyim olgusunun insani ve sosyal bir anlamı ve boyutu vardır; insanlar giyimleriyle kendilerini ifade ederler. Giyim-kuşamlarıyla toplum içinde, kamusal alanda tavır belirlemiş ve mesaj vermiş olurlar. Her iki cins kendi cinsiyetlerini; değişik çağ ve dönemlerini idrak eden kuşaklar bunu, giyimleri ile de ortaya koyarlar. Mesleklerin ve meşreplerin kıyafette yansımaları vardır. Günümüzde o kadar (eskisi gibi) keskin hatlarla ayrılmış olmasa bile, söz gelimi sanatçıların, bürokratların, sporcuların kıyafetleri farkedilir. Kıyafet böylece, aynı zamanda toplumsal bir görev yüklenerek bir çeşit iletişim (bilişme-anlaşma) rolü oynar. Kişi, giyimiyle toplumsal mensubiyetini, belki statüsünü ve bütünleşmek istediği grubu

belli eder. Giyim için seçilenler, takı kapsamındaki süs unsurları ve aksesuar mahiyetindeki kıyafet bütünleyicileri ve eklentileri; tek başlarına ya da bütünüyle, az-çok simgesel anlam yüklenir. Tarihte ve günümüzde bunun çarpıcı örneklerini göstermek mümkündür. Herkes giyim-kuşamında ekonomik durumuna ve kendi şartlarına göre bazen geleneğe uyarak, bazen çevresinde etkinlik kazanan yeni anlayış ve akımların etkisi altında kalarak karmaşık unsurların rol oynadığı bir kültür ortamında şekillenen zevkine göre seçimlerde bulunur. Kısacası, giyim konusunda bireyin inisiyatifi ön planda gözükür, fakat bunun gayet karmaşık tarihi ve sosyal bir arka planı vardır.⁹⁶

İlk insanlar arasında aile toplulukları kurulmaya başlanınca, örtünmek şart olmuştur. O çağlarda yaşayanlar giyimlerini iklim koşullarına göre ayarlamışlardır.

İlk çağlarda kadınlarla erkekler arasında giyim farkı yoktu. Sonradan kadınlar düz elbiseler giyinmeye başladılar. Eski Yunanlılarda erkekler çok şık giyinirken, Eski Mısırdaki tam aksine erkekler çok basit giyinmişlerdir. Mısırdaki erkekler, beyaz peştemal biçimi örtülere bürünmüşlerdir. Kadınlar ise ilk çağlarda mavi kumaştan, vücudu sımsıkı saran elbiseler giymişlerdir. Yine Romalıların kadınlar ve erkekler ‘tünik’ denilen bol bir gömlek giyinmeyi adet haline getirmişlerdir. Erkekler biraz farklı olarak bu tüniklerin üzerine pelerin giymişlerdir.⁹⁷

Şimdi kadın ve erkek kıyafetlerinin farklılığı ile ilgili gelen hadisleri inceleyelim:

İbn Abbas bir rivayetinde şöyle demiştir: “Hz. Peygamber (s.a.s.) erkeklerden kadınlara ve kadınlardan da erkeklere benzemeye çalışanlara lanet etmiştir.”⁹⁸ Bu hadis, rivayete göre Hz. Peygamberin yanına yay kuşanmış bir kadının uğraması üzerine ifade edilmiştir. Tirmizî bu hadisi “hasen sahih” olarak kabul etmiştir.

Yine Hz. Ebû Hüreyre’den rivayet edildiğine göre Peygamber (s.a.s.)’e elini ve ayaklarını kınalamış, kadınlaşmış bir erkek getirmişler de Peygamber (s.a.s.): Bu adamın hali nedir böyle? demiştir. Ey Allah’ın Resûlü gördüğünüz gibi bu kadınlara benzemeye çalışan bir adamdır, diye cevap verilmiştir. Bunun üzerine Hz. Peygamber, onun hakkında sürgün edilmesi için emir vermiştir ve adam “En – Nakî ”⁹⁹ denilen yere

⁹⁶ **Mahmud Rifat Kademoğlu**, “İbadet Eden İnsan ve Kıyafet”, Altınoluk Dergisi, 1998, sayı: 146.

⁹⁷ Bkz: Hayat Ansiklopedisi, “Elbise”, Doğan Kardeş Yayınları, İstanbul, 1981, s:1141.

⁹⁸ Buhârî, *Libâs*, 61, nr:101.

⁹⁹ “En-Nakî” denilen yer Medine’nin bir nahiyesidir.

sürgün edilmiştir. Bu emri alan sahabeler ise: “Ey Allah’ın Resûlü onu orada öldürelim mi? diye sormaları üzerine Peygamberimiz: Bana namaz kılanları öldürmek nehy edildi, buyurmuştur.”¹⁰⁰

Abdullah b. Ömer (r.a.)’nın merfu olarak rivayet ettiği “üç kişinin cennete giremeyeceğini ve kıyamet günü Allahın kendilerine bakmayacağını” haber veren hadiste Efendimiz (s.a.s.) bu üç kişiden birini “erkeklerle benzeyen kadın” şeklinde ifade etmiştir.

Yine Abdullah b. Ubeydullah’ın haber verdiğine göre Hz. Aişe’ye “erkek ayakkabısı giyen bir kadın hakkında ne dersin?” denildiği vakit, “Allah erkekleşen kadınlara lanet etmiştir.” cevabını vermiştir.¹⁰¹ Burada Allah’ın lanet etmesi demek kulunu kendi rahmetinden uzaklaştırması demektir.

Bu konuda Hz. Aışeden gelen bir başka rivayet ise şöyledir: Bir kadın Resulullah (s.a.s.)’e bir mektup uzattı. Fakat Resulullah (s.a.s.) elini kapadı ve mektubu almadı. Kadın: “Ey Allah’ın Resûlü elimle mektup uzattım almadınız.” Resûlullah (s.a.s.)’de şöyle buyurdu: “Kadın eli mi erkek eli mi? bilemedim.” Kadın: “Hayır kadın elidir” dedi. “Eğer kadın eli olmuş olsaydı tırnaklarında kına izi bulunurdu” ve kadın eli olduğu anlaşılırdı buyurdu.¹⁰² Bu hadiste de kına yakmanın kadına ait bir iz, bir alamet olduğu belirtilmektedir.

Elbisede kadın erkek farklılığı konusunda bahsettiğimiz bu hadisi şerifler, erkeklerin kadınlara mahsus olan elbiseler giyerek, giyim-kuşamlarında kadınlara benzemelerinin, aynı şekilde kadınların erkeğe mahsus kıyafet giyerek onlara benzemesinin haram olduğu belirtilmektedir. Çünkü bu durum bir ruh bozukluğu olup ahlaka aykırıdır. Fakat bilindiği gibi erkek ve kadın kıyafeti bulunulan yere (topluma) göre değişmektedir. Bu durumda kadın ve erkek kıyafetlerinin birbirine çok benzediği toplumlar olduğundan bu konuda bir problem ortaya çıkabilir. Bu problemde dinin kadına emrettiği şekilde örtünmesiyle ortadan kalkmış olacaktır.

¹⁰⁰ Ebû Dâvud, *Edeb*, 53, nr: 4928.

¹⁰¹ Ebû Dâvud, *Libâs*, 28, nr: 4099.

¹⁰² Neseî, *Ziyet*, 18, nr: 5002.

Giyinme (elbise) ile alakalı el-Mavsili şöyle demektedir: Elbisenin farz olanı, kapanması gereken yerleri örten, soğuğa ve sıcağa karşı insanı koruyandır. Bunun da orta derecede pamuk veya ketenden olması uygundur.

Elbisenin müstehab olanı hem örtünmek hem de güzel görünmektir. Mübah olanı ise Cuma ve bayramlarda, topluluk içinde güzel görünmek için giyinen güzel elbisedir. Mekruh olanı da böbürlenmek ve gösteriş yapmak için giyinmektir.¹⁰³

Yukarıda bahsettiğimiz Allah'ın erkeğe benzeyen kadına ve kadına benzeyen erkeğe lanet etmesi elbise konusunda olduğu gibi konuşma ve yürüyüş konularında da olabilir. Hangi konuda olursa olsun karşı cinse benzeme konuşanın, yürüyenin veya giyinenin kastına bağlıdır. Yani bir kişi bu durumları kasıtlı olarak bilebile yapıyorsa hadiste kastedilen lanet ifadesi bu kişi içindir. Fakat yaratılış icabı yürüyüşleri ve konuşmaları kadına benzeyen veya erkeğe benzeyen kimseler bu benzerlikten dolayı hadis-i şerifteki lanete hedef teşkil etmezler. Ancak bu durumda olan bir kişi gücü yettiğinde gayret göstererek bu benzerlikten kurtulmaya çalışmalıdır. Bu hususta ellerinden gelen çabayı sarf ettikten sonra bu benzeyişten kurtulamayanlar ise vebalden kurtulmuş olurlar. Zaten İmam Nevevî de muhtemelen sözü geçen hususlarda kadınlara benzeyen erkeklerin bu hallerinden dolayı kınanamayacaklarını söylerken, elinden gelen çabayı sarf ettikten sonra bu benzerlikten kurtulamayan erkekleri kastetmiş olmalıdır.

1.1.1.2. Erkek Elbisesi

Erkek elbisesinde ilk olarak değinmemiz gereken erkek elbisesinin etek boyunun ne kadar olacağıdır. Bu konuyla ilgili hadisler şöyledir:

Ebu Said el-Hudri (r.a.) “Ben Hz. Peygamber (s.a.s.)’i: ‘Müminin izârının uzunluğu, baldırlarının ortalarına kadardır. Bununla topuklar arasında olan ızarda ona günah yoktur. Topuklardan aşağı olan ateştedir’ derken işittim.”¹⁰⁴

Yine Ebu Saîd el-Hudrî (r.a.)’den rivayet edildiğine göre; Resûlullah (s.a.s.) şöyle demiştir. “Kim izârını kibirden dolayı yerde sürüklerse Allah ona kıyamet günü rahmet bakışıyla bakmaz.”¹⁰⁵

¹⁰³ Hayrettin Karaman, **Günlük Hayatımızda Helâller- Haramlar**, İstanbul, 1979, s: 58.

¹⁰⁴ Buhârî, *Libâs*, 4, nr: 5.

İzâr; bedenın belden aşığısını örten dikişsiz elbise olarak tarif edilmektedir.¹⁰⁶

Bu iki hadise bakarak erkek elbisesi etek boyunun en fazla topuklar kadar olabileceğini, bundan fazlasının yerde sürünmesi sebebiyle kibir sayılacağı için yasaklandığını söyleyebiliriz.

Başka bir rivayette Hz. Ömer pazarda satılan kaba bir kumaştan bir hulle¹⁰⁷ olarak Hz. Peygambere getirir ve Peygamber (s.a.s.)’e şöyle der: Ya Resullallah “Bunu satın al da, bayram ve heyetler için onunla zinetlen! Bunun üzerine Hz. Peygamber: “Bu ancak ve ancak ahiretten nasibi olmayanların giysisidir.”¹⁰⁸

Ebu Musa el- Eşari (r.a.): Hz. Peygamberin “altın ve ipek ümmetimin kadınlarına helal, erkeklerine haram kılındı” buyurduğunu haber vermektedir.¹⁰⁹

Ahmet bin Hanbel’in bir rivayetinde ise Abdullah b. Zübeyre ait “ahirette ipek giymeyen cennete giremez, Allah cennetliklerin elbiseleri ipektir” buyurmuştur ifadesi yer alır.

Enes b. Mâlik’den gelen şu hadiste konu ile ilgilidir. “Resûlullah (s.a.s.) Ömer’e atlas bir cübbe gönderdi. Bunun üzerine Ömer: Bunu bana gönderdin, hâlbuki onun hakkında söyleyeceğini söyledin, dedi. Resûlullah (s.a.s.): “Onu ben sana giyesin diye göndermedim. Ancak ve ancak parasından istifade edesin diye gönderdim” buyurdular.¹¹⁰

Erkek elbisesinde çoğunlukla tartışılan bir konu olan erkeğin ipek giymesi konusuyla ilgili yukarıda birkaç hadis belirttik. Bu hadisler çok açık ve anlaşıldır. Bu sebeple erkeğin ipek giymesinin yasak olduğunu söylememiz mümkündür. İpek elbise erkeğe ne kadar yasaklanmışsa da bazı durumlarda giyilmesine izin verilmiştir. Bu durumla ilgili Enes (r.a.)’ten gelen bir rivayet şöyledir: “Resulullah (s.a.s.) Abdurrahman b. Alef ile Zübeyr b. Avvam’a, kendilerinde uyuz hastalığı bulunduğu için yolculukta ipek gömlek giymelerine izin verdi.¹¹¹

¹⁰⁵ Ebû Dâvud, *Libâs*, 27, nr: 4093., Tirmizî, *Libâs*, 8, nr: 1730.

¹⁰⁶ Muhittin Uysal, **Peygamber Günlerinde Giyim-Kuşam ve Süslenme**, Yediveren yay., Konya, 2004, s: 82.

¹⁰⁷ İzâr ve ridâdan meydana gelen takım elbiseye denir.

¹⁰⁸ Müslim, *Libâs*, nr: 8.

¹⁰⁹ Tirmizî, *Libâs*, 1, nr: 1720.

¹¹⁰ Müslim, *Libâs*, nr: 20.

¹¹¹ Ebû Dâvud, *Libâs*, 10, nr: 4056.

Bu hadis Buhârî'nin «Cihad» bahsinde de yer almaktadır.¹¹² Bu hadise bağlı olarak bir kimsede uyuz hastalığı bulunursa ipek giymesi caiz olur diyebiliriz. Çünkü ipek serin tutar. Bit ve benzeri haşeratın bulunması da böyledir. İpeği zaruri bir durumda giymek de caizdir. Aynı şekilde sıcaktan veya soğuktan korkma durumunda da ister yolculuk olsun isterse olmasın giyilebileceğini söyleyebiliriz.

Abdullah ibn Ömer şöyle demiştir: Ömer İbnu'l-Hattâb satılmakta olan hulletu siyerâ ipek bir takım elbise gördü de: Ya Resulallah! Keşke bunu satın alsan da sana geldikleri zaman elçiler için ve cuma günleri giysen! dedi.

Peygamber (s.a.s.)“Bunu ancak âhiretten nasibi olmayan kimse giyer!” buyurdu. Bundan bir müddet sonra (bunun gibi birçok hülleler geldi de) Peygamber, Ömer'e ipekten bir takım elbise gönderdi ve o hülleyi ona hediye etti. Bunun üzerine Ömer: Ya Resulallah! Bunu bana verdin. Hâlbuki ben Sen'den bu ipekli kumaş hakkında daha önce söylediğin sözleri söylerken ısıtmışım, dedi. Bunun üzerine Resûlullah: “Ben bunu sana (giymen için değil) ancak satman yahut başka birisine (yani bir kadına) giydirmen için gönderdim” buyurdu.¹¹³

Bu hadise bakarak erkeğin ipek giymesinin yasak olduğunu, fakat kadının giymesinin serbest olduğunu söyleyebiliriz. Aynı zamanda Peygamber'in ona satman için gönderdim sözünden bu ipeğin satılabileceğini veya ticaretinin yapılabileceğini de anlamaktayız.

Hiz. Peygamber giyim konusunda her zaman sadelikten yana olmuştur.İslam dininin sadeliğe verdiği önem Emevi Halifesi Muaviye zamanında ortadan kalkmıştır.Zenginlik ve refahla birlikte lükse düşkünlük artmış,ipekli giysiler giyilmiş ve toplum katmanlarında yeni elbise şekilleri ve ipekli giyim yaygınlaşmıştır,Tek renkli, basit çizgili, ucuz ve nadir olarak nakışlı dokumalardan yapılmış elbiselerin yerini pahalı ve lüks elbiseler almıştır.Hiz. Peygamber'in lüks görüpte giymekten kaçındığı kumaşlar bu dönemdeki insanlar tarafından rahatlıkla kullanılmıştır.¹¹⁴

Erkek elbisesi konusunda çok sayıda hadisin rivayet edildiği konulardan biri de sarık kullanmadır. Sarık, savaşta kalkan, sıcakta gölgelik, soğukta ısı, toplum içinde ağır başlılık ve asletin simgesi, çeşitli zararlardan koruyucu, boyu uzun gösteren ve

¹¹² Buhârî, *Cihad*, 90, nr:130.

¹¹³ Buhârî, *Libâs*, 30, nr: 59.

¹¹⁴ Ramazan Altınay, *Emevilerde Günlük Yaşam*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara, 2006, s: 302-303.

Arapların giymeyi alışkanlık haline getirdikleri bir giysidir.¹¹⁵ Şimdi bu konuyla ilgili gelen hadisleri belirtmemiz yerinde olacaktır.

Rükâne şöyle demiştir: Ben Peygamber (s.a.s.)'i; “Bizimle müşrikler arasındaki fark fes üzerindeki sarıktır” derken işittim.¹¹⁶ Sözü geçen hadis-i şerifi rivayet eden Rükâne (r.a.) hakkında siyer kitaplarında genişçe bilgiler verilmiştir.¹¹⁷

Yukarıda bahsedilen Rükane hadisi sarık takmanın gereğinden bahsetmektedir. Sarık takma amacının yanısıra bir de takılan sarığın uçlarının ne tarafa sarkıtılacağı konusunda önemlidir. Bu konuyla ilgili hadiste şu şekildedir:

Medineli bir ihtiyar, şöyle demiştir: Ben Abdurrahman b. Avfı; “Resulullah (s.a.s.) bana sarık sardı. Uçlarının birini önüme diğerini de arkama sarkıttı” derken işittim.¹¹⁸

Hz. Peygamber'in sarığının ucunu omuzları arasına bir karış kadar uzattığı rivayet edildiği gibi, belinin yarısına kadar ve oturduğu zaman yere değecek kadar uzattığına dair rivayetler de vardır.

¹¹⁵ Ramazan Altınay, a.g.e., s: 307.

¹¹⁶ Tirmizî, *Libâs*, 42, nr:1784.

¹¹⁷ Rükâne Mekke'de tanınmış bir pehlivandı. O kadar cüsseli ve kuvvetli idi ki, yere serilmiş bir inek veya deve derisi üzerine dikildiği zaman birkaç kişi deriden tutmak suretiyle onu çekmek istedikleri takdirde deri yırtılıyor, fakat o yerinden kımlıdamıyordu. Bir gün Rükâne koyun sürüsünü otlatırken Hz. Muhammed (s.a.s.) ona rastladı. Ve adet edindiği şekilde onu İslam'a davet etti. Burada iki rivayet var. Bunlar belki de aynı hikâyenin iki ayrı bölümüdür. Rükâne, Hz. Muhammedden peygamberliğinin delili olarak ağaçların emrine uyarak yürümesini talep etti. Hz. Muhammed (s.a.s.) ona dedi ki: “İşte bir ağaç, oraya git. Benim tarafımdan ona öteki ağacın yanına gitmesini söyle.” Ağaçların yürüdüğünü gören Rükâne tatmin olmadı. Kendi mesleğinden emin olduğundan Peygamber'i güreşe davet etti. Kendisini yendiği takdirde İslamiyeti kabul edeceğini belirtti. Üç defa sırtı yere geldi ve böylelikle İslâmiyeti kabul etti. Diğer rivayette ise Rükâne'nin güreş teklifine Hz. Muhammed'in şöyle cevap verdiği anlatılıyor: Peki, ama seni yenersem sürünün üçte birini alırım. Arka arkaya üç güreşte de Rükâne yenilince sürüsünü elinden çıkardığı için ağlamaya başladı. Karısından korkuyordu. Hz. Muhammed (s.a.s.) ona dedi ki: “Korkma, ben hem senin ardı ardına yenilmeni, hem de bütün mülkünün elinden gitmesini istemem. Koyunlarını al ve rahatça git.” Bu hareket Rükâne'ye mucizelerden çok tesir etti ve kendiliğinden haykırdı: Seni Allah'ın Peygamberi olarak tanıyorum ve dinini kabul ediyorum.

¹¹⁸ Ebû Dâvud, *Libâs*, 21, nr: 4079.

Sarık kullanma bahsinde bir de namazda sarık takma ve Cuma günleri sarık takma ile ilgili de hadisler mevcuttur. Nitekim Ebu - Derda'dan rivayet edilen bir hadis-i şerifte, “Allah cuma günleri sarık sarıyan kimselere rahmet eder, melekler de o kimselerin bağışlanmaları için Allah’a yalvarırlar” buyurmaktadır. İbn Ömer (r.a.)’den rivayet edilen merfu bir hadis-i şerifte de, “Sarıkla kılınan bir vakit namazın sarıksız kılınan yirmi beş vakit namaza, sarıklı kılınan bir cuma namazının da sarıksız kılınan yetmiş cuma namazına denk olduğu ifade edilmektedir”.

Sarık takma konusunda takılan sarığın rengi hususu da önemlidir. Cabir (r.a.)’den rivayet olunduğuna göre; Resulullah (s.a.s.) fetih yılında Mekke’ye, başında siyah bir sarıkla girmiştir.¹¹⁹

Her ne kadar hadis-i şerifte Hz. Peygamber’in Mekke’nin fethi günü başında siyah sarık bulunduğu bahsedilmekte ise de; beyaz külah ve sarık giydiğine dair hadisler de vardır.

Cafer b. Amr b. Hureys’in babasından gelen rivayet şöyledir: Peygamber (s.a.s.)’i minber üzerinde görmüştüm. Başında siyah bir sarık vardı, ucunu da omuzlarının arasına sarkıtmıştı.¹²⁰

Sarığın rengi hususunda farklı hadisler mevcut olsa da sarık takmanın ve Peygamberin buna teşvikinin asıl sebebi Müslümanlarla kâfirler arasında benzeşmeyi önlemektir. Ve bu sebeple sarık İslam’ın simgesidir. Başa yalnız külah (fes) giyip de üzerine sarık sarmamak, kâfirlerin kıyafetidir. Müslümanlar ise bunun tam zıddı olan külah (fes) takıp üzerine sarık sarmışlardır. Amaç kâfirlere muhalefet etmektir. Fakat şu da bilinmelidir ki sarık takmak örfi bir adettir. Sarık takmanın sünnet olduğunu söylesek bile yukarıda belirttiğimiz sebepten dolayı sünnetin bağlayıcılığı ilkesinden olmadığını da söylememiz gerekir.

Erkek elbisesi konusunda önemli olan kısımlardan biri de elbisenin rengi konusudur. Renk konusunda yasaklanan erkeğin sarı ve kırmızı renk elbise giymesidir.

Ali (r.a.)’den gelen rivayet şöyledir: “Resûlullah (s.a.s.), içerisinde ipek karışımı bulunan kumaşla kırmızıya çalan sarımtırak renkli kumaştan yapılan elbiseyi giymeyi

¹¹⁹ Ebû Dâvud, *Libâs*, 21, nr: 4076.

¹²⁰ Ebû Dâvud, *Libâs*, 21, nr: 4077.

yasaklamıştır.”¹²¹ Sarı elbisenin giyinilmesinin yasak olduğunu ifade eden bu hadis dışında aynı zamanda sarı elbise giymenin yasak olmadığı ile ilgili bir hadiste mevcuttur.

Zeyd b. Eslem'den rivayet olunduğuna göre; İbn Ömer (r.a.) sakalını sarıya boyarmış. Hatta elbisesini de tamamen sarı boya ile boyarmış, Kendisine bir gün “Sen niçin sarıya boyanıyorsun?” diye sorulmuş.

Ben Resulullah (s.a.s.)'ı, saçlarını sarıya boyarken gördüm. Kendisine sarıdan daha sevimli bir renk yoktu. Elbisesini -sarığa varıncaya kadar- tümüyle sarıya boyardı.¹²²

Sarı renk elbise giyilip-giyilmemesi konusu ihtilaflıdır. Hadisin son kısmında geçen “elbisesini -sarığa varıncaya kadar- tümüyle sarıya boyardı” ifadesi sarı renk elbisenin kullanılabileceğini ifade etse de erkek için sarı renk giyme ile ilgili Buhârî ve Müslimde benzer ifade yer almamaktadır. Fakat birbiriyle çelişen bu iki hadis için şunu söyleyebiliriz: Erkeğin giydiği elbisede sarı renk bulunabilir, fakat elbisenin tamamı sarı renk olamaz dersek bu iki hadisi uzlaştırmış olabiliriz.

Hız. Peygamber'in tamamen sarı renk giyinmeyi yasaklamasındaki sebep şu da olabilir: Bilindiği gibi İslam Dini öncesindeki insanların bir kısmı güneşi, ayı ve yıldızları tanrı kabul ederek, bu varlıklara taparlardı. İslam öncesinde sarı renk güneşi temsil ettiği için ve güneş parlaklığı ve büyüklüğünden dolayı Tanrı kabul edildiği için Hız. Peygamber sarı giyinen kimsenin böyle bir durumu canlandıracağı ve dine zarar vereceği endişesiyle tamamen sarı giyinmeyi yasaklamıştır.

Konu ile ilgili olarak mezhep imamlarının görüşlerini de belirtmek yerinde olacaktır. Şafilere göre elbisenin hepsi aspurla boyanmış ise bunu giyinmek mekruhtur. Kırmızı, sarı, beyaz renkte elbiseler giyilebilir. Hanbelîlere göre zaferan ve saf kırmızı renkle boyanmış elbise giyinmek mekruhtur. Malikiler ise kırmızı ve sarı ile boyanmış elbise giyinmeyi mekruh görürler. Hanefilere göre ise kırmızı ve sarı zaferan ile boyanmış elbise giyinmek mekruhtur.

Kırmızı renk elbise giyinme konusunda ise gelen hadisler şu şekildedir: Abdullah b. Amr b. Âs'dan rivayet olunmuştur, dedi ki: Resulullah (s.a.s.) ile birlikte dağ yolundan iniyorduk. Bir ara Resulullah (s.a.s.) dönüp bana baktı. Benim üzerimde

¹²¹ Tirmizî, *Libâs*, 25, nr: 1725.

¹²² Ebû Dâvud, *Libâs*, 16, nr: 4064.

de aspurla boyanmış, tek desenli sade bir giysi vardı.“Üzerindeki bu giysi de nedir? diye sordu. Ben onun bundan hoşlanmadığını hemen anlamıştım. Doğru tandırlarını yakmakta olan ev halkının yanına vardım ve bu elbiseyi tandıra attım. Sonra ertesi gün Hz. Peygamber’in yanına vardım.

“Ey Abdullah, o elbiseyi ne yaptın?” dedi. Ben de yaptıklarımı teker teker ona anlattım. “Keşke onu aile halkından bazılarına giydirseydin. Çünkü bunda kadınlar için bir sakınca yoktur” buyurdu.¹²³

Abdullah b. Amr’dan gelen rivayet şöyledir: “Üzerinde biri eteklik diğeri de gömlek olmak üzere iki kırmızı giysi bulunan bir adam Peygamber (s.a.s.)’e selam vererek geçti de Peygamber (s.a.s.) onun selamını almadı.”¹²⁴

Râfî b. Hadîc’den rivayet edilmiştir; dedi ki: Resûlullah (s.a.s.) ile bir yolculuğa çıkmıştık. Develerimizin üzerinde kırmızı pamuktan çizgiler taşıyan elbiseler bulunduğunu gördü de: “Dikkatli olun! Şu kırmızı elbiseleri size hâkim olmuş görüyorum.” buyurdu.

Resûlullah (s.a.s.)’ın bu sözü üzerine yerlerimizden süratle kalktık, develerde yüklü olan eşyalarımıza koştuk. Hatta develerimizden bazıları bizim bu ani hareketimizden ürküp kaçtılar. Elbiseleri tuttuk, develerin üzerinden çekip aldık. Onları bir daha giymedik.

Esed oğullarından bir kadının şöyle dediği rivayet edilmiştir: Ben bir gün Resulullah (s.a.s.)’ın hanımı Zeynep’in yanında idim. Kırmızı kıl ile Zeynep’e ait elbiseleri boyuyorduk. O sırada Resulullah (s.a.s.) üzerimize çıkageldi ve kırmızı kili görünce döndü ve gitti. Zeynep bunu görünce yaptığımız işten Resulullah (s.a.s.)’in hoşlanmadığını hemen anlamıştı. Bunun üzerine tuttu, elbiselerini yıkadı ve onlarda bulunan kırmızılığın tümünü gözden kaybetti. Bir süre sonra Resulullah (s.a.s.) tekrar döndü geldi. Baktı, biraz önce gördüklerinden bir şey görmeyince içeri girdi.¹²⁵

Yukarıda belirttiğimiz hadiste bayanların kırmızı renkli giysi giyebileceklerine izin verilmişti. Fakat bu hadiste Peygamber eşi olan Hz. Zeyneb’in kırmızı renk

¹²³ Ebû Dâvud, *Libâs*, 17, nr: 4066.

¹²⁴ Ebû Dâvud, *Libâs*, 17, nr: 4069.

¹²⁵ Ebû Dâvud, *Libâs*, 17, nr: 4070–4071.

giyinmesi hoş karşılanmamıştır. Bunun sebebi de Hz. Zeyneb'in bir Peygamber hanımı olması ve diğer kadınlara her hususta örnek teşkil etmesinden dolayıdır.

Berâ (r.a.)'ın şöyle dediği rivayet olunmuştur: Resulullah (s.a.s.)'ın saçları kulak memelerine erişirdi. Onu bir gün kırmızı bir elbise içinde görmüştüm. Bu haliyle Resulullah (s.a.s.)'den güzel hiçbir şey görmedim.¹²⁶

Hilal b. Amir b. Amr'ın babasından rivayet olunmuştur; dedi ki: Resulullah (s.a.s.)'ı, Mina'da bir katır üzerinde hutbe okurken gördüm. Üstünde kırmızı bir elbise vardı. Ali de onun önünde duruyor ve onun sözlerini yüksek sesle tekrarlayarak uzaklara iletiyordu.¹²⁷

Bu hadislerde Hz. Peygamber'in kırmızı renk giysi giydiği çok açıktır. Fakat önceki belirttiğimiz hadislerde kırmızı renk giyinme hoş karşılanmamıştı. Hz. Peygamber'in bazı kişilerin kırmızı renk giyinmesini hoş karşılamaması muhtemelen Mecusiler'in ateşe tapmaları ile ilgilidir. Bildiğimiz gibi Mecusilerde ateş önemlidir ve ateşe tapılır. Hz. Peygamber'in bu rengi yasaklamasının nedeni ise kalblerine tam iman yerleşmemiş kişilerin kırmızı renk giysi giyerek ateşin kutsallığını hatırlatmalarıdır. Bu sebeple Hz. Peygamber kendisi giyindiği halde bazı kişilere bu rengi yasaklamıştır.

Elbise konusunda bahsetmemiz gereken kısımlardan biri de elbisede kullanılan kumaş türüdür. Hadisleri incelediğimizde Peygamber'in tavsiye ettiği kumaş türünün pamuk olduğunu gördük. Şimdi bununla ilgili gelen hadisleri açıklayalım.

Enes (r.a.) şöyle demiştir: “Resûlullah (s.a.s.) e elbiselerin en sevimli ve hoş geleni Yemen tarafında dokunan çizgili bir nevi pamuklu kumaştı.”¹²⁸ Bu hadis hasen olarak kabul edilmiştir.

Katade'den rivayet olunmuştur; dedi ki: Biz, Enes b. Malik'e: “Resulullah (s.a.s.)'ın en hoşuna giden elbise hangisiydi?” diye sorduk da, “Pamuklu” cevabını verdi.¹²⁹ Bu iki sebep İslam dininin kıyafette sadeliğe ve temizliğe önem verdiğini göstermektedir.

¹²⁶ Ebû Dâvud, *Libâs*, 18, nr: 4072.

¹²⁷ Ebû Dâvud, *Libâs*, 18, nr: 4073.

¹²⁸ Tirmizî, *Libâs*, 45, nr:1787.

¹²⁹ Ebû Dâvud, *Libâs*, 12, nr: 4060.

Peygamber'in pamuklu kumaş tercih etmesinin sebebi olarak şunları söyleyebiliriz: Pamuklu elbiselerde fazla süs ve ziynet olmaz. Diğer sebep ise pamuklu elbisenin kırı daha belli ettiğidir. Kır ve pislik , temizliğin çok önemli olduğu islam dinine ters düştüğü için ve dinin gereği olarak hemen temizlenmesi gerektiğinden pamuklu elbise giyilmesi tavsiye edilmiştir.

Elbisede kullanılması tavsiye edilen kumaş türünün yanı sıra kumaş rengi konusunda da gelen hadisler mevcuttur. Tavsiye edilen renkler arasında beyaz ve yeşil önemli yer tutmaktadır.

İbn Abbas'tan rivayet olunduğuna göre; Resulullah (s.a.s.): “Elbisenizi beyaz renkli kumaşlardan seçiniz. Çünkü o elbiselerinizin en hayırlısıdır. Ölülerinizi beyaz renkli kefenlere sarınız.”¹³⁰

Sa'd ibn Ebî Vakkas (r.a.): “Ben Uhud harbinde Peygamber (s.a.s.)'in solunda ve sağında iki adam gördüm ki, üzerlerinde beyaz elbiseler vardı. Bu iki kişiyi ben Uhud harbinden önce de sonra da görmedim” demiştir.¹³¹

Semûre bin Cündüb (r.a.)'dan rivayet edildiğine göre; Resûlullah (s.a.s.) şöyle demiştir: “Elbisenin beyaz olanını giyiniz. Çünkü beyaz elbise daha temiz ve daha güzeldir.”

Ebu - Derdâ (r.a.)'den rivayet edildiğine göre; Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “Kabirlerinizde ve mescidlerinizde Allah'ı ziyaret etmenize en güzel elbise şüphesiz beyaz olanıdır.”¹³²

Bu hadis-i şerif, beyaz elbise giymenin ve cenazeleri beyaz kumaşlarla kefenlemenin müstehap olduğuna delâlet etmektedir. Çünkü beyaz elbise alçak gönüllülük ile diğer güzel huylara, sadeliğe, iç ve dış temizliğine delalet eder. Hadislerden de anlaşıldığı gibi, Hz. Peygamber de bizzat beyaz kefenle defnedilmiş ve sağlığında ümmetine pamuktan yapılmış beyaz kefenleri tercih etmelerini tavsiye etmiştir. Özellikle cenazelerin beyaz kefenle defnedilmesi günümüzde bizzat uygulanmaktadır.

¹³⁰ Ebû Dâvud, *Libâs*, 13, nr: 4061.

¹³¹ Buhârî, *Libâs*, 24, nr: 43.

¹³² İbn Mâce, *Libâs*, 5, nr: 3568.

Sa'd İbn Ebi Vakkas'ın rivayetindeki peygamber'in sağında ve solunda olan ve beyaz giyinen kişiler meleklerdir. Buradan anlaşılmaktadır ki; melekler insanlar arasında görünürken beyaz renk kıyafetle görünürler. Bu da onların saf ve temizliğini yani günahsızlığını ifade etmektedir. Bu sebeple Peygamber beyaz giyinmeyi tavsiye etmiştir.

Yeşil rengin tavsiye edilmesiyle ilgili hadis ise şöyledir: Ebû Rimse (diye anılan Rifaz b. Yesribî ya da Habib b. Hayyan)'dan rivayet olunmuştur; dedi ki: "Babamla birlikte Peygamber (s.a.s.)'ın yanına gitmişim. Üzerinde iki yeşil giysi gördüm."¹³³ Tirmizî bu hadisin hasen garib olduğunu söylemiştir.

"Bazı hadis-i şeriflerde açıklandığı üzere, cennet ehlinin ekserisinin elbisesi yeşildir." Nitekim yüce Allah Kuranı Kerimde: "Cennet ehlinin üzerinde yeşil ipekten ince ve kaim giysiler var"¹³⁴ buyurmuştur. Gerçekten renklerin göze en yararlı ve en hoş geleni yeşildir. Ayrıca bilindiği gibi yeşil renk göz dinlendiricidir. İhtimal ki yeşil rengin bu gibi özelliklerinden dolayı Hz. Peygamber de zaman zaman safi yeşil renkli elbiseler giymiştir. Hadisin zahirinden anlaşılan mana budur.

Tavsiye edilen renkler arasında olmamasına rağmen yasaklanmayan siyah elbise hakkında gelen hadis şöyledir:

Aişe (r.a.)'dan rivayet olunmuştur; dedi ki: Resulullah (s.a.s.) için bir elbiseyi siyaha boyamıştım. Onu giydi fakat terleyince ondan bir yün kokusu hissetti ve hemen onu çıkarıp attı.¹³⁵

Bu hadis-i şerif, siyah elbise giymenin caiz olduğuna delalet etmektedir. Bu bakımdan İslam âlimleri, siyah elbise giymenin caiz olduğu görüşünde ittifak etmişlerdir. Çünkü Hz. Peygamber'in söz konusu elbiseyi çıkarıp atmasının sebebi renginin siyah olması değil, kokusunun çirkinliğidir. Hz. Peygamber güzel kokuları çok severdi, çirkin kokulardan ise hoşlanmazdı.

Giyilecek elbisenin rengi konusunu kısaca özetlersek; "kırmızı ve sarı" renk (erkeklerle) yasaklanırken, "yeşil ve beyaz" renk giysi giyilmesi tavsiye edilmiştir. Siyah renk konusunda bir tavsiye olmadığı gibi bir yasaklamada söz konusu değildir.

¹³³ Ebû Dâvud, *Libâs*, 16, nr: 4065.

¹³⁴ İnsan, 76/21.

¹³⁵ Ebû Dâvud, *Libâs*, 19, nr: 4074.

1.1.1.3. Kadın Elbisesi

Kadın elbisesi hakkında gelen hadisleri incelemeden önce kadının avret yerlerinin neresi olduğunu açıklayalım.

Avret yerleri Allah ve Resulü (s.a.s.) tarafından bildirilmiştir. Kadın olsun erkek olsun, her insanın bütün vücudunu örtecek şekilde giyinmesi en güzel giyinme tarzıdır. Kadın ve erkeğin fıtratları, biyolojik ve psikolojik yapıları birbirinden farklı yaratılmıştır. Bu farklılığı takdir eden ilâhi irade, kadın ve erkeğin avret yerlerinin sınırlarını da fıtratlarına göre farklı olarak belirlemiştir.

Avret yerleri ve örtülmeleriyle ilgili ayetleri ve hadisleri inceleyen alimlerimiz, kadın için örtülmesi zorunlu olan nihaî sınırları şöyle belirlemişlerdir: Kadının avret yerleri: Saç dibinden, kulak yumuşağından çene altına kadar yüzü; bileklerinden aşağı elleri ve ayaklarının dışında kalan bütün vücutudur.

Avret yerlerini örtmek demek, tenin gözükmemesini engelleyecek ve vücut hatlarını belli etmeyecek elbiseler giymek demektir. Yoksa teni gösteren veya vücut hatlarını gösterecek şekilde dar olan elbiselerle avret yerleri örtülmüş olmaz. Resul -i Ekrem (s.a.s.) Efendimiz'in cehennem ehlinde olduklarını bildirdiği iki guruptan birisinin "giyinik çıplaklar" olduğunu burada ifade etmek lazımdır. Âlimlerimiz hadiste geçen "giyinik çıplaklar" ifadesini, elbise giydikleri halde avret yerlerini ya kısmen açan veya dar giyinen ya da ince giyinenler şeklinde açıklamışlardır.¹³⁶

Kadının avret yeri ile ilgili önem teşkil eden şu hadis bilinmektedir. İbn Abbas'ın rivayetine göre Fadl b. Abbas, Hz. Peygamber'in yanında iken Has'am kabilesinden bir kadın fetva sormaya gelmiş, o sırada Fadl ile kadın birbirlerine bakmışlardır. Bunun üzerine Peygamber Fadl'ın yüzünü öbür tarafa çevirmiştir. Bu hadisin ravisi olan İbn Abbas bahsedilen kadının güzel bir kadın olduğunu haber vermektedir ve hadis sahih kabul edilmektedir. Bu açıklamalardan kadının yüzünün açık olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda kadının yüzünün avret mahalli içerisinde olmadığını anlamaktayız.

Hiz. Aişe'nin rivayeti ise şöyledir: Hiz. Esma üzerinde ince bir elbise varken Hiz. Peygamber'in yanına girmiştir. Efendimiz: "Ey Esma, kadın buluş çağına ulaştığında

¹³⁶ Mehmet Işık, "Bir Cennet Hatırası Olarak Örtünme", Semerkant Dergisi, 2005, sayı: 80.

onun sadece şurasının –Hz. Peygamber (s.a.s.) yüz ve ellerine işaret buyurdular-görülmesi uygundur” buyurmuşlardır.¹³⁷

Ebû Dâvûda göre, bu hadis mürseldir. Çünkü ravilerden olan Halid b. Düreyk, Hz. Aişe’den hadis işitmemiştir. Aynı zamanda bu hadisin senedinde Saîd b. Beşir Ebû Abdurrahman en-Nasrî vardır. Hadis uleması bu zatı çeşitli yönlerden zayıf kabul etmişlerdir.

Bu hadis-i şerif, ergenlik çağına giren bir kadının yüzü ile elinin dışında bütün vücudunun avret olduğunu ifade etmektedir.

Aynı zamanda Kuran-ı Kerimde de “kadınlar ziynetlerinden kendiliğinden görünenler hariç, hiçbir şeyi gösteremezler.”¹³⁸ İbn Abbas’a göre burada el ve yüze işaret edilmektedir.

Yine bu konuda Muhammed Nasıruddin el- Elbani’nin şöyle bir değerlendirmesi vardır. Kadının elini ve yüzünü örtmesi vacip değilse bile bu övülecek ve meşru bir iştir. Böyle yapmayan kadına da herhangi bir günah yoktur.

Buraya kadar bahsettiğimiz hadislerden kadının yüzünün ve elinin avret olmadığı, kapatılmasında da dini bir zorunluluk olmadığını söyleyebiliriz.

Kadın elbisesi konusunda önemli bir husus, elbisenin uzunluğu meselesidir. Hz. Peygamber’e “kadın, eteğinin ne kadarını erkek eteğinden daha fazla uzatır” diye sorulmuştur. O da “bir karış” buyurmuştur. Yani kadınlar etek boylarını erkek etek boyundan bir karış daha fazla uzatmalılardır. Peygamber (s.a.s.) zamanında erkekler kamis adı verilen entari giyerlerdi. Bu durumda hadiste anlatılan erkeğin etek boyu kamise işaret eder. Ayrıca o dönemde erkek etek boyunun uzun olması kibir alameti sayılırdı. Bunu önlemek için erkeğin etek boyu kadına göre kısa olmalıydı. Kadının etek boyunun uzun olması ise onun haram olan yerlerinin kapatılmasıyla ilgilidir.

Bu konuda değinilmesi gereken bölümlerden biri de giyilen elbisenin teni gösterip-göstermemesi hususudur. Ebu Hureyre’nin şöyle bir rivayeti vardır: “Giyinmiş

¹³⁷ Ebû Dâvud, *Libâs*, 31, nr: 4104.

¹³⁸ Nur, 24/31.

çıplak, salınarak yürüyen kırıtkan kadınlar cennete giremezler, onun kokusunu da duyamazlar. Oysa onun kokusu beş yüz senelik mesafeden alınır.”¹³⁹

Bu hadisin isnadı Ebu Hureyre’de kaldığı için hadis, mevkuftur. Bu hadiste bahsedilen kadın tipi, güzelliğini göstermek amacıyla vücudunun tenini veya rengini gösteren, şeffaf ve ince elbise giyinen kişilerdir. Günümüzde kadınların kıyafet konusunda en hassas olmaları gereken konu aslında bu hadiste belirtildiği gibi vücudun rengini ve teni gösteren elbiselerden sakınmaları olacaktır.

Konuyla ilgili başka bir hadiste şöyledir: Alkame b. Ebi Alkame, annesinin şöyle dediğini haber vermiştir: “Abdurrahman’ın kızı Hafsa, saçlarını gösteren ince bir başörtüsü ile Hz. Peygamber’in hanımı Hz. Aişe’nin yanına girmiş, o da ince başörtüsünü yırtarak ona kalın bir başörtüsü giydirmiştir.”¹⁴⁰

Hz. Aişe’nin başörtüsü konusunda şu tanımı da önemlidir ve bu hadisin güvenilir olduğunu gösterir. Hz. Aişe’ye başörtüsü sorulduğunda onun için “Ancak saç ve teni gizleyen örtüdür”cevabını vermiştir.

İbn Ömer rivayetine göre ise Hz. Peygambere bir takım elbise, bir de Şam yapımı tek kat elbise gelmiştir. Peygamber (s.a.s.) takım elbiseyi Ömer’e, diğerini ise Usame’ye giydirmiştir. Usame kendine verilen elbiseyi eşine giydirmiştir. Peygamber bunu öğrenince “eşine emret, altına kemiklerini erkeklere fark ettirmeyecek bir elbise giysin.” buyurmuştur.¹⁴¹

Kadın kıyafetinde bahsetmemiz gereken önemli konulardan biri de kadının ipek elbise giyip- giyemeyeceğidir. Bu konudaki hadislerde şöyledir:

Ebû Musa el Eşârî (r.a.)’den gelen rivayete göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “İpek elbise giymek ve altın kullanmak ümmetimin erkeklerine haram, kadınlarına helal kılınmıştır.”¹⁴²

Enes b. Malik (r.a.)’den rivayet edildiğine göre; Kendisi, Resulullah (s.a.s.)’ın kızı Ümmü Gülsüm’ün üzerinde ipekten, enlice çizgiler bulunan çubuklu bir kumaş görmüştür.¹⁴³

¹³⁹ Muvatta’, *Libâs*, 4, nr: 7.

¹⁴⁰ Muvatta’, *Libâs*, 4, nr: 6.

¹⁴¹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V., 205.

¹⁴² Tirmizî, *Libâs*, 25, nr: 1720.

Bu iki hadis doğrultusunda kadınlar için ipek giyinmenin hiçbir mahsuru olmadığını söyleyebiliriz. Aynı zamanda tarihe baktığımızda da kadınların ipek kullandıklarını görmekteyiz. Mesela: Osmanlı İmparatorluğunun parlak devirlerinde İstanbul hanımlarının giyimlerinin dillere destan olduğu kaynaklarda mevcuttur. Bu kadınlar göz alıcı ipeklilerden ve kadifelerden yapılmış elbiseler giymişlerdir.¹⁴⁴

1.1.2. Kemer

Esmâ (r.a.) şöyle demiştir: Resûlullah Medine'ye hicret etmek istediği zaman ben Ebû Bekr'in evinde Resûlullah'ın yol azığını düzmüş, hazırlamıştım. Fakat ne yemek çıkını, ne de su tulumunu kendisiyle bağlayabileceğimiz birşey bulamamıştık. Bunun üzerine ben (babam) Ebû Bekr'e: "Vallahi ben belimdeki kuşağımdan başka bağlayacağım birşey bulamıyorum" dedim. O da: "Kızım, onu ikiye böl. Birisiyle su tulumunu, diğeriyle de yemek sofrasını bağla" dedi. Ben de öyle yaptım.

İşte bundan dolayı Esmâ, "Zâtu'n-nıtakayn" (İki kuşaklı veya iki kemerli) diye isimlendirildi.¹⁴⁵

Bize Ali İbni Mushir, Hişâm'dan; o da babası Urve'den haber verdi ki, Hz. Âişe (r.a.) şöyle demiştir: Arab kabilelerinin birine ait siyah bir kadın müslüman oldu. İşte o kadının Mescid'de küçük bir odacığı vardı. Âişe dedi ki: Bu kadın her vakit bize gelir ve yanımızda konuşurdu. Konuşmasını bitirdiği zaman: "Ve yevmuî-vuşâhî min teâcîbi Rabbînâ ela innehû min beldeti'l-küfri encânî" (Vuşâh işinin olduğu gün Rabb'imizin yarattığı aciblerdendir. Şüphesiz ki O, küfür beldesinden kurtarmıştır) der idi.

Kadın bu mısrayı çok söyleyince Hz. Âişe ona: "Vuşâh günü nedir?" diye sordu. Bunun üzerine o kadın şöyle anlattı: Ailemden birine ait bir kız çocuğu, üzerinde kırmızı tirşeler dizilmiş deriden bir kemer olduğu halde dışarı (yılanmaya) çıkmıştı. O meşin kemer kendisinden düştü (yâhud, onu kendisi üzerinden çıkardı). Hemen o kırmızı kemer üzerine bir çaylak indi ve onu semiz bir et parçası sanarak kapıp gitti. Kız dedi ki: Ev halkı beni hırsızlıkla ittihâm ettiler ve o kemer yüzünden bana azab verdiler. Hattâ benim işim o dereceye ulaştı ki, onlar benim ön tarafımda bile o kemeri

¹⁴³ Ebû Dâvud, *Libâs*, 11, nr: 4058.

¹⁴⁴ Hayat Ansiklopedisi, "*Elbise*", Doğan Kardeş Yayınları, İstanbul, 1981, s: 1141.

¹⁴⁵ Buhârî, *Cihad*, 122, nr: 184.

araştırdılar. Onlar bu vaziyette benim etrafımda bulundukları ve ben de kederim içinde bunaldığım bir sırada, birden o çaylak tekrar yönelip geldi ve tam başlarımız hizasına ulaştı. Sonra o kemeri aşağıya attı. Arayıcılar hemen onu aldılar. Bunun üzerine ben onlara: “İşte beni ittihâm ettiğiniz şey! Halbuki ben hırsızlıktan beri bulunuyorum” dedim.¹⁴⁶

Saîd b. Müseyyeb’den konumuzla ilgili gelen bir hadiste şöyledir: İhramda bulunan kimsenin elbisesi altına kemer takmasında bir mahzur yoktur. Ancak iki ucunu birbirine bağlamak için kemerin sırtının ince olması lâzımdır.¹⁴⁷

Kemerle ilgili olarak belirttiğimiz bu üç hadisi dikkate alarak kemerin bir ziynet sayıldığını gerek kadınların gerekse erkeklerin kemer kullandığını söylememiz mümkündür. Said b. Müseyyeb’den gelen rivayettende kemerin sadece gündelik hayatta değil hacda da takılabileceğini, bunun hiçbir mahzurunun olmadığını anlamaktayız.

1.1.3. Kürk

Tüyleri yumuşak ve güzel hayvanların giyimde kullanılmak üzere hazırlanmış postları ve bu postlara kaplanan kumaşlarla yapılmış üstlük giysiye denir.

Eski toplum hayatımızda ve Türk giyim kuşamında yüz yıllar boyunca kürkün çok önemli bir yeri olmuştur. İkinci Sultan Mahmud’un yaptığı 1828 deki büyük kıyafet inkilabından önce kürk, Osmanlı Devletinin azamet, şevket ve servetini temsil eden bir üstlük olarak kabul edilmektedir. Devletçe ve devletin tek başına saibi olan padişah tarafından taltif edilecek kimseye, hizmete ve mevkiine göre münasib bir kürk giydirilirdi. Padişahın sonsuz yetkili vekili olan sadrazamlar da devlet adına kürk giydirme hakkına sahipti. Hatta Bab-ı Ali de layık olanlara giydirilecek türlü kıymette kürklerin muhafaza edildiği bir ‘kürk odası’ vardı.¹⁴⁸

Günümüze baktığımız zaman kürk giyimi kışın soğuğa karşı korunma amacından çok bir süs olarak giyilmektedir. Şimdi ise kürk ile ilgili hadisleri inceleyelim.

¹⁴⁶ Buhârî, *Kitabu Menâkıbîl Ensar*, 25, nr: 56.

¹⁴⁷ Muvatta’, *Hâcc*, 5, nr: 13.

¹⁴⁸ Reşad Ekrem Koçu, *Giyim-Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*, Sümerbank Yayınları, Ankara, 1967, s:165–166.

İbn Abbas demiştir ki: “Resûlullah (s.a.s.) Uhud şehidlerinin silah, zırh gibi demirlerin ve kürk gibi deriden yapılmış maddelerin üzerlerinden soyularak kanları ve elbiseleriyle defnedilmelerini emretti.” Konumuzla ilgili bu hadiste Peygamberimiz (s.a.s.) Uhud şehitleri defnedilmeden önce üzerlerinde bulunan deriden ve demirden mamul eşyaların soyulup çıkartılmasını emretmiştir.

Hanefî âlimleri, bu hadise ve Hz.Ali (r.a.)’ın “şehidin üzerinden sarık, mest, fes gibi giysiler çıkartılır” mealindeki sözünü esas alarak; “şehidin üzerinde sadece kefen vazifesi görecektir giysiler bırakılır, diğerleri çıkartılır. Kürk, sarık, silah gibi eşyalar ise süslenmek, soğuktan ya da düşmandan korunmak için dirilere lazım olan ihtiyaç maddeleridir. Ölülerin buna ihtiyacı yoktur” demişlerdir.

Şâfiîler ise bu mevzuda “Onları giysileriyle ve kanlarıyla beraber defnediniz. Çünkü kıyamet gününde damarlarından kan renginde, fakat misk gibi kokan bir kan fışkırır olduğu halde dirileceklerdir” hadisine dayanarak şehidlerin üzerinden sözü geçen eşyalardan hiç birini çıkarmazlar.¹⁴⁹

Enes b. Mâlik’den gelen rivayet şöyledir: Rum kralı, Peygamber (s.a.s.)’e saf ve ince ipekten, yenleri geniş bir kürk hediye etti de, Peygamberde onu giyindi. Ben hâlâ Peygamber Efendimizin titleşmekte olan yenlerini görüyorum gibiyim. Sonra, Hz. Peygamber o kürkü Cafer’e gönderdi. Cafer’de onu giyinip Hz. Peygamber’in huzuruna geldi. Peygamber (s.a.s.) de ona: “Ben bunu giyesin diye vermedim” buyurdu. Cafer: “Öyleyse onu ne yapayım?” diye sordu. Hz. Peygamber de: “Onu kardeşin Necâşî’ye gönder” cevabını verdi.¹⁵⁰

Abdullah b. Abbâs şöyle demiştir: Ben Resulullah (s.a.s.)’i: “Deri tabaklandığı vakit temiz olur.” buyururken işittim. Bu hadise benzer bir hadiste şöyledir:

Ebu’l Hayr rivayet etmiştir: “İbni Va’ite’s Sebe’inin üzerinde bir kürk gördüm, de ona dokundum.” İbni Va’le: “Ona neden dokunuyorsun?” Ben Abdullah b. Abbâsa sordum. Dedim ki biz Mağribte bulunuyoruz. Yanımızda Berberîlerle, Mecusiler de var. Bazan onların kestikleri bir koç bize getiriliyor, ama biz onların kestiklerini yemiyoruz. Bize içine hayvan yağı koydukları tulumları da getiriyorlar? İbni Abbâs şu cevabı verdi:

¹⁴⁹ Ebû Dâvud, *Cenaiz*, 26/27, nr: 3134.

¹⁵⁰ Ebû Dâvud, *Libâs*, 8, nr: 4047.

Biz bu meseleyi Resulüllah (s.a.s.)’e sorduk. “Deriyi tabaklayan şey, onun temizleyicisidir.” buyurdular.¹⁵¹

Seleme b. el-Ekva şöyle demiştir: Resûlullah (s.a.s.) hayatta iken biz Ebû Bekir (r.a.) beraberinde (yâni emrinde) Hevâzin (kabilesi) savaşına gittik. Kumandanımız Ebû Bekir Benî Fezâre (kabilesin) den olup Arabların en güzellerinden bir genç kızı bana ganimet payımdan ayrı olarak verdi. Kızın üstünde eski bir kürk vardı. Ben Medîne-i Münevvere’ye gelinceye kadar kızın elbisesini açmadım (yâni ona hiç yaklaştım). Sonra, Peygamber (s.a.s.) çarşıda bana rastladı ve yemin ederek: “O kızı bana hibe et” buyurdu. Ben de kızı O’na hibe ettim. Peygamber (s.a.s.) o kızı göndererek, Mekke’de esîr tutulan müslümanları serbest bırakırmak için onu fidye olarak verdi.¹⁵²

Yukarıda belirttiğimiz hadisler, hayvan derilerinin tabaklanarak kürk yapılmasından bahsetmektedir. Bunların giyilmesinde bir sakınca olmadığı görülmektedir. Fakat Peygamber’in kendisine Rum Kralından gelen kürkü giymeyip Necaşi’ye hediye etmesinin sebebi ise kürkte ipeğin kullanılması ve kürkün gösterişli olmasından dolayıdır.

1.2. Takı İle İlgili Ziyinet Eşyaları

1.2.1. Yüzük

El, bazen de ayak parmağına takılan halkaya denir. Başlangıçta bir yetki göstergesi olarak ortaya çıkmış zamanla hükümdar ile halk, yüksek din görevlileri ile Tanrı arasındaki bağı simgeleyen ayrıca evlilik birliği ve bağlılığı temsil eden bir anlam kazanmıştır. Ortaçağ da ise bir takı olarak kullanılmıştır. Ortaçağdan günümüze kadar hale bir takı ve süs olarak kullanılmaktadır. Yüzük denildiği zaman Romalılar hatırlanmaktadır. Romalılar yüzüklerini genellikle yılan şeklinde yapmışlardır. Ayrıca Romalılarda iki parmağı bitişik tutan, birbirine bağlı yüzüklerde kullanılmıştır.¹⁵³

Yüzük hakkında kısa bir bilgi verdikten sonra şimdi de Hz. Muhammed zamanında yüzük kullanımını inceleyelim.

¹⁵¹ Müslim, *Hayz*, nr: 366.

¹⁵² İbn Mâce, *Cihad*, 32, nr: 2846.

¹⁵³ Bkz: Genel Kültür Ansiklopedisi (Ana Britannica), “Yüzük”, İstanbul, c:32., s:321.

Hafs el Leysî (r.a.)’den gelen rivâyet şöyledir: İmrân b. Husayn’ın bize şu hadisi aktardığına şahidlik ederim: “Resûlullah (s.a.s.) altın yüzük kullanmayı bize yasakladı.” Tirmizî, bu konuda Ali, İbn Ömer, Ebu Hureyre ve Muaviye’den de hadis rivayet etmiştir. Bu hadis, hasen kabul edilmiştir.¹⁵⁴

Hz.Ali (r.a.)’den gelen rivâyet şöyledir: “Resûlullah (s.a.s.) altın yüzüğü, ipekli elbiseyi, hayvanların semerlerinde kullanılan dikkat çekici yastığı kullanmayı ve Cea’yı¹⁵⁵ yasak etmiştir.” Tirmizî, bu hadisi hasen sahih kabul eder.¹⁵⁶

Yine Hz.Ali (r.a.)’den rivayet edildiğine göre: “Resûlullah (s.a.s.) altın yüzük kullanmayı (erkeklerle) yasak etmiştir.”¹⁵⁷

“Mü’minlerin anası Âişe (r.a.)’dan gelen rivayet şöyledir: Necâşi, Resûlullah (s.a.s.)’e, içinde Habeşi kaşlı bir altın yüzük bulunan bir halkayı hediye etti. Resûlullah (s.a.s.) o altın yüzüğü bir çubukla veya parmaklarının bazısıyla aldı. Fakat ona iltifat etmedi. Sonra kızı Zeyneb’in kızı Ümâme bint-i Ebi’l-Âs’ı çağırdı ve ona: “Ey kızcağızım bununla ziynetlen”, buyurdu.”¹⁵⁸

Abdullah İbn Ömer (r.a.) şöyle demiştir: “Resûlullah (s.a.s.) altından bir mühür yüzük takardı. Bir gün onu çıkarıp attı da, ben bunu ebediyen takmam!” buyurdu.¹⁵⁹

Abdullah b. Abbâs’dan gelen haber şöyledir: Resulullah (s.a.s.) adamın elinde altından bir yüzük görmüş de onu hemen çıkarıp atmış ve: “Sizden biriniz ateşten bir kor alıyor da, onu eline koyuyor.” buyurmuşlar. Resulullah (s.a.s.) gittikten sonra adama: “Al yüzüğünü, onunla faydalan!” Demişler: Hayır! Vallahi, onu ebediyen alamam. Onu Resûlullah (s.a.s.) attı, demiş.¹⁶⁰

Ebu Said el Hudrî (r.a.)’dan gelen rivâyete göre, Resûlullah (s.a.s.)’in huzuruna Necran’dan bir adam geldi parmağında altın yüzük vardı. Resûlullah (s.a.s.) ondan yüz çevirdi ve ona: “Sen benim yanıma elinde ateşten bir parça olduğu halde geldin” buyurdu.¹⁶¹

¹⁵⁴ Tirmizî, *Libâs*, 13, nr:1738.

¹⁵⁵ “Cea”, Mısır’da arpadan yapılan bir içkidir.

¹⁵⁶ Tirmizî, *Libâs*, 45, nr: 2808.

¹⁵⁷ İbn Mâce, *Libâs*, 40, nr: 3642.

¹⁵⁸ İbn Mâce, *Libâs*, 40, nr: 3644.

¹⁵⁹ Buhârî, *Libâs*, 47, nr: 84.

¹⁶⁰ Müslim, *Ziyet*, nr: 2090.

¹⁶¹ Neseî, *Ziyet*, 46, nr: 5096; Ahmed b.Hanbel, *Libas*, nr: 10686.

Bera b. Âzib (r.a.)’dan gelen rivayete göre: “Parmağında altın yüzük bulunan bir adam Resûlullah (s.a.s.)’in yanında oturuyordu. Resûlullah (s.a.s.)’in elinde de bir değnek çubuk vardı. Resûlullah (s.a.s.) onunla adamın parmağına vurdu. Adam: “Ey Allah’ın Resûlü ne yaptım ki vurdunuz?” dedi. Resûlullah (s.a.s.)’de: “Parmağındaki şu yüzüğü çıkarır mısın?” buyurdu. Adam da hemen çıkarıp attı. Daha sonra Resûlullah (s.a.s.) bu adamı görünce “Yüzüğü ne yaptın?” buyurdu. O da: “Attım” dedi. Resûlullah (s.a.s.)’de: “Sana onu at demedim, onu satıp parasıyla faydalanmanı emrettim” buyurdu. Bu hadisi sadece Nesâî rivayet etmiştir.¹⁶²

Buraya kadar ele aldığımız hadisler Peygamber’in altın yüzük kullanmayı yasaklaması ile ilgilidir. Bilindiği gibi Peygamber en başta kendi için altın yüzük yaptırmış, bunu gören sahabiler de altın yaptırıp kullanmaya başlayınca Peygamber bunu men etmiştir.¹⁶³ Bunun sebebi altının pahalı olmasından dolayı, Peygamberin ümmetine bir zorunluluk olmasını istememesidir. Çünkü insanlar Peygamber altın yüzük taktı diye ne pahasına olursa olsun onun sünnetini yerine getirmek için masrafa girip altın yüzük yaptırıp takacaklardı. Bu durumu önlemek için bu aslında Peygamber tarafından alınan bir tedbir niteliğindedir.

Şimdi Hz. Peygamber’in neden gümüş yüzük yaptırıp taktığını ve bu yüzüğün özelliklerini yine bize ulaşan hadislerle açıklamaya çalışalım. Öncelikle şunu belirtelim ki; Altın yüzük yerine gümüşü tavsiye etmesi gümüşün maliyet olarak pahalı olmamasındandır. Gümüşün tavsiye edilmesi ile ilgili önemli bir hadis mevcuttur.

Büreyde (r.a.) ve babasından rivâyete göre, şöyle demiştir: Resûlullah (s.a.s.)’in yanına parmağında demir yüzük olduğu halde bir adam geldi Resûlullah (s.a.s.): “Senin üzerinde cehennemlik kimselerin süsünü mü görecektim?” buyurdu. Sonraki bir seferinde o kimse elinde bakırdan bir yüzük olduğu halde geldi. Resûlullah (s.a.s.) “Sende putların kokusunu mu bulacaktım” buyurdular. Bir sonraki gelişinde parmağında altın yüzük olduğu halde gelince; Resûlullah (s.a.s.): “Senin üzerinde cennetliklerin süsünü mü görecektim?” buyurdular. Bunun üzerine adam yüzüğü hangi madenden yaptırmalıyım? dedi. Resûlullah (s.a.s.)’de: “Gümüşten yaptır ve onu bir miskal ağırlığına çıkarma yani fazla büyük olmasın” buyurdular.¹⁶⁴

¹⁶² Neseî, *Ziynet*, 46, nr: 5097.

¹⁶³ Ali Yardım, **İslam’da Altın Yüzük Kullanımı**, Damla Yayınları, İstanbul, 1998, s:34.

¹⁶⁴ Neseî, *Ziynet*, 47, nr: 5100.

Tirmizî bu hadisi garib diye nitelemiştir. Bu konuda Abdullah b. Amr, Abdullah b. Müslim ki Mervez’li olup Ebû Tıybe diye künyelenen kimseden de hadis rivâyet edilmiştir.¹⁶⁵

Bize Saîd ibn Ebû Arûbe, Katâde’den; o da Enes ibn Mâlik (r.a.)’tan şöyle tahdîs etti. Peygamber (s.a.s.) birçok kimselere yahut yabancılardan birtakım insanlara mektup yazmak istedi. Sahâbîler tarafından kendisine: Onlar (yânî Rûm’dan,Acem’den, Habeş’ten muhâtab olanlar) üzeri mühürlü olmadıkça hiçbir mektup kabul etmezler, dediler.Bunun üzerine Peygamber, nakşı “Muhammedun Resûlullah” olan, gümüşten bir mühür yüzük yaptırdı. Şimdi bile Peygamber’in parmağındaki o mühür yüzüğün parıldaması sanki karşımda gibidir.¹⁶⁶

Hadîsin muhtelif rivâyetlerindeki Acemlerden, Romalılardan kasdedilen onların hükümdarıdır. Demek oluyor ki: Peygamber (s.a.s.) Acem Kisra ’sına, Roma Kayser ’ine ve Habeş Necâşi ’sine hak dine davet için mektuplar yazmak istemiş, kendisine bunların mü hürsüz mektup kabul etmedikleri söylenmiştir. Mühürsüz mektup kabul etmemelerinin sebebi, onlara arzedilecek bir şeyi kimsenin bilmemesi gerektiğindendir.Bu sebeple Peygambere sahabiler tarafından böyle bir tenbih yapılmıştır.

Bize Ubeydullah, Nâfi’den; o da İbn Ömer (r.a.)’dan şöyle tahdîs etti: Resûlullah (s.a.s.) evvelâ altundan bir mühür yüzük edindi. Onu takındığı zaman yazılı kaşını avucunun içine gelen tarafa koyardı. Resûlullah bu mühür yüzüğün kaşına “Muhammedun Resûlullâh = Muhammed Allah’ın elçisidir” cümlesini naksettirmisti. İnsanlar da O’nun gibi yüzük edindiler. Resûlullah halkın da altın yüzükler edinmiş olduklarını görünce kendi altın mühür yüzüğünü çıkarıp attı ve: “Ben bu altın mühür yüzüğü ebediyyen takınmam” buyurdu.Bundan sonra gümüşten bir mühür yüzük edindi. İnsanlar da gümüşten yüzükler edindiler.

İbn Ömer; Bu gümüş mühür yüzüğü Peygamber’den sonra Ebû Bekr, sonra Ömer, sonra Osman taktı. Nihayet Osman’ın elinden Erîs Kuyusu’nun içine düştü, demiştir.¹⁶⁷ Yüzüğün kuyuya düşmesiyle ilgili Enes şöyle demiştir: Hz. Osman orada mühür yüzüğü parmağından çıkardı da (parmağına sokup çıkarmak suretiyle) onunla

¹⁶⁵ Tirmizî, *Libâs*, 43, nr:1785.

¹⁶⁶ Buhârî, *Libâs*, 50, nr: 89.

¹⁶⁷ Buhârî, *Libâs*, 46, nr: 83.

oynamağa başladı. İşte bu sırada mühür yüzük elinden kuyunun içine düştü. Biz Osman'ın beraberinde üç gün gidip geldik, kuyuya inip çıktık, kuyunun suyunu çıkararak aradık, fakat bir türlü onu bulamadık.¹⁶⁸ Bu hadisten de anlaşılacağı gibi Peygamber'in yüzük yaptırıp takması ve üstelik üzerine “Muhammedun Resulullah” yazdırması farklı ülkelerdeki yazışmalarda bir nevi mühür vazifesi görmesi içindir.

Enes ibn Mâlik (r.a.) şöyle demiştir: Resûlullah (s.a.s.) gümüşten bir mühür yüzük edindi, üzerine de “Muhammedun Resûlullah” cümlesini nakşettirdi. Ve insanlara hitaben: “Ben gümüşten bir mühür yüzük edindim ve üzerine de “Muhammedun Resûlullah” yazısını nakşettirdim. Artık sakın hiçbir kimse (ben hayâtta iken) bu yazıyı yüzüğünün üzerine nakş ve taklîd etmesin!” buyurdu.¹⁶⁹

Enes b. Mâlik rivayet etti. (Dedi ki): Resûlullah (s.a.s.)'in yüzüğü gümüşten, taşı da Habeş boncuğundandı.

Ulema, Resûlullah (s.a.s.) 'in yüzük taşının akik veya göz boncuğundan olduğunu söylemişlerdir. Bunların ikisi de Habeşistan ve Yemen 'den çıkarılır. Bazıları hâdisteki Habeşîden murad siyah renk olduğunu söylemişlerdir. İbni Abdilberr bunun daha doğru olduğuna kanidir. Bazılara göre ise her iki vechin doğru olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü Peygamber (s.a.s.) 'in bazan taşı göz boncuğundan yapılmış bir yüzük taşıdığını, bazan da kara taşlı bir yüzük takındığını söylemişlerdir. Hatta bir hâdiste yüzüğünün taşı akikden olduğu bildirilmiştir.¹⁷⁰ Enes (r.a.)'den gelen rivayet şöyledir: “Resûlullah (s.a.s.)'in mühür olarak kullandığı yüzüğü gümüşten olup yüzüğün kaşı Habeş taşından idi.”¹⁷¹ Tirmizîye göre bu hadis bu şekliyle hasen sahih garibtir. Enes bin Mâlik (r.a.)'den rivayet edildiğine göre: “Resûlullah (s.a.s.) gümüşten bir yüzük edindi. Yüzüğün habeşi bir kaşı vardı. Yüzüğün nakşı da “Muhammed'un Resûlullah” yazısı idi.”¹⁷²

İbn-i Ömer (r.a.)'dan rivayet edildiğine göre: “Peygamber (s.a.s.) yüzüğünün kaşını avucunun iç tarafına koyardı.”¹⁷³

¹⁶⁸ Eris Kuyusu, Kuba Mescidine yakın bir bahçede bulunmaktadır.

¹⁶⁹ Buhârî, *Libâs*, 54, nr: 94.

¹⁷⁰ Müslim, *Libâs*, nr: 2094.

¹⁷¹ Tirmizî, *Libâs*, 14, nr:1739.

¹⁷² İbn Mâce, *Libâs*, 40, nr: 3641.

¹⁷³ İbn Mâce, *Libâs*, 41, nr: 3645.

Bize Mu'temir haber verip şöyle dedi: Ben Humeyd'den işittim; o Enes ibn Mâlik(r.a.)'dan, Peygamber(s.a.s.)'in mühür yüzüğü gümüşlendi, onun kaşı da gümüşlendi, dediğini tahdîs ediyordu.¹⁷⁴

Enes b. Malik (r.a.)'ten gelen rivâyete göre, şöyle demiştir: Resûlullah (s.a.s.)'in gümüşten bir yüzüğü vardı. Sağ eline takardı kaşı habeş taşındandı, kaşını avucunun içerisine getirirdi.¹⁷⁵

Buraya kadar olan hadislerden ise Peygamber'in altın yüzüğü çıkarıp atmasından sonra onun yerine gümüşten bir yüzük yaptırdığını üzerine "Muhammedun Resulullah" yazdığını ve bu yüzükte habeş taşı bulunduğunu ayrıca Peygamber'in bu taşın gösterişe sebep vermemesi için taşı sürekli avcunun içine getirdiğini anlamaktayız.

Yüzük konusu içerisinde önemli bir bölüm ise yüzüğün hangi parmağa takılacağı veya takılamayacağıdır. Şimdi de bu konuyla ilgili gelen rivayetleri inceleyelim.

Ebu Seleme (r.a.)'den rivâyete göre, Peygamber (s.a.s.) yüzüğü sağ eline takardı.¹⁷⁶

İbn Ömer (r.a.)'den gelen rivâyete göre: "Peygamber (s.a.s.), altından bir yüzük yaptırarak onu sağ eline takmıştı. Sonra çıkıp minbere oturdu ve şöyle dedi: Bu yüzüğü sağ elime takmak için yaptırmıştım diyerek yüzüğü attı sahabe de yüzüklerini attılar."¹⁷⁷ İbn Ömer hadisi hasen sahihtir. Bu hadis Nafi' vasıtasıyla İbn Ömer'den değişik yollardan buna benzer şekilde rivâyet edilmiş olup sağ eline takması zikredilmemiştir.

Salt b. Abdullah b. Nevfel (r.a.)'dan gelen rivâyet göre şöyledir: İbn Abbâs (r.a.)'ın sağ eline yüzük taktığını gördüm ve kendisinin şöyle dediğini de iyi hatırlıyorum. "Resûlullah (s.a.s.) yüzüğü sağ eline taktığını gördüm." Tirmizî, Muhammed b. İsmail: Muhammed b. İshâk'ın Salt b. Abdullah b. Nevfel'den rivâyet ettiği hadis hasen sahihtir.¹⁷⁸

¹⁷⁴ Buhârî, *Libâs*, 48, nr: 86.

¹⁷⁵ Neseî, *Ziynet*, 48, nr: 5102.

¹⁷⁶ Neseî, *Ziynet*, 49, nr: 5108.

¹⁷⁷ Tirmizî, *Libâs*, 16, nr: 1741.

¹⁷⁸ Tirmizî, *Libâs*, 16, nr: 1742.

Cafer b. Muhammed (r.a.) babasından gelen rivâyete göre, şöyle demiştir: Hasan ve Hüseyin yüzüklerini sol ellerine takarlardı. Bu hadis hasen sahih kabul edilmektedir.¹⁷⁹

“Abdullah bin Ca’fer (bin Ebî Tâlib) (r.a.)’dan rivayet edildiğine göre: “Peygamber (s.a.s.) yüzüğü sağ elinin parmaklarının en küçüğüne takardı.”¹⁸⁰

Enes (r.a.)’tan gelen bir rivayet ise şöyledir: Peygamber (s.a.s.)’ın yüzüğü şunda idi, demiş ve sol elinin küçük parmağına işaret etmiştir.

Yüzüğün her iki elin küçük parmağına takılacağı hususunda sahih hadîsler rivayet olmuştur. Bundan dolayı fukaha her iki elin küçük parmaklarına yüzük takılabileceğine ittifak etmişlerdir. Bunların birinde kerahet yoktur. Hangi elin efdal olduğunda dahî ihtilâf olunmuştur. Bir çokları sağ elin efdal olduğunu, İmam Mâlik ile yine birçok ulema da sol elin müstehab olduğunu söylemişlerdir. Erkeğin yüzüğünü küçük parmağına takmasının sünnet olduğuna bütün ulema müttefiktir. Kadın ise parmaklarına müteaddit yüzükler takar. Erkek için küçük parmağın tahsis edilmesi, bu parmak kenarda olduğu için. elle tutulan şeylerde eli meşgul etmemek içindir.¹⁸¹

Görüldüğü gibi bu hadislerde yüzüğün hangi ele takılacağı konusunda şunu söyleyebiliriz. Yüzük özellikle sağ ele takılır. Fakat sol ele takılmasında da sakınca yoktur. Sadece taharet alınırken sol elde olan yüzüğün çıkarılması gerektiğini söyleyebiliriz. Takılan yüzüklerin ise özellikle küçük parmağa takılması gerektiği hadislerde açıkça belirtilir. Bunun sebebi ise yüzüğün elin kenarında kalarak yapılan işe engel olmaması içindir.

Enes (r.a.)’dan gelen rivâyet şöyledir: “Resûlullah (s.a.s.) abdest bozmak için tuvalete gireceğinde mührü üzerindeki yazıdan dolayı yüzüğünü çıkarırdı.” Tirmizî, bu hadis hasen garibtir, demiştir.¹⁸²

İbn Ebî Musa (r.a.)’dan rivâyete göre, şöyle demiştir: Ali’den işittim şöyle diyordu: “Resûlullah (s.a.s.), ipekli kumaştan elbise giymeyi kibir ve böbürlenme

¹⁷⁹ Tirmizî, *Libâs*, 16, nr: 1743.

¹⁸⁰ İbn Mâce, *Libâs*, 42, nr: 3647.

¹⁸¹ Müslim, *Libâs*, nr: 2095.

¹⁸² Tirmizî, *Libâs*, 16, nr: 1746.

vasıtası olan yastık kullanmayı ve yüzüğü orta parmakla şehâdet parmağına takmayı yasakladı.” Tirmizî, bu hadisi hasen sahih kabul etmiştir.¹⁸³

Hz. Alî şöyle rivayet etmiştir: Resûlullah (s.a.s.) beni şu ve şu parmağıma yüzük takmaktan menetti ve orta parmağı ile ondan sonra gelene işaret etmiştir.¹⁸⁴

Ali (r.a.)’dan gelen rivâyete göre, şöyle demiştir: Resûlullah (s.a.s.) bana: “Ey Ali! Allah’tan hidayet ve doğruluk iste, yüzüğü de orta ve şahadet parmağına takma” buyurdu.¹⁸⁵

Bu hadislerden de yüzüğün şehadet parmağı ve onun yanındaki parmağa takılamayacağını anlamaktayız.

Ebu Said el Hudrî (r.a.)’ın rivâyeti şöyledir: Bahreyn den bir adam geldi ve Resûlullah (s.a.s.)’e selâm verdi. Resûlullah (s.a.s.) onun selâmını almadı. Adam altın yüzük takınmış ve ipek cübbe giyinmişti. Cübbe ve yüzüğünü çıkarıp gelince selâm verdi. Resûlullah (s.a.s.) onun selâmını aldı. Sonra adam şöyle dedi: Ey Allah’ın Resûlü! Az önce geldiğimde selâmımı almadın ve benden yüz çevirdin. Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: “Elinde cehennemden ateşinden bir parça vardı.” Adam: “O halde ben şu anda size pek çok ateş parçaları getirdim” dedi. Resûlullah (s.a.s.): “Getirdiğin altınlar bizim yanımızda Harre’nin taşlarından farksızdır fakat onlar dünya hayatının bir geçimliğidir” buyurdu. Adam: “Öyleyse yüzüğü neden yaptırmalıyım?” deyince, Resûlullah (s.a.s.): “Demir, gümüş veya tunç’tan” diye cevap verdi.¹⁸⁶

Bize Abdulazîz, babası Ebû Hâzim’den tahdîs etti ki, Ebû Hazım da Sehl ibn Sa’d (r.a.)’dan şöyle derken işitmiştir: Peygamber (s.a.s.)’e bir kadın geldi de: Ben kendimi sana hibe etmeye (kadınlık kıymetimi mehırsız bağışlamaya) geldim, dedi ve uzun zaman ayakta dikildi.

Peygamber ona baktı ve başını indirdi. Kadının ayakta durması uzayınca, orada hazır bulunanlardan bir adam: “Eğer bu kadına senin için bir hacet yoksa, onu benimle evlendir! dedi. Peygamber ona: “Yanında kadına mehr vereceğın birşey var mı?” buyurdu. Hayır yok! dedi. Peygamber: “Ona mehir verecek birşey bak araştı!” buyurdu. Bunun üzerine o zât gitti, sonra dönüp geldi de: “Vallahi hiçbirşey

¹⁸³ Tirmizî, *Libâs*, 44, nr: 1786.

¹⁸⁴ Müslim, *Libâs*, nr: 2078.

¹⁸⁵ Neseî, *Ziyet*, 53, nr: 5115.

¹⁸⁶ Neseî, *Ziyet*, 51, nr: 5111.

bulamadım!” dedi. Peygamber yine: “Git araştır! Velew ki demirden bir yüzük olsun bul!” buyurdu. Adam yine gitti, sonra dönüp geldi ve yine: “Hayır vallahi, demirden bir yüzük bile bulamadım!” dedi.

Bu fakîr adamın belinden aşağısını örten bir tek izârı vardı. Vücûdunun üst tarafını örtecek bir ridâsı bile yoktu. Böyle iken adam: “Ben kadına bu izârımı mehr olarak veririm” dedi. Peygamber: “Senin izârın; eğer onu kadın giyerse, ondan senin üzerinde hiçbirşey kalmaz; eğer sen giyersen, kadının üzerinde ondan birşey bulunmaz!” buyurdu.

Bunun üzerine adam geri çekildi de oturdu. Peygamber sonra onu dönüp giderken gördü de, onun çağırılmasını emretti. Çağırıldı. Peygamber ona: “Kur’ân’dan ezberinde ne var?” diye sordu. O zât: “Ezberimde şu sûre var, şu sûre var!” diye birtakım sûreleri saydı.

Peygamber: “Kur’ân’dan ezberindeki sûrelere mukabil seni bu kadına mâlik kıldım!” buyurdu.¹⁸⁷

Erkeğe altın yüzüğün yasaklanması konusundan sonra, kadın için yüzük konusunda gelen rivayetlere de bakmamız yerinde olacaktır.

İbn Abbâs (r.a.) haber verdi ki, O: “Ben, Peygamber (s.a.s.) ile birlikte bayram namazında hazır bulundum. Namazı hutbeden evvel kıldırdı, demiştir. Ebû Abdillâh el-Buhârî şöyle dedi: İbnu Vehb, İbn Cüreyc’ten getirdiği hadîste şunu ziyâde etti: Peygamber (s.a.s.) bundan sonra yanında Bilâl olduğu hâlde kadınların bulundukları tarafa geldi de onlara sadaka vermeyi emretti. Kadınlar artık kaşsız halkaları ve yüzükleri Bilâl’in eteği içine atmaya başladılar, demiştir.¹⁸⁸

Bize Muhammed b. Yusuf haber verip (dedi ki), bize Süfyan, Mansur’dan rivayet etti (ki, O şöyle demiş): Bana Rib’îyy b. Hıraş, bir kadından, (O da) Huzeyfe’nin bir kız-kardeşinden (naklen) rivayet etti ki: O şöyle demiş: Resulullah (s.a.s.) bize bir konuşma yaptı ve şöyle buyurdu:

¹⁸⁷ Buhârî, *Libâs*, 49, nr: 88.

¹⁸⁸ Buhârî, *Libâs*, 56, nr: 96.

“Ey kadınlar topluluğu! Sizin, süs olarak takınacağınız gümüş şeyleriniz yok mu? Şunu iyi bilin, durum şu ki, sizden altın süs takınıp da onu (nâmahrem erkeklere) gösteren hiçbir kadın yoktur ki, bu (altın süs) sebebiyle azab edilecek olmasın!”

Kadınların takınmış oldukları süslerini, bunlardan yüzükler gibi zaruri olarak görünenler hariç, nâmahremleri olan erkeklere göstermeleri yasaktır. Gösterilmeleri yasaklanan süslerin altın olmasının sebebi, altının kadına bir cazibe ve güzellik katmasındandır. Yukarıdaki hadisten ise gümüş süslerin gösterilmelerinin caiz olduğu, altın olanların caiz olmadığı anlaşılmaktadır. Ancak bu hadis, râvilerden Rib'îyy'in hanımının meçhullüğü sebebiyle zayıftır.¹⁸⁹

1.2.2. Küpe

XIV.yy. Anadolu Selçuklu zaviyelerinde şeyhler ve müridleri bir sanata sahip olduklarının alameti olarak sağ kulaklarına küpe takarlardı. Küpe, Selçuklularda da kullanılan bir takıdır. Selçuklular'da halka ve hilal şeklinde altın ve gümüşten yapılmış küpeler kullanılmıştır. Bu tür küpelere ‘ökmek’ denilmiştir.Genç kızların ise çok ince küpe taktıkları kaynaklarda mevcuttur.¹⁹⁰

Osmanlı sarayında Valide Sultanlar ve Haseki Sultanlar paha biçilemez küpeleri kullanmışlardır. XVII. yüzyılda bir bir İngiliz elçisinin zevcesi Hafize Sultanın göz kamaştıran mücevherlerinden bahsederken “Sultanın üzerindeki bu küpeler armut biçiminde yontulmuş fındık büyüklüğünde iki elması” demiştir.

Türk kuyumculuğunda ise küpe yine önemli bir yer edinmiştir. Küpeler şekillerine göre Armut küpe, Gül küpe, Salkım küpe gib isimler almıştır.Günümüzde kullanılan küpelre baktığımız zaman artık Türk tarzı küpelerin pek az kullanıldığını bunun yerine Avrupa modelli küpelerin kullanıldığını görmekteyiz. Bu küpeler kulak memesi delinmeden bir kıskaçla kulağa tutturularak kullanılmaktadır.¹⁹¹

Şimdi ise Hz. Peygamber devrinde küpenin kullanılıp kullanılmadığını inceleyelim:

¹⁸⁹ Dârimi, *Edeb*, 17, nr: 2648.

¹⁹⁰ Özden Süslü, *Tasvirlerle Göre Anadolu Selçuklu Kıyafetleri*, A.K.M.Y., Ankara, 2007, s:152.

¹⁹¹ Bkz: Reşad Ekrem Koçu, *a.g.e.*, s: 164.

Ebû Saîd-i el-Hudrî (r.a.) şöyle demiştir: “Resûlullah (s.a.s.), bayram günü musallaya çıkardı cemaata iki rekat bayram namazı kıldırıp selâm verdikten sonra ayakta durup cemaata yüzünü döndürürdü. Cemâat da oturmuş vaziyette olurdu. Efendimiz (s.a.s.): “Sadaka veriniz! Sadaka veriniz!” buyururdu. En çok sadaka verenler kadınlardı. Bunlar küpelerini, yüzüklerini ve neleri varsa verirlerdi. Sonra Efendimiz (s.a.s.) savaş için asker göndermek istese veya başka bir iş varsa cemaata anlatırdı bir emri yoksa dönüp giderdi.”¹⁹²

Aynı olay İbn Abbas tarafından şöyle rivayet edilmiştir. Resûlullah (s.a.s.) hutbeyi kadınlara duyuramadığını zannedip yanında Bilâl olduğu halde onlara doğru yürüdü. Kadınlara va’zetti, bağışta bulunmalarını emretti. Kadınlara da küpe ve bilezikleri Bilâl’in elbisesine (eteğine) attılar. Kadınlara küpe ve yüzükleri atmaya, Bilâl de onları torbasına doldurmaya başladı. Resûlullah (s.a.s.) de onları toplanan ziynetleri müslümanların fakirlerine paylaştırdı.¹⁹³

Ordunun ihtiyaçlarının müslümanlarca karşılanacağı bir zamanda şu ayet insanları daha da heyecanlandırmıştır. “Siz O’nu (Peygamberi) hiçbir şeyle zarara uğratabazsınız. Allah her şeye hakkıyla güç yetirendir.”

Bu âyetler ashabin maneviyatı üzerinde çok olumlu etki yaptı. Halk harekete geçti. Müminler bütün engelleri aştılar. Asker için pek çok bağış toplandı. Hz. Osman ordunun üçte birinin teçhiz edilmesini üzerine aldı. Üstelik bin dinar altın verdi. Hz. Ebû Bekr, ancak dörtbin dirhem getirdi. Bu onun bütün servetiydi. Evinde sadece Allah ve Resûlünün aşkını bıraktığını söyleyince diğer aşıklar da derece derece yardımlarda bulundular. Hatta kadınlar bile küpelerini, bileziklerini v.s. mücevherlerini orduya hediye ettiler.¹⁹⁴

Bu konuyla ilgili yine İbn Abbas’ın şöyle bir rivayetide mevcuttur: Peygamber (s.a.s.) kadınlara sadaka vermelerini emretti de ben kadınların (altın, gümüş, boncuk, küpe gibi zînetlerini alıp çıkarmak için) ellerini kulaklarına ve boğazlarına doğru uzattıklarını gördüm, demiştir.¹⁹⁵

¹⁹² İbn Mâce, *Sâlat*, 158, nr: 1288.

¹⁹³ Ebû Dâvud, *Salat*, 239-242., nr: 1143.

¹⁹⁴ Bkz: Ebû Dâvud, *Salat*, 239-242, nr: 1144.

¹⁹⁵ Buhârî, *Libâs*, 59, nr: 99.

Bahsettiğimiz bu hadisler doğrultusunda kadınların ziynet olarak küpe vb.takıları kullandıklarını görmekteyiz.Hatta kadınlar bu takılarından sadaka bile vermekteydiler.Şimdi ise kullanılan bu takıların yapıldığı maddeleri (altın, gümüş, vs.) ilgili hadisleri inceleyelim.

İbn Ebû Hâtim'in babası kanalıyla Hz. Aişe (r.a.)'dan gelen rivayete göre bir kadın Hz. Aişe'nin yanına girip: Ey müminlerin annesi! Kına, boya, küpe, halhal, altın yüzük ve ince elbiseler hakkında ne dersin? diye sormuştur. Hz. Aişe şöyle cevapladı: "Ey kadınlar topluluğu, sizin durumunuz birdir. Açılıp saçılma olmaksızın Allah Teâlâ size zineti helâl kılmıştır. Yani zinetinizin namahrem olan birine görünmesi sizin için helâl değildir." ¹⁹⁶

Ebû Hûreyre (r.a.)'dan rivayet edildiğine göre; "Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Sevdiğine ateşten bir halka takmayı seven kişi ona altından bir halka taksın, sevdiğine ateşten bir bilezik takmak isteyen kişi ona altından bir bilezik taksın. Ancak siz gümüşü alınız, onu istediğiniz gibi kullanınız." ¹⁹⁷

Ebu Hüreyre (r.a.)'dan gelen rivâyete göre, şöyle demiştir: Resûlullah (s.a.s.)'in yanında oturduğum bir sırada bir kadın gelerek: "Ey Allah'ın Resûlü! İki altın bilezik takınayım mı?" dedi. Resûlullah (s.a.s.)'de: "Ateşten iki bileziğin olmuş olur" buyurdu. Kadın: "Ey Allah'ın Resûlü! Altından kolye takabilir miyim?" deyince, Resûlullah (s.a.s.): "Ateşten bir kolyen olmuş olur" buyurdu. Kadın: "Altın küpe takınabilir miyim?" deyince, Resûlullah (s.a.s.): "Ateşten iki küpen olmuş olur" buyurdu. Ebu Hüreyre diyor ki: Kadın kollarındaki iki bileziği çıkarıp attı ve: "Ey Allah'ın Resûlü! Bir kadın kocasının yanında süslenmezse kıymeti ve değeri olmuyor" dedi. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.s.): "Gümüş küpe yaptırıp za'feran ve âbîrle sarartarak kullanmanıza kim engel olabilir" buyurdu. ¹⁹⁸

Esmâ binti Yezid (r.a.)'ın rivâyetine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: "Herhangi bir kadın altından bir kolye takınırsa, kıyamet günü boynuna ateşten bir kolye takılır. Yine herhangi bir kadın kulağına altından küpe takınırsa, kıyamet günü Allah, onun kulağına ateşten bir küpe takar." ¹⁹⁹

¹⁹⁶ Ebû Dâvud, *Libâs*, 34, nr: 4111.

¹⁹⁷ Ebû Dâvud, *Hatem*, 8, nr: 4236.

¹⁹⁸ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, nr: 9300.; Neseî, *Ziyet*, 39, nr:5051.

¹⁹⁹ Neseî, *Ziyet*, 39, nr: 5049.

Hız. Aışe hadisine baktığımızda altından yapılan bilezik, küpe vs. takıların takılabileceğini yani bunların haram olmadığını açıkça söyleyebiliriz.Hatta bu konuyla ilgili elbise konusunda bahsettiğimiz Peygamberimizin şu hadisi de mevcuttur.Hız. Peygamber bir eline altın bir eline de ipek alarak şöyle demiştir: “Bunlar ümmetimin erkeklerine haram, kadınlarına ise helaldir” buyurmuşlardır. Bu hadiste altının kadına haram olmadığını göstermektedir. Fakat diğer hadislerle baktığımızda altından yapılan küpe vs. takıların hep ateşten bir küpeye veya bileziğe benzetilmesinin, altın yerine gümüşün teşvik edilmesinin muhakkak bir sebebi vardır.

Bilindiğı gibi altın cennet süsüdür. Yani Allah’ın cennette salih kullarına sunacağı bir hediyedir, diyebiliriz. Bu sebeple altın yerine gümüş kullanılması tavsiye edilmiştir.Ayrıca bu konuda önemli olan şudur:Altından yapılan küpe vs. takılar ziynet olduğu için ve kadına güzellik katacağı için bunları kullanan kadınların , bu takılarını yabancı erkeklere göstermemeleri gerekir. Evde eşlerine karşı süs olarak kullanmalarında ise hiçbir sakınca görülmemiştir.

1.2.3. Gerdanlık

Taş, cam, boncuk, böcekkabuğı gibi birçok malzemeden boyna takılmak için yapılan takıya denilir. Ülke ve kültürlere göre birçok değişik biçimlerde yapılmıştır. İlk örnekleri ipliğe dizilmiş küçük deniz hayvanları kabuklarından yapılmıştır. Mezopotamya, Eski Mısır, Hitit uygarlıklarında daha çok madeni gerdanlık vardır. Eski Yunanlılar altın teleri örüp düğüm atarak kehribar, zümrüt ve laltası kullanarak metal levhaların üstünü kalemle yada baskıyla işleyerek gedanlık yapmışlardır.

Ortaçağda şövalyeler arasında gerdanlık takma soyluluğun ifadesidir. Günümüzde ise altın ve gümüşten çeşitli büyüklük ve biçimde pulların, zincirlerin birbirine eklenmesiyle yada telkari tekniğıyle yapılmış gerdanlıklar mevcuttur.²⁰⁰

Selçuklulara baktığımız zaman çok zengin gerdanlıklar kullandıklarını görmekteyiz. Selçuklular gerdanlığa ‘boğmak’ adını vermişlerdir. Güneş gibi parıldayan

²⁰⁰ Genel Kültür Ansiklopedisi (Ana Britannica), “Gerdanlık”, İstanbul, c: 13, s: 243.

gerdanlıkların saray duvarlarında resimleri görülmektedir. Ayrıca gerdanlıkları sadece kadınlar değil erkeklerin kullandığı da gelen bilgiler arasındadır.²⁰¹

Hız. Peygamber zamanında kadınların gerdanlık kullanıp kullanmadıkları önemli bir konudur. Şimdi bu konuda gelen hadisleri inceleyelim.

Fedâle b. Ubeyd (r.a.)’dan rivayet edilmiştir; der ki: Hayber fethi yılında, Hız. Peygamber (s.a.s.)’e içinde altın ve kıymetli taşlar bulunan (altın ve kıymetli taştan yapılmış) bir gerdanlık getirildi. Ebû Bekir ve İbn Menî, “içerisinde, altınla bağlanmış kıymetli taşlar bulunan bir gerdanlık” dediler. Gerdanlığı bir adam yedi veya dokuz dinara satın aldı. Resûlullah (s.a.s.): “Olmaz, altınla taşların arasını ayırmadıkça caiz değildir” buyurdu. Satın alan adam: “Ama ben sadece taşı istedim”, dedi. Hız. Peygamber (s.a.s.) yine: “Hayır, onların arasını ayırmadıkça olmaz” buyurdu. Bunun üzerine adam, altınla taşın arasını ayırmaya kadar geri verdi.

Burada adamın “Ben sadece taşı istedim sözünü, başka ravilerce “Ben sadece ticareti istedim” şeklinde de söylenmiştir.²⁰²

Aynı hâdiseden bahseden rivayetler, Müslim’in Sahih’inde ve Nesâî ile Tirmizî’nin Sünen’lerinde mevcuttur. Ayrıca Taberânî’nin Mu’cem-i Kebîr’inde de; aralarında bazı farklılıklar bulunan ve çeşitli yollarla gelmiş birkaç rivayeti vardır. Meselâ, bir rivayette: “İçerisinde taş ve altın bulunan bir gerdanlık”; bir başka rivayette, “altın ve cevher” bir başkasında “altınla yapıştırılmış taş” ifadeleri yer almıştır. Ayrıca bu gerdanlığın yedi dinara, dokuz dinara ve on iki dinara alındığı şeklinde farklı fiyatlar da nakledilmiştir.

Şevkânî’nin ifadesine göre, Beyhakî; bu farklı ifadelerin ayrı ayrı alım satımlarla ilgili olup, Fedâle’nin bunların hepsine şahid olduğunu söyler. Yine Şevkânî’nin nakline göre; İbn Hacer, sözler arasındaki bu farklılığın hadisin zayıf olmasını gerektirmediğini, delil alınacak kısımda ihtilâfın bulunmadığını, onun da altınla taşın arasını ayırmadıkça satılmasının caiz olmadığını söyler. Gerdanlığın cinsi ve fiyatındaki farklı görüşlerin hadise “muzdarib” hükmünü vermeyi gerektirmeyip tercihin raviler arasında yapılması

²⁰¹ Özden Süslü, *a.g.e.*, s:152.

²⁰² Ebû Dâvud, *Kitâbul-Ticâret*, 13, nr: 3351.

gerektiğini de ilâve eder.²⁰³ Hadis-i şerif, altın ve başka bir maddeden yapılan bir şeyi altınla satmanın caiz olmadığına işaret etsede biz bu hadis için şunu söyleyebiliriz: Altın veya kıymetli taşlardan gerdanlık takmak kadınlar için caizdir. Ayrıca bunların alımı ve satımı da yapılabilir.

Esmâ Binti Yezid (r.a.), Resûlullah (s.a.s.)'ın şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: “Altından gerdanlık takınan her bir kadının boynuna kıyamet gününde ateşten bir benzeri takılır. Altın küpe takan her bir kadının kulağına da kıyamet günü bunun bir benzeri takılır.”²⁰⁴

Bu hadise baktığımız zaman ise yukarıdaki hadisle çeliştiğini göreceğiz. Bu hadis için ulemanın yaptığı iki yorum vardır. Birinci yorum şöyledir: Bu hadis İslam'ın ilk zamanlarında gelmiştir. Yani İslamın ilk dönemlerinde kadının altın kullanması uygun görülmeyip, yasaklanmıştır. Fakat daha sonraları izin verilmiştir. İzin verilmesine delil olarak, Hz. Peygamber'in bir eline ipeği bir eline de altını alarak “bunlar ümmetimin erkeklerine haram, kadınlarına ise helaldir” demesidir. İkinci yorum ise bunun İslamın ilk zamanları veya sonrasında ilgili olmayıp, bu hadisin zekat vermeyenlerle ilgili olduğudur. Peygamber burada “ateşten benzerini takar” derken ziynet eşyasının zekatının verilmesine dikkat çekmiştir. Eğer verilmezse bunun insana kıyamet gününde azap vereceğini bildirmektedir.

Hız. Peygamber zamanında gerdanlık takılmasıyla ilgili şu olayda belirtmemiz yerinde olacaktır. Hız. Peygamber büyük kızı olan Zeyneb'î Mekkenin ileri gelen kişilerinden olan Ebu'l-Âs ile evlendirmiştir. Ebu'l As, Hız. Peygamber'in hanımı Hız. Hatice'nin kız kardeşinin oğludur. Aslında bu evliliği Hız. Hatice istemiştir. Hız. Hatice kızının düğün gecesinde ona bir gerdanlık hediye etmiştir. İslamiyetin gelmesiyle beraber Hız. Zeynep müslüman olmuştur. Fakat kocası Ebu'l As, müslüman olmamış, hatta müslümanlarla yapılan Bedir Harbine katılmış, müslümanlarla savaşmış ve esir düşmüştür. Hız. Peygamber (s.a.s.)'in esirler için fidye istemesi üzerine kızı Zeynepte kocası için annesinin kendisine düğün gecesinde hediye ettiği gerdanlığı göndermiştir. Hız. Peygamber (s.a.s.) bunu görünce çok üzölmüş ve bu durumu ashabına anlatmıştır. Onlarında münasip görmesiyle Ebu'l As için fidye alınmamış ve bu gerdanlık anne hatırası olduğı için kızına tekrar gönderilmiştir.

²⁰³ Bkz: Ebû Dâvud, *Kitâbutl-Ticâret*, 13, nr: 3351.

²⁰⁴ Ebû Dâvud, *Hatem*, 8, nr: 4238.

Bu olayda hediye edilen gerdanlık, her nekadar İslamiyetten önce hediye edilip kullanılmışsa da Hz. Peygamber'in onu kızına geri göndermesi bize İslamiyetin gelmesiyle de kadınların kullandığı gerdanlıkların yasaklanmadığını göstermektedir.

Bu olay gibi önemli bir konu vardır ki, bu da bize İslamiyetin gelişinden sonrada gerdanlığın kullanılabiceğini gösterir. Bu aslında çok önemli bir olaydır. Çünkü bu olayla beraber teyemmüm ayeti nazil olmuştur. Konuyu şöyle özetlememiz mümkündür.

Âişe (r.a.), kız kardeşi Esma (r.a.)'dan emaneten bir gerdanlık almış idi. Hz. Peygamber (s.a.s.) ile beraber yapılan bir yolculuk esnasında bu gerdanlık kaybolmuş ve Peygamber (s.a.s.) Üseyd bin Hudayr (r.a.)'ın başkanlığında bir kaç kişiyi gerdanlığı aramaya gönderdi. Gidenler, namaz vakti olunca su bulamadıkları için abdestsiz olarak namazlarını kılmışlardı. Peygamber (s.a.s.) in yanına dönüp gelince hallerini O'na arzettiler. Bunun üzerine teyemmüm âyeti nazil oldu. Üseyd bin Hudayr (r.a.), Âişe (r.a.)'ya: "Allah seni hayırla mükâfatlandırsın. Vallahi senin başına ne gelmiş ise mutlaka Allah senin için onda bir çıkar yol ihsan kılmış ve o işte müslümanlar için bir bereket kılmıştır."²⁰⁵

Resûlullah (s.a.s.)'in azatlısı Sevban (r.a.)'dan şöyle rivayet edilmiştir: Resûlullah (s.a.s.) bir yolculuğa çıktığında ailesinden son veda ettiği ve döndüğünde de yanına ilk girdiği insan Fâtıma (r.a.) idi.

Resûlullah (s.a.s.) bir gazvesinden döndü. Hz. Fâtıma (r.a.) kapısının üzerine çul -veya perde- asmış, Hüseyin ve Hasan'a gümüşten iki bilezik takmıştı. Resûlullah bu sefer Hz. Fâtıma'nın yanına girmedi. Hz. Fâtıma, Resûlullah'ın gördüklerinden dolayı girmediğini zannetti ve çulu (yada perdeyi) yırttı, çocuklardan bilezikleri çıkarıp her birini ikisi arasında paylaştırdı. Bunun üzerine Hasan ve Hüseyin ağlayarak Resûlullah (s.a.s.)'a geldiler. Resûlullah bileziği onların elinden aldı (ve Sevban'a verib) "Ya Sevbân, şunu Medine'deki falan aileye götür, şüphesiz bunlar (Hasan, Hüseyin ve ebeveynleri) benim ailemdir. Onların güzel nimetlerini, dünya hayatlarında yemelerini uygun bulmuyorum. Yâ Sevban, Fâtıma için aşık kemiği (veya deniz aygırı dişinden) bir gerdanlık ve fil dişinden (yada deniz kaplumbağası) iki bilezik satın al" buyurdu.

²⁰⁵ İbn Mâce, *Tahâret*, 90, nr: 568.

Bu hadis “Âc” denilen maddenin kullanılmasının câiz olduğuna delâlet etmektedir. “Ac” kelimesinden ekseriyetle fil dişi anlaşılmaktadır. Hattabî, Esmâî'den naklen “Âc” ın, deniz kaplumbağasının sırtındaki kemik olduğunu söyler ve halk arasında bu kelimenin fil dişi mânâsında kullanıldığını ilâve eder. İbnü'l Farîs ve Cevheri ise bu kelimenin, fil kemiği manasına geldiğini söylerler. Yani bunlar kelimeyi, filin dişine tahsis etmeyip genel manasıyla filin kemiğine itlak etmişlerdir.²⁰⁶

1.3. Saç ve Beden İle ilgili Ziyet Eşyaları

1.3.1. Tarak

Ebû Hüreyre (r.a.)'den rivayet edildiğine göre; Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu,demiştir:

Cennete giren ilk zümre ayın on dördüncü gecesindeki suretinde parlaktır. Onların ardından girenler de gökteki en şiddetli ışık saçan yıldız parlaklığındadır. Küçük abdest yapmazlar, büyük abdest yapmazlar, sümkürmezler ve tükürmezler. Tarakları altındır. Terleri de misk gibidir ve buhurdanlıklarındaki buhurları öd ağacıdır. Zevceleri yâni hanımları büyük gözlü hurilerdir. Huyları bir adamın huyu üzerinde (yâni huyları aynı) dır. Onlar, babaları Âdem (Aleyhisselâm)'ın suretinde (boyları da) almış arşındır.Bu hadis merfu hadis olarak kabul edilmektedir.²⁰⁷

Rivayet edilen bu hadis cennette müslümanların durumlarını anlatmaktadır.Ayrıca müslümanlar için cennette altından taraklar olduğunu anlatmaktadır.Tarak aslında bir ziyet eşyasıdır.Hz.Peygamber'in cennetteki tarakların altın olduğundan bahsetmesi ve bu hadisin rahatlıkla anlaşılması Peygamber (s.a.s.) zamanında da tarağın kullanıldığını açıkça göstermektedir.

Buhârî de tarak kullanımıyla ilgili şu hadis yer almaktadır:Bize İbnu Ebî Zi'î, ez-Zuhrî'den; o da Seni ibn Sa'd (r.a.)'dan şöyle tahdîs etti: Bir adam Peygamber'in evindeki bir pencereden içeriye bakmıştı. Bu sırada Peygamber (s.a.s.) mıdrâ (denilen demir bir saç ayırma âleti) ile başını kaşımakta idi. Bunun üzerine o kişiye: “Eğer senin (böyle mahrem yere) bakar olduğunu daha önce bilseydim, şu demiri muhakkak

²⁰⁶ Bkz: Ebû Dâvud, *Şâr*, 21, nr: 4213.

²⁰⁷ İbn Mâce, *Zühd*, 39, nr: 4333.

gözünün içine saplardım. Çünkü izin isteme (vecbresi) ancak gözler cihetinden (yânî gözlerin evdeki mahremliğe bakmaması için) kanun yapılmıştır” buyurdu.

Bu hadis Peygamber zamanında tarak kullanıldığını belirttiği gibi tarağın cinsinide belirtmektedir.²⁰⁸

İbn Abdurrahman Humeyd el-Himyari dedi ki: Ben, Ebû Hureyre gibi (3-4 sene) Resulullah (s.a.s.) ile sohbette bulunmuş bir sahabiye rastladım. O zat: “Resulullah (s.a.s.) bizim herhangi birimiz sık sık taranmasını ve yıkandığı yere küçük abdest bozmasını yasakladı”dedi.

Hadisi Şerifte Peygamber’in sık sık saç taramayı yasakladığını görmekteyiz. Bunun sebebi saç taramayı zevk haline getirmeyi önlemektir. Ayrıca saçların sık taranmasıyla da saçların dökülebileceği için bu yasaklanmıştır.

İbn Hacer, Şemail Şerhi’nde: “Resûlullah (s.a.s.) her gün saç taramaktan nehyetti. Bir gün ara ile taranmakta ise sakınca yoktur. Hergün sık sık yapılması ise süslenmede aşırılığa ve ancak kadınlara yakışan bir süs düşkünlüğüne yol açar” demiştir.

İbnü’l Arabî ise aynı konuda şunları söylemiştir: “Her gün taranmak gösteriştir, yapmacık bir harekettir. Hiç taranmamak ise insanın yaratılışındaki nezafeti değiştirip kendisini başka bir şekle sokması demektir. Bir gün arayla taranmak ise, sünnettir.”²⁰⁹

1.3.2. Saç Boyama

İnsanlarda enseden alına kadar başın üzerini kaplayan kıllara “saç” denir. Saçlar, kafatasını sıcağa, soğuğa ve hafif darbelere karşı korumaktadır.²¹⁰

Geçmişten günümüze kadar tüm insanlarda saç bakım söz konusudur. Bu bakım genellikle saç tarama, yağlama ve saç boyama şeklindedir. Eski Türklerde saç bakımı ve çâşitli saç şekilleri mevcuttu. Erkekler saçlarını kadınlar gibi uzatırlardı. XI.yy.da Kaşgarlı Mahmud eserinde ‘mukaddes olan ve kesilmeyen saç’tan

²⁰⁸ Buhârî, *Libâs*, 75, nr: 135.

²⁰⁹ Bkz: Ebû Dâvud, *Tâharet*, 15, nr: 28.

²¹⁰ Hamdi Döndüren, “Saç”, *İslam Ansiklopedisi*, TDV., İstanbul, 2008, c:35, s:368.

bahseder. Yine bu eserde, başın tepesinin traş olunduğu ve bunun bir Türk adeti olduğu belirtilmiştir.

Orhun Abidelerinde, Bilge Kağan'ın kitabesinde saçla ilgili bir ifade bulunmaktadır. Bu ifade de yas törenlerinde saçların kesildiği anlatılmaktadır.²¹¹ Selçuklularda da erkeklerin saçlarını uzattığı bilinmektedir.

Hız.Peygamber döneminde saç uzatılmasına izin verildiğini hatta Resulullah'ın saçları uzun olan kişilerin "saçlarına ikram etsin" sözü bilinmektedir. Burad Hz. Peygamber'in saç bakımına ve temizliğine önem verdiğini görmekteyiz. Eski Arap adetlerinden olan saç yağlama, Hz. Peygamber zamanında da devam etmiştir. Hatta bizzat Resulullah'ın saçlarını yağladığı ve sarığına sürülmemesi içinde araya bir tülbent koyduğu gelen rivayetler arasındadır. Ayrıca Hz. Peygamber'in "sıdr" denilen bir ağacın yapraklarını kaynatarak saçlarını bununla yıkadığı da bilinmektedir.²¹²

Biz konumuz itibariyle saç rengi açık olan yahutta saç ağaran kişilerin saçlarını boyatmalarının İslam dinine göre hükmünü inceleyeceğiz.

Hız. Peygamber'in sünnetine baktığımız zaman saç boyama konusunda tavsiye ettiği ve tavsiye etmediği renkler görmemiz mümkündür. Hadisleri delil olarak bu konuyu işlemeye çalışacağız. Hız.Peygamber'in tavsiye ettiği renklerle ilgili hadisleri incelemeden önce saç ve sakal boyamadaki amaçtan bahsetmemiz uygun olacaktır.

Ebû Hüreyre'den gelen haber şöyledir: Peygamber (s.a.s.): "Şüphesiz ki, Yahudilerle Hristiyanlar saç boyamazlar. Şimdi siz onlara muhalefet edin!" Bu hadisten de anlaşılacağı gibi saç ve sakal boyamadaki asıl sebep Yahudi ve Hristiyanlara muhalefet etmektir. Ayrıca diğer bir amaç ta müslümanların saç ve sakallarını temiz tutmaktır diyebiliriz.

Bu hadis hasen sahih kabul edilmektedir. Hadis, saç ve sakalı boyamanın meşruiyetine delâlet etmektedir. Bu meşruiyetin sebebi de Yahudi ve Hristiyanlara muhalefettir. Bu sebeble, saç ve sakal boyamanın müstehap olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü Resûlullah (s.a.s.) Yahûdî ve Hristiyanlara muhalefette çok titiz davranır ve bunu emrederdi.

²¹¹ Emine Gürsoy Naskali, **Saç Kitabı**, İstanbul, 2004, s:12.

²¹² Emine Gürsoy Naskali, *a.g.e.*,s:119-120.

İbnü'l Cevzî, sahabeden bir gurubun saç ve sakallanın boyadıklarını söyler. Ahmed b. Hanbel sakalını boyayan bir adam görmüş ve “Ben, ölen bir sünneti ihya eden bir adam görüyorum” demiş, sevinmiştir.²¹³

Resulullah'ın saç ve sakal boyamada tavsiye ettiği renkler arasında kına ve ketem gelmektedir.

Ebû Zer (r.a.)'dan; Resûlullah (s.a.s.)'in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: Kendisi ile şu beyazlığın (saç ve sakal beyazlığı) değiştirildiği en iyi şey, kına ve ketem'dir.²¹⁴ Tirmizî, bu hadis'in hasen sahih olduğunu söylemiştir.

Hâdîs-i şerif beyazlaşan saç ve sakalları kına ve ketem denilen bitki ile boyamanın, başka bir şeyle boyamaktan daha iyi olduğuna delâlet etmektedir. Şüphesiz bu hadis, saç ve sakalı başka bir şeyle boyamanın caiz olmayışına delil sayılamaz.

Saçı ve sakalı bu iki madde ile boyamaktan maksat, ikisini karıştırarak boyamak mı, önce birisi ile sonra da öbürü ile boyamak mı, yoksa bunlardan birisi ile mi boyamak olduğu konusunda farklı görüşler vardır. Sahîh-i Müslîm'de, Hz. Ebû Bekir'in kına ve ketemle, Hz. Ömer'in ise sadece kına ile boyadığı bildirilmektedir. Bu rivayet, Hz. Ebû Bekir'in ikisini karıştırarak saç ve sakalını boyadığını Hz. Ömer'in ise sadece kına ile boyadığını ortaya koymaktadır.²¹⁵

Ebû Risme (r.a.) şöyle demiştir: Babamla birlikte Resûlullah (s.a.s.)'in yanına gittik. Resulullah'ın saçları kulak yumuşağına kadar sarkmış vaziyette idi, üzerinde kına lekeleri vardı. Sırtında da iki yeşil cübbe bulunuyordu.²¹⁶

Zübeyr (r.a.)'dan gelen rivâyet şöyledir: Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: “Ağaran saçlarınızı kına ile boyayarak değiştiriniz ve böylelikle Yahudilere benzemeyiniz.”²¹⁷

²¹³ Bkz: Ebû Dâvud, Şâr, 18, nr: 4203.

²¹⁴ Ketem; Yemen'de yetişen bir bitkidir. Kendisinden elde edilen boya kahverengidir. Bazı âlimler bu bitkinin zeytin ağacı yapraklarına benzeyen yaprakları ve karabibere benzeyen meyveleri olduğunu söylerler.

²¹⁵ Bkz: Ebû Dâvud, Şâr, 18, nr: 4205.

²¹⁶ Ebû Dâvud, Şâr, 18, nr: 4206.

²¹⁷ Neseî, Ziyet, 14, nr: 4987

Ebû Zer (r.a.)’dan gelen rivayette şöyledir: Resûlullah (s.a.s.)’den işittim şöyle diyordu: “Saç ve sakallarınızdaki beyaz kılları değiştireceğiniz en iyi şey kına ve ketem’dir.”²¹⁸

Buraya kadar behsettiğimiz hadisler genellikle erkeklerle ilgili olsa bile kadınlar içinde saçlarını kına ile boyayabileceklerini söylememiz mümkündür. Hatta kadınlarla ilgili bizzat Hz. Aîşe den gelen bir rivayet vardır.

Hiz. Âîşe (r.a.)’nin rivâyeti şöyledir: Bir kadın, Resûlullah (s.a.s.)’e bir mektup uzattı. Fakat Resûlullah (s.a.s.) elini kapadı ve mektubu almadı. Kadın: “Ey Allah’ın Rasûlü elimle mektup uzattım almadınız.” Resûlullah (s.a.s.)’de şöyle buyurdu: “Kadın eli mi erkek eli mi? bilemedim.” Kadın: “Hayır kadın elidir” dedi. “Eğer kadın eli olmuş olsaydı, tırnaklarında kına izi bulunurdu” (ve kadın eli olduğu anlaşılır) buyurdu.²¹⁹

“Osman bin Abdillâh bin Mevhib (r.a.) şöyle demiştir: Ben, Peygamber (s.a.s.)’ın zevcesi Ümmü Seleme (r.a.)’nın huzuruna çıktım. Ümmü Seleme, Resûlullah (s.a.s.)’in (saç- sakal) kıllarından kına ve ketem ile boyanmış bir kılı (sakladığı yerden) çıkarıp bana gösterdi.”²²⁰

Kına ve ketem ile saç ve sakalın boyanmasına izin verilmiştir. Fakat bunun yanısıra sarı ve kırmızıya yakın renklerde tavsiye edilmiştir. Aynı zamanda yasaklanan renkte vardır. Bu renk hadislerde siyah olarak anlatılır. Şimdi bununla ilgili hadisleri inceleyelim.

İbn Abbas (r.a.) şöyle demiştir: Resûlullah (s.a.s.)’e (sakalını veya saçını) kına ile boyanmış bir adam uğradı. Efendimiz, “Şu ne kadar güzel” buyurdu, (sakalını veya saçını) kına ve ketemle boyanmış olan başka birisi geçti. Bu sefer Resûlullah (s.a.s.) “Bu ondan da güzel” buyurdu. Sarıya boyanmış daha başka birisi geçti, onun için de “Bu hepsinden daha güzel” buyurdu.²²¹

“(Medîne’li tabîîlerden) Saîd bin Ebî Saîd’den rivayet edildiğine göre, (gene Medîne’li tabîîlerden) Ubey bin Cüreyc (r.a.), İbn-i Ömer (r.a.)’e: Sakalını vers (yâni

²¹⁸ Neseî, *Ziyet*, 16, nr: 4993.

²¹⁹ Neseî, *Ziyet*, 18, nr: 5002.

²²⁰ İbn Mâce, *Libâs*, 32, nr: 3623.

²²¹ Ebû Dâvud, *Şâr*, 19, nr: 4211.

Yemen za'ferânı) ile sarıya boyamış olarak seni görüyorum? diyerek bunun hükmünü sormuş, İbn-i Ömer de :Sakalımı sarıya boyamama gelince, sebebi şudur: Ben, Resûlullah (s.a.s.) ın sakalını sarıya boyadığını kesinlikle gördüm, diye cevap vermiştir.²²²

İbn Ömer (r.a.)’dan rivayet edildi ki: Resûlullah (s.a.s.) “sibtî”²²³ denilen pabuçlar giyer, sakalını vers ve zaferanlar²²⁴ boyardı. (Nâfi) “Aynısını İbn Ömer’de yapardı” der.

Hâdis-i şerif açık bir şekilde, Hz. Peygamber (s.a.s.)’ın sakalını vers ve zaferanla boyadığına delâlet eder. Fakat Hz. Peygamber libas konusunda belirttiğimiz gibi sarı renk giysiyi yasaklamıştır. Burada ise sakalını zaferan ile boyadığı söylenmektedir. O halde zaferanla sadece saç veya sakal boyanabilir, diyebiliriz.²²⁵

“Câbir bin Abdillâh (r.a.) şöyle demiştir: Ebû Bekr-i Sıddîk’ın babası Mekke’nin fetih günü Peygamber (s.a.s.) ın huzuruna getirildi. Onun başı ve sakalı da saçlarının bembeyaz oluşu dolayısıyla bir sağâme (bitkisi) gibiydi. Bunun üzerine Peygamber (s.a.s.): “Bunu kadınlarından birisine götürün de kadın bunun saçının rengini (bir boya ile) değiştirsın ve bunu siyah boyadan uzak tutunuz,” buyurdu.²²⁶

İbn Abbas (r.a.)’tan gelen rivâyet şöyledir: Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: “Son zamanlarda (kıyamete yakın zamanlarda) güvercinlerin gerdanı gibi sakallarını siyaha boyayanlar çıkacaktır, onlar Cennet kokusunu alamayacaklardır.”²²⁷

Bu iki hadiste belirtildiği gibi saç ve sakalı siyaha boyamak caiz değildir. Hz. Peygamber (s.a.s.) sakalını siyaha boyayan kişiler için cennetin kokusunu almazlar demektedir. Oysa bildiğimiz gibi kelime i şehadet getiren kişi yani müslüman olan her kişi muhakkak cennete giracektir. O halde Peygamber (s.a.s.)’in cennetin kokusunu almazlar ifadesi müslümanları saç ve sakalı siyaha boyamaktan menetmek için bir tehdittir diyebiliriz. Fakat şunu da söyleyebiliriz: Hz. Peygamber’in bu yasağı saç

²²² İbn Mâce, *Libâs*, 34, nr: 3626.

²²³ Sibt; kulları tıraş edilmiş ve tabaklanmış sığır derisidir. Sibtî de, böyle deriden yapılmış pabuçlardır.

²²⁴ Vers; Yemen taraflarında yetişen, sarı renkli bir bitkidir. Boyacılıkta kullanılır. Zaferan; Boyacılıkta kullanılan, sarı renkte bir bitkidir.

²²⁵ Ebû Dâvud, *Şâr*, 19, nr: 4210.

²²⁶ İbn Mâce, *Libâs*, 33, nr: 3624.

²²⁷ Neseî, *Ziyet*, 15, nr: 4988.

ağaran yaşlılar içindir.Çünkü bir yaşlının saçını boyaması onu olduğundan daha genç göstereceği için saç boyama yasaklanmıştır. Gençlerin ise saçlarını siyaha boyayabileceklerini söyleyebiliriz.

Sâbit'ten rivayet edildiğine göre Enes (r.a.)'a, Hz. Peygamber (s.a.s.)'in boyanması konusu soruldu. O da Resûlullah'ın boyanmadığını, ama Ebû Bekir ve Ömer'in boyandıklarını söyledi.²²⁸

Bize Vuheyb, Eyyûb'dan tahdîs etti ki, Muhammed ibn Şîrîn şöyle demiştir: Ben Enes'e: Peygamber (s.a.s.) saçını sakalını boyadı mı? diye sordum. Enes (r.a.): Peygamber (s.a.s.) az bir şeyden başka saç sakal ağarmasına ulaşmadı, dedi.²²⁹

Sabit el-Bunânî şöyle dedi: Enes'e Peygamber'in sakalını boyaması vâki olup olmadığı soruldu da, Enes (r.a.): Şu muhakkak ki, Peygamber (s.a.s.) saç sakal boyayacak dereceye ulaşmadı. Eğer ben O'nun sakalındaki beyaz kılları saymak isteseydim, muhakkak sayardım, dedi.²³⁰

Hz. Peygamber (s.a.s.)'in saç ve sakal boyayıp boyamadığı konusu için şunları rahatlıkla söyleyebiliriz: Peygamber (s.a.s.)'in saç ve sakalı tamamen ağarmamıştır.Ağaranlar ise sayılabilecek kadardır. Bu yüzden Hz.Peygamber saç ve sakalını boyamamıştır, diyebiliriz.Fakat yukarıda kına ile ilgili bahsettiğimiz hadislerde Hz. Peygamber (s.a.s.)'in saçlarını kına ile boyadığını söylemiştik. Bu hadislerin farklı şekillerde rivayet edilmesini şöyle açıklayabiliriz. Hz. Peygamber saç ve sakalı çok ağarmadığı için sadece ağaran kılları kına ile boyadığını söyleyebiliriz.Bu şekilde hadislerde birbiriyle çelişmemiş olur.

1.3.3. Peruk Takma

Saçları dökülen veya saç rengini yada saç şeklini beğenmeyen kimsenin başına kendi saçlarıymış gibi görünen saçlı bir serpuşu örtmesine denir.²³¹

Hadislere baktığımız zaman peruk takma ifadesini, saç ekletmek veya saç ılatmak şeklinde de görmekteyiz.

²²⁸ Ebû Dâvud, *Şâr*, 18, nr: 4209.

²²⁹ Buhârî, *Libâs*, 66, nr: 110.

²³⁰ Buhârî, *Libâs*, 66, nr: 111.

²³¹ Hamdi Döndüren, “*Peruk*”, İslam Ansiklopedisi, TDV. Yayınları, İstanbul, 2008, c:34

İbn Ömer (r.a.)’dan gelen rivâyete göre, Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “Allah; saçına saç ulatan ve saçını başkasına peruk yapmak için veren, dövme yapan ve yaptıran kimselere lanet etsin.” Bu hadis hasen sahih kabul edilmektedir.²³²

Esmâ (r.a.)’dan rivâyete göre, Resûlullah (s.a.s.)’in huzuruna bir kadın gelerek şöyle dedi: “Ey Allah’ın Resûlü! Kızım gelin oluyor, düğünü var. Saçlarından rahatsızlanıp saçı döküldü, peruk kullansa bana günahı var mı?” Bu soru üzerine Resûlullah (s.a.s.): “Allah, peruk takana ve taktırana lanet etti” buyurdu.²³³

Âişe (r.a.)’dan rivâyete göre, şöyle demiştir: Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “Allah, peruk takana ve taktırana lanet etmiştir.” Amr b. Mansur aktarmıştır. Half b. Musa rivâyet ederek, babam şöyle rivâyet etmiştir dedi. Katade’den Azre’den hasan el Uranî’den Yahya b. Cezaar’dan ve Mesruktan rivâyete göre, bir kadın Abdullah b. Mes’ud’a gelerek şöyle dedi: “Saçlarım seyrek ve azdır, başıma saç ilave edebilir miyim veya peruk takabilir miyim?” Abdullah b. Mes’ud ta: “Hayır” dedi. Bu sefer kadın: “Bu hükmü Rasûlullah (s.a.s.)’den mi duydun yoksa Allah’ın Kitab’ında mı buluyorsun?” deyince, İbn Mes’ud: “Hayır peruk kullanamazsın, bu hükmü hem Resûlullah (s.a.s.)’den duydum hem de Allah’ın Kitab’ında Rûm sûresi 30. Ayette: “Allah’ın yaratışı değiştirilemez” buyrulur. Ayrıca, Haşr sûresi 7. ayetinde de: “...Bu sebeple Peygamber (s.a.s.) size ne verirse ve ne getirirse ve ne emrederse onu alın ve sizi neden sakındırıp yasaklarsa ondan elinizi çekin...” buyuruyor dedi.²³⁴

Bir kadının saçına başka bir saç ekleyen kadına “Vasue” denilmektedir. Kendi saçına saç ekleten kadına ise Müstevsile denilmektedir, Görüldüğü gibi hem saçına saç ekleten kadına, hem de saç ekleyen kadına lanet edilmiştir.

Humeyd b. Abdurrahman; demiştir ki; Muâviye b. Ebî Süfyân, Hâc senesinde (Resûlullahın) minberi üzerinde, bir muhafızın elindeki kâkülü alıp şöyle derken dinlemiştim.

Ey Medine’liler, alimleriniz nerede? Ben Resûlullah (s.a.s.)’i, bu gibi şeylerden nehyedip şöyle derken işittim. “İsrailoğulları, ancak kadınları bunu yaptıkları zaman

²³² Tirmizî, *Libâs*, 33, nr: 2783.

²³³ Neseî, *Ziynet*, 71, nr: 5155.

²³⁴ Neseî, *Ziynet*, 23, nr: 5010.

helak olmuşlardır.”²³⁵ Hadisin Buhârî ve Müslim’deki rivayetleri aynen buradaki gibidir.

Bu hadiste konu edilen hâdise, Hz. Muaviye’nin halife iken gittiği hâc yolculuğu esnasında olmuştur. Zûrkânî, bu hâccın Hz. Muaviye’nin hâlîfe olduktan sonraki ilk haccı olduğu ve H. 44 senesine rastladığını söyler. Fethü’l - Bâri’de ise adı geçen hadisenin H.51 senede gittiği hâc esnasında olduğu ifâde edilmektedir.

Saîd b. Cübeyr (r.a.) “karmellerle (saçı ulamakta) mahzur yoktur.” demiştir. Ebû Davûd der ki: “Galiba Saîd b. Cübeyr, yasak olanın kadınların saçları olduğu görüşündedir. Ahmed b. Hanbel de “karmellerdc (saçı ulamakta) mahzur yoktur” derdi.²³⁶ Karmel; uzun dallı yumuşak bir bitkidir. Burada maksat iplik ve yünden yapılan ve saçlara eklenen örgülerdir.

Bu haberden anlaşıldığına göre, Saîd b. Cübeyr ve Ahmed b. Hanbel, kadınların, insan saçından başka şeylerle saçlarını uzatmalarının caiz olduğu görüşündedirler.

Bir kadının saçına başka bir kadının saçından kesilen parçayı eklemek veya başka bir kadının saçından yapılan peruğu takmak ittifakla caiz değildir. Bu konuda ulemadan bir ihtilaf nakledilmemiştir.

Saça insan saçı değil de hayvan yünü veya kılı eklemek, yada bunlardan yapılan peruğu takmak, Askalanî, Kastalanî ve Nevevi’nin belirttiğine göre bu da caiz değildir. Kadı îyaz, Malik ve Taberanî’nin ne ile olursa olsun saç ulatmanın caiz olmadığı görüşünde olduklarını söyler.

Bazı Şafiî alimleri, kocasının izni olması şartı ile insan saçından başka bir kıldan yapılmış olan peruk takmanın veya saça bunları etletmenin caiz olduğunu söylerler.

Ahmed b. Hanbel’e göre kıl ile yapılan eklemeler caiz değil, bez veya başka maddelerden yapılanı caizdir.

Ebû Hanife’nin Müsned’inde İbn Abbas’ın “yün ile yapılanda mahzur yoktur. Yasak saç ile ilgilidir.” dediği rivayet edilmiştir. İmam Muhammed de; “bununla

²³⁵ Ebû Dâvud, Şâr, 5, nr: 4167.

²³⁶ Ebû Dâvud, Şâr, 5, nr: 4171.

diyoruz ki kadının saçına bir saç eklemesi veya kakül edinmesi mekruhtur.²³⁷ Başına bir yün bağlatmasında ise beis yoktur.”der.

Bu ifadelerden anlaşıldığına göre, Hanefîler’e göre de, saçta insan saç eklemek caiz değildir. Başka bir madde ile yapılan eklemeye ve perukda ise mahzur yoktur.

Hadislerde sadece saç takan ve taktıran kadınlar söz konusu edilmiş erkeklere temas edilmemiştir. Kanaatimizce erkekler için de hüküm aynıdır. Ancak bu hareket daha çok kadınların âdeti olduğu için. Efendimiz, kadınları söz konusu etmiştir.²³⁸

Said b. Müseyyeb (r.a.)’ten rivâyete göre, şöyle demiştir: Muaviye Medine’ye geldiğinde bir hutbe verdi ve eline bir tutam saç alıp, bunu Yahudilerden başka birinin kullandığını görmedim. Rasûlullah (s.a.s.)’e bunun kullanıldığı haberi ulaşınca: “Bunu kullanmanın günah olduğunu söylemiş ve zûr adını vermişti.”²³⁹

Muaviye (r.a.)’dan rivâyete göre, Resûlullah (s.a.s.), Zûr kullanmayı yasak etmiştir. Zûr, kadının başına saç ve çaput ilave etmesidir.²⁴⁰

1.3.4. Döğme

Dilimizde eski adı ‘veşim’ olup, vücûda çıkmaz boya ile yapılan şekillere veya yazılara verilen isimdir. Tarihten önceki çağlardan zamanımıza kadar gelmiştir. Günümüzde tamamen bir süs ve zevk işidir.²⁴¹

Döğme eski zamanlarda özellikle gemiciler arasında yaygın hale gelmiştir. Gemiciliğin çok yaygın olduğu zamanlarda vücudunda dövme bulunmayan tek tayfaya ve gemiciye rastlanmamıştır.

Osmanlı Devletinde de yeniçeriler arasında dövmenin yaygın olduğu gelen bilgiler arasındadır. Yeniçeriler mensup oldukları bölümleri vücutlarının görünen bir yerine (el, kol, pazı, baldır, göğüs) yaptırırlardı. Bu uygulamanın ne zaman başlatıldığı tam olarak bilinmezken tahminen devşirme kanununun kalkması ve yeniçeri ocağının halka açılmasıyla.

²³⁸ Bkz: Ebû Dâvud, *Şâr*, 5, nr: 4171.

²³⁹ Neseî, *Ziyet*, 68, nr: 5151.

²⁴⁰ Neseî, *Ziyet*, 69, nr: 5153.

²⁴¹ Reşad Ekrem Koçu, a.g.e., s: 95.

Dövme hakkında kısa bir bilgi verdikten sonra şimdi de döğme konusunda gelen hadisleri inceleyelim.

Ebû Hureyre (r.a.): Resûlullah (s.a.s.): “Göz değmesi haktır (sabittir)” buyurdu ve dövme yapmaktan nehyetti, demiştir.²⁴²

Avn ibnu Ebî Cuhayfe şöyle demiştir: Ben babam Ebû Cuhayfe’yi gördüm, O: “Peygamber (s.a.s.) kan aldırma ücretinden, köpek parasından, ribâ yiyiciliğinden, dövme yapıcılığından ve dövme yaptırıcılığından nehyetti, dedi.²⁴³

Abdullah İbnu Mesûd (r.a.) şöyle demiştir: Allah şu kadınlara lanet etmiştir: Bedenlerine dövme yapanlar, yaptıranlar, yüzünün tüylerini yolarlar, seyrek dişli güzel görünmek için dişlerinin arasını yontan sırtıkanlar, Allah’ın yarattığını değiştirenler.

Abdullah’ın bu hadîsi Esed Oğulları’ndan Ümmü Ya’kûb denilen bir kadının kulağına ulaştı. (Bu kadın Kur’ân okur, anlardı.) Hemen İbn Mesûd’a geldi ve: Senin şöyle şöyle kadınlara lanet ettiğin haberi bana ulaştı, dedi.

İbn Mesûd da ona: Ben Rasûlullah(s.a.s.)’ın la’net ettiği kimselere niye lanet etmeyeyim? Ve Allah’ın Kitâbı’nda var olan kimselere niye lanet etmeyeyim? dedi. Kadın: And olsun ki, ben Mushaf’ın iki kabı arasında ne varsa okudum, fakat senin söylemekte olduğun şeyi onda bulamadım, dedi.

İbn Mesûd da ona: Yemîn olsun eğer sen onu okumuş isen, elbette onu bulmuştundur. Allahu Teâlâ’nın: “Resûl size ne verdiyse onu alın, size ne yasak ettiyse ondan da sakının”²⁴⁴ buyurduğunu okumadın mı? dedi. Kadın: Evet, dedi. İbn Mesûd: Şüphesiz ki, Resûlullah ondan nehyetti, cevâbını verdi. Kadın:

Ben senin ehlin (Zeyneb bintu Abdillâh es-Sakafiye)’nin bunu yapmakta olduğunu görüyorum, dedi. İbn Mesûd, Ehline git ve ona bak, dedi.

Kadın ona gitti, baktı, fakat düşünmüş olduğu hacetinden birşey göremedi. (Dönüp bunu İbn Mesûd’a bildirince) İbn Mesûd: Eğer eşim böyle yapmış olaydı, o bizimle arkadaşlık etmezdi, dedi.²⁴⁵

²⁴² Buhârî, *Libâs*, 86, nr:154.

²⁴³ Buhârî, *Libâs*, 86, nr: 156.

²⁴⁴ Haşr, 59/7.

²⁴⁵ Buhârî, *Tefsir*, 304, nr: 406.

İbni Mes'ud rivayetini Buhârî «Kitâbu't-Tefsîr» ve «Kitâbu'l-Libâs»'da; Ebû Dâvûd «Kitâbu't-Teraccün»de; Tirmizî «İstîzân»'da; "Nesâî «Kitâbu'z-Zine» ile «Kitâbu't-Tefsîr»'de; İbni Mâce «Nikâh» bahsinde muhtelif râvilerden tahrîc etmişlerdir.

Abdullah bin Ömer (r.a.) rivayet edildiğine göre: “Peygamber (s.a.s.) kadının saçını başka saçla çoğaltan, başka saç ilavesiyle saçını çoğalttıran, dövme yaptıran ve dövünlenen kadınları lanetlemiştir.”²⁴⁶

Bize Cerîr İbn Abdilhamîd, Umâre İbn Ka'kaa'dan; o da Ebû Zur'a'dan tahdîs etti ki, Ebû Hureyre (r.a.) şöyle demiştir: Ömer'e, döğme yapar olan bir kadın getirildi. Bunun üzerine Ömer orada hazır bulunan sahâbîlere: Sizlere Allah adıyla soruyorum: Dövme yapmak hakkında Peygamber (s.a.s.)'den kim birşey işitmişse, onu bize haber versin! dedi.

Ebû Hureyre dedi ki: Bunun üzerine ben ayağa kalktum da şöyle dedim: Ey Mü'minlerin Emîri! Ben bunun hakkında Peygamber'den işittim, dedim. Ömer de ona: Ne işittin? dedi. Ebû Hureyre: Ben Peygamber (s.a.s.)'den işittim: “(Ey kadınlar!) Sizler dövme yapmayın ve dövme yaptırmak da istemeyin!” buyuruyordu, dedi.²⁴⁷

Vücuduna dövme yaptıran kadına “Müstevşime” denir. Vâsime; elinin üstüne, bileğine veya dudağına veşim yaptıran kadındır. Buna Türkçede döğme denir ki, iğne veya çuvaldızla delinerek derinin altına sürme veya benzeri bir şey doldurulur, bir daha o yer renk tutarak ebediyyen çıkmamak şartıyla boyalı kalır. Bâzı câhillere kollarına veya omuzlarına arslan, kaplan gibi canlı hayvanların resmini bile nakşettirirler. Dövme; kadına da, erkeğe de; yapana da, yaptırana da haramdır. Yalnız küçüklere yapılırsa henüz mükellef olmadıkları için onlar günahkâr olmaz. Günahı sadece yapana ait olur.

Nevevî diyor ki: “Ulemamızın kavline göre dövme yapılan yer pis olur. Eğer döğmeyi ilâçla gidermek mümkün olursa giderilmesi vâcibdir. Pek güçlkle mümkün olabiliyor da telefinden korkuluyor yahut bir uzvun telef olması veya bir uzvun görünür şekilde sakatlanması muhtemelse giderilmesi vâcib değildir. Tevbe ettiği zaman

²⁴⁶ İbn Mâce, *Zifâf*, 52, nr: 1987.

²⁴⁷ Buhârî, *Libâs*, 78, nr: 157.

üzerinde günah kalmaz. Böyle bir şeyden korkmazsa dövmenin giderilmesi lâzım gelir. Bu hususta gecikmekle günahkâr olur. Bütün bunlarda erkeklerle kadın müsavidir.”²⁴⁸

İbn Ömer (r.a.)’den rivâyete göre, Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “Allah; saçına saç ulatan ve saçını başkasına peruk yapmak için veren, dövme yapan ve yaptıran kimselere lanet etsin.” Nafi’: Dövme çoğunlukla dikkat çeken çene bölgesinde olur, demiştir. Tirmizî, Bu hadisi hasen sahih kabul etmektedir.²⁴⁹

Hadisler çok açık bir şekilde dövme yaptırmamanın yasaklandığını, ayrıca yaptıranın yanısıra yapanında Allah tarafından lanete uğrayacağını belirtmektedir. Hadislerde dikkati çeken önemli bir kısım şudur: Dövme ile ilgili hadisler genelde bayanlara hitap etmektedir. Bunun sebebi bayanların süs ve güzelliğe ayrıca çekiciliğe erkeklerden daha fazla düşkün olmalarıdır. Yoksa gelen bu rivayetlerdeki dövme yaptırmadan kaçınma konusu sadece bayanları değil erkekleride kapsamaktadır.

1.3.5. Koku

Güzel koku, çok eski zamanlardan beri üretilip, kullanılmaktadır. İlk çağda eski Mısırlılar tapınaklarda ve mumyalama işlerinde bol miktarda güzel kokular ve buhur kullanmaktaydılar. Hatta bu amaçla Mısır İmparatorluğunun kokusu güzel ağaçları elde etmek için Güney Afrika’nın içlerine kadar askeri sefer düzenledikleri bilinmektedir. Tarihte Güney Arabistan bir koku ülkesi olarak bilinmekteydi. Araplar, Hindistandan ve Habeşistandan gelen bu kokuların ticaretini yapmışlardır.²⁵⁰

İlk çağda çiçek esanslarından parfümler bilinmiyordu. Sadece misk, sümbül vs. kokular bilinmekteydi. Orta çağda ise yasemin, nergis, kâfuri, menekşe kokuları bilinmekteydi.

Hadislerde güzel koku anlamında “Hâluk” kelimesi kullanılmıştır. Bu kokunun içinde çoğunlukla zaferan bitkisi kullanılmıştır. Genellikle düğünlerde kullanılan bir kokudur. Hâluk, kokusu ağır olduğu için genellikle bayan kokusu olarak bilinmektedir.

²⁴⁸ Bkz: Müslim, *Ziyet*, nr: 2126.

²⁴⁹ Tirmizî, *Edep*, 33, nr: 2783.

²⁵⁰ Abdülhâlik Bakır, *Orta çağ İslam Dünyasında İtiryat, Gıda, İlaç Üretimi ve Tağşişi*, Bizim Büro Yayınları, Ankara, 2000, s: 55.

Halukla ilgili gelen rivayetler çelişkilidir. Kimi rivayetlerde yasaklanırken kimilerinde yasaklanmamıştır.²⁵¹

Koku ile ilgili hadisleri incelemeden önce konunun daha iyi anlaşılması açısından Arapların kullandığı kokuların genel olarak, amber, misk ve zaferandan yapıldığını belirtmemiz yerinde olacaktır.

Büsr b. Saîd'den gelen rivayet şöyledir: Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “Bir kadın yatsı namazına giderken güzel kokular sürünmesin.”²⁵²

Yukarıda verdiğimiz hadisin bir benzerini Ebû Hüreyre şöyle rivayet etmiştir: Resûlullah (s.a.s.): “Her hangi bir kadın koku sürünürse bizimle beraber yatsı namazında bulunmasın.” buyurdular.

Bu rivayetler kadının mescide giderken koku sürünmemesi gerektiğini beyân etmektedirler. Hz. İbni Ömer (r.a.)'ın rivayetine göre babası Ömer (r.a.)'ın sabah ve yatsı namazlarını cemaatla mescidde kılan bir zevcesi varmış. Kendisine: “Ömer (r.a.)'ın bunu hoş görmediğini ve kıskandığını bildiğin halde neden cemaata çıkıyorsun?” demişler. Kadın: “Ona beni bundan menetmeğe ne mâni var?” demiş. Soran zât: “Onu meneden Resûlullah (s.a.s.)'in: “Allah'ın cariyelerini Allah'ın mescidlerinden menetmeyiniz hadîsidir.” cevâbını vermiş. Bu hadîsi Buhârî rivayet etmiştir. Hz. Ömer'in zevcesi Âtike binti Zeyd'dir. Bu kadın hayatlarında cennetle müjdelenen on zât'dan Saîd b. Zeyd'in kız kardeşidir. Hz. Ömer namaza çıktıkça o da arkasından gidermiş. Ömer(r.a.) kendisine: “Bilirsin ki ben böyle şeyi sevmem.” der; O da: “Vallahi sen beni menetmedikçe ben cemâate gelmekten vazgeçmem!” dermiş. Bu hâl tâ Hz. Ömer'in şehâdetine kadar devam etmiş. Hattâ Ömer (r.a.) şehit edildiği zaman dahi kadın mescidde imiş.

Nevevî diyor ki: “Bu hadîslerin zahiri kadının mescide çıkmaktan menedilemeyeceğini gösteriyor. Lâkin ulemâ yine hadîslerden alarak bir takım şartlar ileri sürmüşlerdir. Kadının koku sürmemesi, zînetlenmemesi, sesi duyulacak ayak bilezikleri takmaması, kıymetli elbiseler giymemesi, erkekler arasına karışmaması, genç olmaması vs. gibi erkeklerin ona tutulmasını mucip bir şekilde gitmemesi ve yolda korkulacak bir mefsetet bulunmaması bu şartlar cümlesindendir. Kadının koku

²⁵¹ Muhittin Uysal, a.g.e., s:131.

²⁵² Muvatta', Kible, 6, nr:13.

sürünmesi mescide çıkacağı zaman nehiy edilmiştir. Mescidden döndükten sonra evinde koku sürünmesine bir mâni yoktur.

Müslim şarihlerinden e1-Übbî, yukarıda sayılan şartlardan birini yerine getirmeyen kadının çıkmakdan menedilmesinin vacip olduğunu söylemektedir. Koku sürünmenin menedilmesi erkeklerin şehvetini tahrik edeceği içindir.²⁵³

Hadiste bizzat yatsı vaktinden bahsedilmesinden maksat gece vakti kadının daha çok dikkat çekmesindendir. Fakat kadının sadece yatsı namazı için değil her dışarı çıkışında da koku sürünmesi yasaklanmıştır da diyebiliriz. Rivayet şöyledir: “Bize Ebu Asım, Sabit b. Umare’den, O da Ğuneym b. Kay s’tan, O da Ebu Musa’dan haber verdi ki,” O şöyle dedi: “Hangi kadın güzel koku sürünür, sonra dışarıya çıkar da kokusu hissedilirse, o zina etmiş olur. (Ona şehvetle bakan) her göz de zina etmiş olur.” Ebu Asım; “Bazı arkadaşlarımız bu hadisi merfu olarak rivayet ediyor” da demiştir.²⁵⁴

Ebu Hüreyre (r.a.)’de rivâyete göre, şöyle demiştir: Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: “Bir kadın mescide gelirken süründüğü kokuyu çıkması için cünüplükten yıkandığı gibi iyice yıkansın.”²⁵⁵

Buraya kadar bahsettiğimiz hadisler kadınların koku sürmesiyle ilgilidir. Ve kadına güzel koku sürünüp dışarı çıkılması yasaklanmıştır. Amaç kadının bu koku sayesinde dikkat çekmesi ve karşı tarafta farklı duygular uyandırmasıdır. Erkekler için ise koku sürmekten bahsedersek öncelikle bunun sünnet olduğunu söyleyebiliriz.

Ebû Eyyûb (r.a.)’den rivâyete göre, şöyle demiştir: Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: “Dört şey tüm peygamberlerin sünnetlerindendir. Utanma duygusu, güzel koku sürünmek, misvak kullanmak ve evlenmek.”²⁵⁶

Selmân el-Fârisi rivayet etti ki; Nebiyullah (s.a.s.) şöyle buyurdu:” “Kim cuma günü gusül yapıp, elinden geldiği kadar temizlenir, sonra (saçını ve sakalını tarayıp) kendi yağıyla yağlanır veya evinin güzel kokusundan sürünür, sonra da camiye) gider ve (yanyana oturan) iki kişinin arasını ayırmaz, (Allah tarafından) kendisi için, takdir

²⁵³ Bkz: Müslim, *Sâlat*, nr: 444.

²⁵⁴ Dârimi, *Edeb*, 18, nr: 2649.

²⁵⁵ Neseî, *Ziyet*, 36, nr: 5037.

²⁵⁶ Tirmizî, *Zifâf*, 1, nr: 1080.

edilen namazı kılar, imam (hutbe okumaya) çıktığında da susarsa, o (gün) ile diğer cuma (günü) arasındaki (günâhları) bağışlanır.²⁵⁷

İmran b. Husayn'dan rivayet olunduğuna göre Hz. Peygamber şöyle buyurdu: “Dikkatli olun! Erkeklerin esansı, rengi olmayan kokudur. Uyanık olun! Kadınların esansı, kokusu olmayan renktir.”

Bu hadiste geçen kadın kokusu kadın dışarı çıktığı zamanlarda geçerli olan kokudur. Yoksa kadın evinde eşine karşı her güzel kokuyu kullanabilir.

Toplum huzuruna çıkmak, halk arasına katılmak isteyen bir kimsenin vücudunda bulunan çirkin kokuları hissettirmeyecek ve onları bastırarak şekilde güzel kokular sürünmesinin müstehap olduğuna delalet etmektedir. Ancak erkeklerin sürüneceği bu kokuların renksiz olması gerekir. Çünkü renklerle bezenmek kadınlar içindir.

Kadınların da, tesettüre riayet etmek şartıyla, kokusu olmayan allıklar sürünmeleri caizdir. Erkeklerin dikkatlerini çekerek göz zinası işlemelerine sebep olacağı için kadınların dışarı çıkarken kokulu allıklar sürmeleri haramdır.²⁵⁸

Aynı hadisin Neseideki rivayeti şöyledir: Ebu Hüreyre (r.a.)’den rivâyete göre, şöyle demiştir: Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: “Erkeklerin kokuları kokusu duyulan ve rengi olmayandır. Kadınların sürünecekleri kokular ise; rengi olan fakat kokusu etrafa yayılmayıdır.”²⁵⁹

Erkeklerin yanısıra çocuklarında güzel koku sürünmelerine izin verilmiştir. Ebû Hüreyre’den gelen rivayet şöyledir: Resûlullah (s.a.s.)le birlikte günün bir kısmında sokağa çıktım. O benimle konuşmuyor. Ben de onunla konuşmuyordum. Nihayet Benî Kaynuka Pazarına geldi. Sonra ayrıldı gitti. Ve Fâtıme’nin evine gelerek: “Ufaklık burada mı? Ufaklık burada mı?” diye sordu. Hasan’ı kastediyordu. Anladık ki, annesi onu tertemiz yıkayıp giydirmek ve boynuna güzel kokulu gerdanlık takmak için alıkoymuş. Çok geçmeden koşarak geldi. Ve birbirlerine sarmaştılar. Bunun üzerine Resûlullah {S.A.S.): “Allah’ım! Ben bunu seviyorum. Onu sen de sev! Onu seveni de sev!” diye dua buyurdular. Güzel kokulu gerdanlık “Sihâb” kelimesiyle ifade edilir.

²⁵⁷ Dârimi, *Sâlat*, 191, nr: 1549.

²⁵⁸ Bkz: Ebû Dâvud, *Libâs*, 8, nr: 4048.

²⁵⁹ Neseî, *Ziynet*, 32, nr: 5028.

Sihab ta karanfil, misk ve öd ağacı gibi şeylerden yapılan ve çocukların boynuna takılan gerdanlık demektir.²⁶⁰

Erkek ve çocuklar dışında Peygamber'in mescitlere de güzel koku sürülmesini rivayet eden hadisleri mevcuttur.

Âişe (r.a.)'dan rivayet edildiğine göre şöyle demiştir :Resûlullah (s.a.s.) mahallelerde mescidlerin (veya) evlerde namaz yerlerinin yapılmasını ve temiz tutulup güzel koku sürülmesini emretmiştir.²⁶¹

Güzel koku sürünmenin sünnet olduğunu ve kadın ve erkek kokularından bahsettikten sonra hac da güzel koku sürünme konusuna da kısaca değinmemiz yerinde olacaktır.

“Bize Haccâc b. Minhâl haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme, Hişâm b. Urve'den, (O) babasından, (O da) Hz. Âişe'den (naklen) rivayet etti ki, O şöyle dedi:” “Ben, Rasûlullah'a (s.a.s.), ihrama girmesinden önce en güzel kokuyu sürerdim. (Hişâm, sözüne devamla) şöyle dedi: Urve de bize şöyle derdi: “İhrama girmenizden önce ve kurban kesme günü (yevm-i nahr) “ifâda tavafı” yapmanızdan önce güzel koku sürünün!”²⁶²

Âişe (r.a.)'dan rivâyete göre, şöyle demiştir: “Ben Rasûlullah (s.a.s.)'i ihrama girmeden önce ve ihramı çıkarıp Ka'be'yi tavaf etmeden önce misk kokusuyla kokulandırırdım.” Bu konuda İbn Abbâs'tan da hadis rivâyet edilmiştir. Tirmizî'ye göre Âişe hadisi hasen sahihtir.²⁶³

Muhammed b. Ali (r.a.)'den rivayete göre, şöyle demiştir: Âişe'ye: “Resûlullah (s.a.s.) koku sürünür müydü?” diye sordum. Kokunun renksizi olan misk ve amber kokusundan kullanırdı” dedi. Bu hadisi sadece Nesâî rivayet etmiştir.²⁶⁴

Enes b. Mâlik (r.a.); demiştir ki : Resûlullah (s.a.s.)'in sukkesi²⁶⁵ (güzel bir esans)'ı vardı, ondan sürünürdü.

Bazı alimler sükkenin, içerisinde çeşitli esansların bulunduğu bir kap olduğunu

²⁶⁰ Müslim, *Kitâbu Fadâili Ashâbi'n-Nebî*, nr: 2421.

²⁶¹ İbn Mâce, *Mesâcid*, 9, nr: 758.

²⁶² Dârimi, *Hâcc*, 10, nr: 1808.

²⁶³ Tirmizî, *Hâcc*, 77, nr: 917.

²⁶⁴ Neseî, *Ziynet*, 31, nr: 5027.

²⁶⁵ Sûkke: Değerli bir esans çeşididir.

söylerler. Avnü'l-Mâbûd'da da bu ikinci mânânın daha uygun olacağına dikkat çekilmekte ve çünkü eğer maksat, esans olsa idi “Resûlullah ondan sürünürdü” denilmez, “Onu sürünürdü” denilirdi, denilmektedir.

Nesaî, Ahmed, İbn Ebî Şeybe ve Hakim'in rivayet ettikleri bir hadiste de Efendimiz, “Bana dünyadan kadınlar ve güzel koku sevdirdi. Gözümün sevinci de namazdadır.” buyurmuştur.²⁶⁶ Saîd el Hudrî (r.a.) rivayeti şöyledir: Rasûlullah (s.a.s.) buyurdular: “Güzel kokuların en iyisi misk'tir.” Tirmîzî, bu hadisin hasen sahih olduğunu söylemiştir.²⁶⁷

Bu hadislerle dayanarak güzel koku sürünmenin mestehap olduğuna söyleyebiliriz. Özellikle görüldüğü gibi hadislerde Peygamber'in misk kokusunu kullandığını ve bizlerde tavsiye ettiğini görmekteyiz.

²⁶⁶ Ebû Dâvud, *Şâr*, 2, nr: 4162.

²⁶⁷ Tirmîzî, *Cenaiz*, 8, nr: 991.

İKİNCİ BÖLÜM

2. EV EŞYASI OLARAK ZİYNET

Çalışmamızın bu bölümünde evlerde kullanılan eşyalar ele alınarak incelenmiştir. Mutfak eşyaları olarak kap, tabak, kırba incelenirken; diğer ev eşyaları olan yatak, yaygı ve perdeler ele alınmıştır.

2.1. Mutfak Eşyası

2.1.1. Kırba

“Kırba” bildiğimiz ve kullandığımız anlamda su kabı demektir.Sözlükte ise, Sakaların (evvelce) kullandığı ince köseleden veya deriden yapılmış su kabı, saka tulumu anlamındadır.

Hadisleri incelerken zaman zaman kırba yerine “tulum” kelimesinin kullanıldığınıda gördük.Fakat tulum daha çok yiyecek (helva,bal vs.) yiyeceklerin konulduğu kap anlamındadır.Şimdi Konu ile ilgili hadisleri inceleyelim.

Câbir ibn Abdillâh(r.a.)’tan gelen rivayette, Peygamber (s.a.s.), Ensâr’dan bir zâtın bostanına girdi. Yanında dostu (Ebû Bekr) bulunuyordu. Peygamber bostan sahibine (Ebû’l-Heyseme):“Eğer yanında eski kırba içinde bu gece geceleyip soğumuş su varsa içeriz, yoksa biz şu sudan bardaksız dudağımızla içeriz!” buyurdu.

Cabir dedi ki: Bu sırada bostan sahibi ağaçları sulamak için bostanının bir tarafından öbür tarafına su çeviriyordu. Yine Câbir dedi ki: Bostan sahibi:Yâ Resûlallah! Yanımda gecelemiş su vardır, çardağa doğru git, dedi.

Cabir dedi ki: Akabinde onları (Rasûlullah ile Ebû Bekr’i) çardağa götürdü. Bir bardağın içine su koydu, sonra suyun üzerine de koyunun sütünden sağdı. Bunu Resûlullah içti. Sonra kendisiyle beraber gelen zât (yânî Ebû Bekr) içti. ²⁶⁸

Bu hadis bizlere çok açık bir şekilde kırbanın su kabı olarak kullanıldığını göstermektedir.

Abdullah b. Abbas (r.a.) anlatıyor: Bir gece Resulü Ekrem’in zevcesi teyzem Meymune’nin yanında kaldım, başımı Resûlullah’ın yastığının kenarına koyarak yattım.

²⁶⁸ Buhârî, *Eşribe*, 13, nr: 37.

Hz. Peygamber uyudu, gece yarısı olunca veya biraz önce, yahut biraz sonra uyanıp oturdu. Eliyle gözlerini sildikten sonra Âli İmran sûresinin son on âyetini okudu. Daha sonra kalktı, asılı kırbadaki su ile abdest aldı. Öyle güzel abdest aldı ki! Sonra (teheccüd) namazını kıldı.²⁶⁹

Bu hadiste bizlere kurbanın sadece su içmek için değil su ile ilgili yapılan çeşitli işlerde de kullanıldığı hakkında bilgi vermektedir.

Yine hadisleri incelerken dikkatimizi çeken bir hususta kırıba sadece suyun değil içecek türü olan içkininde konulduğudur. Bu konudaki hadis şöyledir:

İbn Abbas'ın rivayeti şöyledir: Sakif veya Devs (kabilesinden) bir adam Veda Haccı'nda Resulullah (s.a.s.)'e bir kırba şarap hediye etmişti de Hz. Peygamber (s.a.s.) ona; "Ey falanın babası, sen bilmiyor musun ki, Allah bunu haram kılmıştır!" buyurmuştu. O da; "Hayır, vallahi (ben onu bilmiyordum!)" demişti. (Hz. Peygamber de); "O halde şüphe yok ki, Allah bunu haram kılmıştır!" buyurmuştu. Bunun üzerine (adam) hizmetçisine dönüp; "Bunu el-Hazvere'ye götür de sat" demişti. O zaman Resulullah (s.a.s.): "Ey falanın babası, sen bilmiyor musun ki, içilmesi haram kılınan şeyin satılması da haramdır!" buyurmuştu. (İbn Abbas, sözüne devamla) şöyle demişti: Sonra emretmişti de (şarap kırba) vadiye boşaltılmıştı.²⁷⁰

Hz. Peygamber'in kırba ve tulum kullanımıyla ilgili bizlere tavsiye ettiği ettiği bazı hususlar mevcuttur. Bunlardan biri tulum veya kurbanın ağzını dışa kıvrıp ondan direkt ağızla su içilmesidir.

Ebû Saîd el-Hudrî (r.a.): Resûlullah (s.a.s.) tulum ve kırıbaların ağızlarının dışa kıvrırmaktan, yânî kapların ağızlarının dışa kıvrılıp onlardan (bir maşrabaya koymadan, ağızla) içilmesinden nehyetti, demiştir.²⁷¹

Konuyla ilgili benzer bir hadiste şöyledir: İbn-i Abbâs (r.a.) şöyle demiştir: Resûlullah (s.a.s.) tulumların ağızlarını dışarıya kıvrıp onun ağzından (bir şey) içmeyi yasaklamıştır. Resûlullah (s.a.s.) bunu yasakladıktan sonra bir adam geceleyin kalkıp bir tulumun ağzını dışarıya kıvrıp onun ağzından içti de tulumdan adamın üstüne bir yılan çıktı.

²⁶⁹ Muvatta', *Teheccüt*, 2, nr: 11.

²⁷⁰ Dârimi, *Kitabu't Ticâret*, 35, nr: 2574.

²⁷¹ Buhârî, *Eşribe*, 22, nr: 49.

Ebü S a id (r.a.) ın hadîsini Buhârî, Müslim, Tirmizî ve Ebû Dâvûd ile Ahmed de rivayet etmişlerdir.

Bahsettiğimiz hadîslerin metinlerinde geçen “İhtnâs” ve “Eskiya” kelimelerini açıklayalım: Eskiya: Sıka'nın çoğuludur, deriden yapılan tulumlar demektir. Bir kavle göre “Sıka”,küçük tulum anlamında kullanılır. “Kırba”,ise bu neviden olan küçük ve büyük tulum mânâsında kullanılır.

“İhtnas”,tulumun ağzını dışarıya kıvrıp onun ağzından içmek diye tarif edilmiştir. Suyuti: Tulumun ağzını bu şekilde kıvrıp onun ağzından içmenin yasaklanması sebebi, tulumun kokusunun bozulmasıdır. Çünkü devamlı olarak böyle yapılırsa kokusu bozulur. Bir kavle göre ise sebep, suyun adamın üstüne sıçramamasıdır. Çünkü tulumun ağzı geniştir, bu şekilde içilmek istendiği zaman su adamın üstüne fışkırabilir, demiştir.

Ayrıca bı iki sebep dışında şu da vardır. Tulumun içine haşarat veya benzeri zararlı birşey girmiş olabilir.Adam tulumun suyunu veya benzeri sıvı maddeyi bir bardak veya benzeri bir kaba koyduktan sonra içerse söz konusu tehlike önlenmiş olur. Ama doğrudan doğruya tulumun ağzından içerse böyle bir tehlike de olabilir.²⁷²

H.z.Peygamber'in bize tavsiye ettiği hususlardan biri de tulumların gece bağlanması yani üstlerinin örtülmesidir.

Câbir (r.a.)'den rivâyete göre, şöyle demiştir: Resûlullah (s.a.s.) buyurdular ki: “Kapılarınızı örtün, tulumlarınızı bağlayın, kapılarınızın ağzını kapayın, örtülmesi gerekenleri örtün, kandilleri söndürün, çünkü; şeytan kapalıyı açamaz, kurbanın bağına çözemez, kapların örtülerini açamaz. Çünkü fare; kandillerin içindeki yağı ve fitili yemek ister böylece ev halkının başına evlerini yakabilir.”²⁷³Tirmizî,bu hadisihâsen sahih kabul etmiştir.

Görüldüğü gibi H.z.Peygamber'in gece yapılması gereken tedbirlerden biri de tulumların ağzını kapamaktır. Buradaki amaç kırba veya tulumun içerisine zararlı madde veya canlıların girmesini önlemektir. Çünkü böyle bir durum insan sağlığına zarar verebilir.

²⁷² Bkz: İbn Mâce, *Eşribe*, 19, nr: 3419.

²⁷³ Tirmizî, *Et'ime*, 15, nr: 1812.

2.1.2. Tabak

Zeyd b. Eşlem babasından naklediyor: Ömer b. Hattab'a: "Zekâtlıklar arasında kör bir deve var" dedim. "Birini verin de işini görsün!" diye karşılık verdi. "O kör!" dedim. Ömer (r.a.): "Katara katınca yürür." dedi. "Peki, nasıl otlayacak?" dedim. Bunun üzerine Hz. Ömer: "O, cizye malı mı, yoksa zekâtı mı?" diye sordu. "Cizye malı." dedim. Ömer (r.a.): "Anladım, siz onu yemek istiyorsunuz!" deyince ben: "Üzerinde cizye malı olduğuna dair işaret var." dedim. Hz. Ömer'in emri üzerine deve kesildi.

Ömer'in (r.a.) yanında dokuz tabak vardı. Meyve ve hoş giden yiyecekler olduğu zaman mutlaka bu tabaklara koyar, Resûlullah'ın (s.a.s.) hanımlarına gönderirdi. Bu arada kızı Hafsa da Hz. Peygamber'in hanımı olduğu için ona da gönderir, fakat en son gönderirdi. Şayet yetişmezse, kızıma yetişmesin diye düşünürdü. Bu sefer de kesilen devenin etlerini bu tabaklara koydu. Resûlullah (s.a.s.)'in hanımlarına gönderdi. Kalanının da yemek yapılmasını emrederek, ensarla muhacirin bazılarını davet etti.²⁷⁴

Enes (r.a.)'ten gelen rivayete göre, şöyle demiştir: Resûlullah (s.a.s.) hanımlarından birinin yanında iken bir diğeri bir kap yemek gönderdi. Âişe Raesûlullah (s.a.s.)'in eline vurdu ve kap kırıldı. Resûlullah (s.a.s.) iki parça olan kabı birbiri üzerine koydu ve yemeği de onun üzerine topladı ve şöyle dedi: "Anneniz kıskandı yiyiniz." Onlarda yediler. Âişe kendi odasından sağlam bir tabak getirinceye kadar Resûlullah (s.a.s.) onu elinde tuttu. Sağlam kabı Resûlullah (s.a.s.)'e verdi, kırılmış kabı da evinde bıraktı.²⁷⁵

Bu hadisin benzeri Ümmü Seleme den de şöyle rivayet edilmiştir. Ümmü Seleme (r.a.) anlatıyor: Bir kapla Resûlullah (s.a.s.) ve ashabına yemek götürmüştüm. Âişe giyinmiş vaziyette gelip elindeki küçük taşla kaba vurdu, kap kırıldı ve yemek döküldü. Rasûlullah (s.a.s.) kırılan kabın iki parçasını birbirine yanaştırıp yemeği kaba topladı ve yanındakilere iki defa: "Buyurunuz yiyiniz anneniz kıskandı" buyurdu. Daha sonra Âişe'nin sağlam kabını aldı, kırılan kabın yerine Ümmü Seleme'ye gönderdi.

²⁷⁴ Muvatta', Zekât, 24, nr: 44.

²⁷⁵ Neseî, Kadınlarla İyi Geçinmek, 4, nr: 3893.

Kırk kabı da Âişe'ye verdi. Bu hadisi sadece Nesei rivayet etmiştir. ²⁷⁶Bu hadislerde bahsedilen kap tabak anlamında kullanılmıştır.

Enes (r.a.)'den rivayete göre, şöyle demiştir: “Resûlullah (s.a.s.) tahtadan yapılmış sini veya masa gibi ayaklı sofralar üzerinde ufak ve ayrı tabaklarda yemek yemediler.Kepeği unundan iyice ayrılmış has ekmek -veya yufka ekmeği- de yemediler.” Bunun üzerine Katâde'ye ne üzerinde yemek yerlerdi diye sordum, Katâde: “Şu yuvarlak deriden sofralar üzerinde” dedi.²⁷⁷

Hadiste açık bir şekilde Hz. Peygamber'in yemekte ayrı tabak ve ufak tabak kullanmadığını görmekteyiz. Yemekler beraber yendiği için ufak tabak kullanılmamıştır. Ayrıca herkese ayrı tabaklar değil de herkesin beraber yemek yediği tek ve büyük bir tabak kullanılmıştır.

Kullanılan tabaklarla ilgili dikkat çekici bir husus mevcuttur. O da yemek yenildikten sonra tabağın yalanmasıdır. Hadis şöyledir. Bize Yezid b. Harun haber verip (dedi ki), bize Ebul-Yeman el-Berra' -ki O, Mualla b. Raşid'dir-, haber verip dedi ki, bana ninem Ümmü Asım rivayet edip dedi ki: “(Bir gün) biz bir yemek yerken yanımıza, Resulullah'ın (s.a.s.) azadlısı Nubeyşe girdi, biz de O'nu (yemeğe) davet ettik.” O da bizimle yedi, sona şöyle dedi:

“Resulullah (s.a.s.) bize anlatmıştı ki; kim bir tabakta yemek yer, sonra onu yalarsa, tabak (Allah'tan) onun bağışlanmasını diler.”²⁷⁸

Burada tabağın yalanmasından kasıt tabağın dibinin ekmek veya benzeri bir şeyle sıyrılması, yani tabağın içinde kalan nimetin israf edilmemesidir.

2.1.3. Kap

Hz.Peygamber (s.a.s.) zamanında çeşitli maddelerden yapılan gerek yiyecekler için gerekse içecekler için kullanılan kaplar mevcuttur.Konu ile ilgili hadisleri inceleyelim.

Ebû Zur'a'nın rivayeti şöyledir: Ben bir kerre Ebû Hureyre ile beraber Medine'de bir eve girdim. Ebû Hureyre bu evin üst katında bir ressamın resim ve suretler yapmakta olduğunu gördü de şöyle dedi: Ben Resûlullah (s.a.s.)'tan işittim; O, Yüce Allah'ın şöyle

²⁷⁶ Neseî, *Kadınlarla İyi Geçinmek*, 4, nr: 3894.

²⁷⁷ Tirmizî, *Et'ime*, 1, nr:1788.

²⁷⁸ Dârimi, *Et'ime*, 7, nr: 2033.

buyurduğunu söylüyordu:

“Benim yarattığım gibi yaratmağa çalışan kişiden daha zâlim kim vardır? Haydi onlar (lezzetli ve gıda bolluğu yerinde) bir tek zerre yaratsınlar!”

Bundan sonra Ebû Hureyre bir kap su istedi de tâ koltuk altına ulaşınca kadar ellerini, kollarını yıkadı.Ebû Zur’a dedi ki: Ben: Yâ Ebâ Hureyre! Böyle yukarılara kadar yıkama Resûlullah’tan işittiğin birşey midir? dedim. Ebû Hureyre:Bu yâni suyu koltuğa kadar ulaştırma, cennetteki süsün sonudur, dedi.²⁷⁹

Mugîre b. Şu’be (r.a.) şöyle demiştir: Ben bir seferde bir gece Peygamber’le birlikte idim Bana: “Yanında su var mı?” diye sordu. Ben: Evet var, dedim. Bunun üzerine bineğinden indi de gecenin karanlığı içinde benden iyice gizleninceye kadar yürüdü. Sonra geldi. Ben O’na kaptan su döktüm, O da yüzünü ve ellerini yıkadı.²⁸⁰

Âişe (r.a.) şöyle demiştir: “Ben, Resûlullah (s.a.s.) için üstü örtülü üç kabı akşamdan hazırlardım: Bir kabı abdest suyu için, bir kabı misvağı için ve bir kabı içeceği için.”²⁸¹

Bu rivayetlere dikkat edersek kapların bir kısmının abdest almada, beden temizliğinde su taşıma amacıyla bir kısmını ise su içmek ve misvak için kullandığını görmekteyiz.

Kap konusunda karşımıza çıkan önemli bir kısım, Hz. Peygamber’in sıra yapımında genel olarak kullanılan bazı kapları yasaklaması ve bunların yerine başka kap kullanımını tavsiye etmesidir. Şimdi bunula ilgili rivayetleri inceleyelim.

Amr b. Mürre (r.a.)’den gelen rivâyete göre, şöyle demiştir: Zâzân’dan işittim şöyle diyordu: İbn Ömer’e Rasûlullah (s.a.s.)’in içinde sıra yapılmasını yasakladığı kaplardan sordum. Bunu bize kendi terimleriyle anlat ve bizim anlayabileceğimiz şekilde izah et dedim.

İbn Ömer’de dedi ki: Resûlullah (s.a.s.), “**Hanteme’yi**” yasakladı, hanteme topraktan yapılan kaptır. “**Dübba’yı**” yasakladı, Dübba; Su kabağıdır. “**Nakîr’i**” yasakladı, Nakîr; hurma kütüğünün oyularak kap haline getirilmesidir. “**Müzeffet’i**”

²⁷⁹ Buhârî, *Libâs*, 90, nr: 164.

²⁸⁰ Buhârî, *Libâs*, 11, nr:18.

²⁸¹ İbn Mâce, *Eşribe*, 16, nr: 3412.

yasakladı, Müzeffet; içerisi ziftle kaplanmış kaplardır. Şıranın diğer (tulum) gibi kaplarda yapılmasını emretti. Bu hadis, Tirmizî tarafından hasen sahih kabul edilir.²⁸²

Abdullah b. Ömer'in rivayeti şöyledir: Resûlullah (s.a.s.) gazvelerinin birinde insanlara hitabede bulundu. Ben de süratle kendisine doğru gittim. Fakat ben yanına varmadan hutbesini bitirdi. Oradakilere Peygamber ne söyledi diye sorduğumda: Kabak ve ziftli kab içerisinde sıra bırakılmasını yasakladı, denildi.²⁸³

İbn Ömer ile İbn Abbas'tan rivayet olunmuştur; dediler ki: Resûlullah (s.a.s.)'ın; kabağı, yeşil küpü, ziftli kabı, iyice kabuğu soyulup içi oyulan hurma kütüğünü sıra kabı olarak kullanmayı yasakladığına şahitlik ederiz.²⁸⁴

Saîd b. Cübeyr'den rivayet olunmuştur; dedi ki: Ben Abdullah b. Ömer'i, "Resûlullah (s.a.s.) küp şırasını haram kıldı" derken işittim. "Resûlullah (s.a.s.) küp şırasını haram kıldı" sözünden korkarak, (onun yanından) çıktım. İbn Abbas'ın yanına girdim ve İbn Ömer'in ne dediğini işitmiyor musun? dedim. Nedir o? dedi. Resûlullah (s.a.s.) 'ın küp şırasını haram kıldığını söyledi, dedim. Doğru söylemiş. Resûlullah (s.a.s.) küp şırasını haram kıldı, dedi. Küp nedir? diye sordum. Çamurdan yapılan herşeydir, cevabını verdi.²⁸⁵

Şıra yapımında yasaklanan kaplarla ilgili gelen rivayetlerden şöyledir:

Ebû Hureyre (r.a.)'den Rasûlullah (s.a.s.)'ın Abdülkays heyetine şöyle buyurduğu rivayet olunmuştur:

"Ben size hurma kütüğünden yapılmış kabı, ziftli kabı, kabaktan yapılmış kabı, ağzı kesik küpü (şıra kabı olarak kullanmayı) yasaklıyorum. Fakat sen deri su kabından iç ve (içtikten sonra) ağzını bağla.

"el-Mezâdetü'l-Mecbûbe" ağzı kesilmiş ve küp büyüklüğünde, kalın deriden yapılmış su tulumu demektir. Büyüklüğü normal bir deriden daha ziyade olduğu için "el-mezâde" ismini almış; ağzı kesik olduğu için bu ismin sonuna bir de kesik anlamına gelen "el-mecbûbe" kelimesi ilâve edilmiştir. Bu tulumun ağzı geniş olduğundan bağlanamazdı. Bu sebeple hava ile teması çok olurdu ve içindekini çabuk ekşitirdi.

²⁸² Tirmizî, *Eşribe*, 5, nr: 1868.

²⁸³ Muvatta', *Eşribe*, 2, nr: 5.

²⁸⁴ Ebû Dâvud, *Eşribe*, 7, nr: 3690.

²⁸⁵ Ebû Dâvud, *Eşribe*, 7, nr: 3691.

Bilindiği gibi bu kaplar, içlerindeki sıvıları sıcak tuttukları ve kısa zamanda ekşitip sarhoş edecek bir duruma getirdiklerinden ve bir de eskiden beri onların içinde şarap saklandığından bu kaplarda şıra yapılması ve bu kapların şıra kabı olarak kullanılması yasaklanmış. Fakat daha sonra hangi içkilerin yasak, hangi içeceklerin helâl olduğu müslümanlar tarafından iyice anlaşıncaya bu kaplarla ilgili yasak yürürlükten kaldırılmıştır. Bu yasak yürürlükten kaldırılincaya kadar bu kapların yerine, ağzından bağlanan istenildiği zaman bağları çözülen tulumların kullanılması ve içinden şıra alındıktan sonra da ağızlarının mutlaka bağlanması emredilmiştir.

Hz. Peygamber'in, tulumlarından suyu içtikten sonra ağzının bağlanmasını emretmesinin sebebi, bazılarına göre içine pisliklerin girmesini önlemektir. Bazılarına göre de, tulum içinde bulunan şıra cinsinden bir sıvı orada alkolleştigi zaman ağzı bağlı olursa o tulumu patlatarak alkolleştigi anlaşılmaya yarayacağı için onların ağızlarının bağlanmasını emretmiştir.²⁸⁶

Ebû Hüreyre (r.a.)'nin rivayeti şöyledir: Peygamber (s.a.s.) 'e bir cer (yâni topraktan mamul küp - testi) şırası getirildi. Şıra kabarıp kaynıyordu. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem (s.a.s.) bana : “Bunu bahçeye dök. Çünkü bu, Allah’a ve âhiret gününe inanmayan kimsenin içkisi” buyurdu.”²⁸⁷

Görüldüğü gibi hadiste şıranın kaynamasından yani içki haline dönüşmesi ve insana sarhoşluk verecek bir halin ortaya çıkmasında durumunda dökülmesi istenmektedir. Başka hadislerde Hz. Peygamber şıranın az kabarması durumunda içine su katılabileceğini ve bu şekilde kullanılabileceğini söylemektedir. Fakat şıra çok kabarmış nerdeyse içkiye dönüşecekse elbette dökülmesi gerekir.

Câbir b. Abdullah (r.a.)'den gelen rivâyete göre, şöyle demiştir: Resûlullah (s.a.s.) değişik kaplarda şıra yapmayı yasaklamıştı. Ensâr bizim bunlardan başka kabımız yoktur diye şikayette bulundular. Bunun üzerine: “O halde sakıncası yok” buyurdular. Bu hadis hasen sahih kabul edilir.²⁸⁸

Bu hadis de şıra için kullanılan kaplarda yasağın kaldırıldığını görmekteyiz. Buna sebep hem Ensârın maddi durumundaki yetersizlik hem de müslümanların kalblerine içki ile ilgili emrin yerleşmiş olmasıdır.

²⁸⁶ Bkz: Ebû Dâvud, *Eşribe*, 7, nr: 3693.

²⁸⁷ İbn Mâce, *Eşribe*, 15, nr: 3409.

²⁸⁸ Tirmizî, *Eşribe*, 6, nr: 1870.

Kaplarla ilgili diğer bir önemli konuda altın ve gümüşten yapılan kapların kullanımındaki yasaktır.

Abdurrahmân İbn Ebî Leylâ şöyle demiştir: Huzeyfe Medâin şehrinde idi, içmek için su istedi. Ona Dihkan, yânî oranın büyük bir adamı gümüş bir kap içinde su getirdi. Huzeyfe bardağı alıp sahibine fırlattı. Ve: “Ben bunu ona ilk defa atmadım. Şu kadar ki, ben onu gümüş bardakla su vermekten nehyetmişim, fakat o bundan vazgeçmedi” dedi.²⁸⁹

Hadisin biraz farklı bir şeklide Tirmizî’de şöyledir: Hakem (r.a.)’den rivâyete göre, şöyle demiştir: İbn ebî Leylâ’nın şöylece aktardığını kendisinden işittim: “Huzeyfe su istedi birisi ona gümüş kapla su getirince kabı ona fırlattı ve dedi ki: Bundan yasakladığım halde bu işten vazgeçmediği için attım. Oysa Resûlullah (s.a.s.): “Altın ve gümüş kaplarda yeyip içmeyi, ipek ve atlas kumaşlardan giymeyi yasaklamıştır. Bunları kullanmak dünyada kafirler içindir, Ahirette sadece sizler içindir” buyurdu.²⁹⁰

Ümmü Seleme (r.a.)’den rivayet edildiğine göre; Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “Gümüş kabtan bir şey içen kimse muhakkak karnına cehennem ateşini yudumlaya yudumlaya, çurp çurp diye gönderir.”²⁹¹

Bera b. Âzîb (r.a.)’den rivâyete göre, şöyle demiştir: Resûlullah (s.a.s.) bize yedi şeyi emretti ve yedi şeyi de yasakladı. “Yasakladıkları altın yüzük kullanmak, gümüş kaplardan yemek-içmek, hayvanların üzerine ipekli minderler koyup binmek, karışımı ipek olan elbiseler giymek.”²⁹²

Hadislere baktığımızda gümüş ve altın kap yapım ve kullanımının yasaklandığını görmekteyiz. Bunları kullanan kişiler genelde kafirlerdir. Aynı altın takma konusunda bahsettiğimiz gibi altın cennet ziynetidir. Müslümanların yaptıkları iyilik karşısında alacakları bir cennet hediyesidir. Bu sebeple dünya hayatında takılması uygun görülmediği gibi kap olarak kullanılmasında uygun görülmez.

²⁸⁹ Buhârî, *Libâs*, 25, nr: 49.

²⁹⁰ Tirmizî, *Eşribe*, 10, nr: 1878.

²⁹¹ İbn Mâce, *Eşribe*, 17, nr: 3413.

²⁹² Neseî, *Ziynet*, 91, nr: 5214.

Bildiğimiz gibi takı konusunu işlerken kadınların altından ziyade gümüş takılar kullanmaları tavsiye edilmişti. Oysa kap olarak evlerde kullanılacak eşyaların altın veya gümüşten olması yasaklanmıştır. Bunun sebebi müslüman evlerinde gösterişe yer olmaması, tam tersine sade ve şatafattan uzak bir hayatın tercih edilmesidir.

Hız. Peygamber vefatından sonra kurulan Emevi ve Abbasi Devletlerinde de kapların kullanıldığını söyleyebiliriz. Bu iki devlettede kap olarak özellikle çanak ve çömlekler kullanılmıştır. Emevilerde kullanılan çömlekler genellikle düzdür. Bunun yanında kaba mutfak eşyalarıda kullanılmıştır. Emeviler yaptıkları bu çömleklerde Sasani ve Bizans çömlekçilik tekniğini kullanmışlardır.

Abbasiler döneminde yapılan kapların çoğu Çin seramiği etkisinde kalmıştır. Bunun sebebi Çin ile Irak arasındaki ticarettir. Irak'a gelen bu kaplar çeşitli sebeplerle Abbasi Halifelerine hediye edilmiştir. Böylece Çin de kullanılan mutfak eşyaları Abbasi kültürüne girmiştir.²⁹³

2.2. Yaygı, Yatak Eşyası, Perde

2.2.1. Yaygı

Ümmü Süleym'den naklen rivayet etti ki; Peygamber (s.a.s.) Ümmü Süleym'in yanına gelir, orada kaylûle uykusu uyurmuş. O da kendisine bir yaygı yayar, üzerinde istirahat edermiş. Resûlullah (s.a.s.) çok terliyormuş, Ümmü Süleym onun terini toplar, koku ve kavanozlara koyarmış. Peygamber (s.a.s.): "Ey Ümmü Süleym! Bu ne?" demiş. Ümmü Süleym: "Senin terin! Onu kokuma karıştırıyorum", cevabını vermiş.

Hız. Enes'in annesi Ümmü Süleym'in Resûlullah (s.a.s.)'in mahrem akrabasından olduğunu evvelce söylemiştik. Hız. Peygamber'in, Ümmü Süleym'in evine giderek uyuması bundandır.

Hadîs-i şerif mahrem akrabadan olan kadınların evlerine giderek uyumanın ve deri yaygı üzerine yatmanın caiz olduğuna delildir.²⁹⁴

Deriden yapılan yaygı manasına gelen nita' kelimesi; nata', nat' ve nif

²⁹³ Bkz: Abdülhalik Bakır, *Ortaçağ İslam Dünyasında Taş ve Toprak Ma'mûlleri Sanayi*, Ankara, 2001, s:160-162.

²⁹⁴ Müslim, *Faziletler*, nr: 85.

şekillerinde de okunabilir.

Ebû Said şöyle demiş: Tebük gazası vuku bulduğu zaman halka şiddetli açlık isabet etti. Yâ Resûlâllah! Bize izin versen de su taşıdığımız develerimizi boğazlasak ve onları hem yesek hem yağlarını kullansak! dediler. Resulüllah (s.a.s.) : Öyle yapın! buyurdu. Derken Ömer geldi. Ve: Yâ Resûlallâh! Bu işi yaparsan binilecek hayvan azalır; öyle yapacağına bu zevatı yiyeceklerinin fazlasını getirmeğe davet et. Sonra onlar için o yiyeceklere bereket ihsan buyurmasını Allah'dan niyaz eyle. Ola ki Allah onlarda bereket halk eyleye, dedi. Bunun üzerine Resulüllah (s.a.s.): “Evet , Haklısın” buyurdu. Ve hemen deriden bir yaygı getirerek onu yaydı. Sonra herkesin yiyeceğinden fazlasını getirmesini istedi.

Râvi diyor ki: Artık kimisi bir avuç mısır, kimisi bir avuç hurma, öteki bîr çacık bir şey getirmeye başladı. Nihayet bunlardan deri yaygının üzerinde az bir şey toplandı. Resulüllah (s.a.s.)’de bu toplanan şey üzerine bereket duasında bulundu. Sonra: Kaplarınıza bundan alın, buyurdu. Halk derhal kaplarına yiyecek aldılar. O derecede ki, asker arasında doldurmadık bir tek kap bırakmadılar. Müteakiben doyuncaya kadar yediler. Bir hayli yiyecekde arttı. Bunun üzerine Resulüllah (s.a.s.) buyurdular.

“Allah’dan başka ilâh olmadığına ve kendimin Resulüllah olduğuma şehâdet ederim. Eğer bir kul, şüphe etmemek şartı ile Allah’a bu iki şehâdetle kavuşursa cennete girmekten men olunmaz.” buyurdular.²⁹⁵

Bize Ma’mur b. Bişr, İbnu’l Mübarek’ten, (O) Saîd’den, (O) Katâde’den, (O) Ebu’l-Melih’ten, (O da) babasından (naklen) haber verdi ki, “Resulullah (s.a.s.), yırtıcı hayvanların derilerinin yaygı edinilmesini yasakladı.”

Bu hadis, yırtıcı hayvanların derilerinin yaygı olarak kullanılmalarının caiz olmadığını göstermektedir. Bazı âlimler bu yasağın, yırtıcı hayvanların tabaklanmamış derileri hakkında olabileceğini veya bu yasağın; yırtıcı hayvan derilerinin, israfçı ve kibirli kimselerin kullandığı eşyalar olduğundan konmuş olabileceğini söylemişlerdir. Bu yasağın bir hikmetinin, yırtıcı hayvanları, dolayısıyla yabani hayatı korumak olduğu da düşünülebilir.

Bazı sahabilerle, İmam Ahmed ve Abdullah İbnul-Mübarek gibi bazı âlimler,

²⁹⁵ Müslim, *İman*, nr: 45.

söz konusu hadislere dayanarak, yırtıcı hayvanların derilerini elbise ve seccade olarak kullanmanın mekruh olduğunu söylemişlerdir.²⁹⁶

Buraya kadar belirttiğimiz hadislerden deriden yapılan yaygının kullanılmasında hiçbir mahsur olmadığını anlamaktayız. Fakat ufak bir ayrıntıyı unutmamak gerekir. Deriden yapılan yaygılar yırtıcı hayvan derileri olmamalıdır. Bunun sebebinde zaten yukarıdaki yorumda belirtmiştik.

Huzeyfe (r.a.): Peygamber (s.a.s.) bizleri altın ve gümüş kaplardan içmemizi, bu kaplar içinde yemek yememizi nehyetti ve yine “harîr ve dîbâc” denilen hâlis ipek kumaşları giymekten ve bunların üzerine oturmamızdan da nehyetti, demiştir.²⁹⁷

Bu hadiste üzerinde oturmadan kasdedilen yaygıdır. Çünkü insanlar bir yere oturacağı vakit o yere döşek, kilim veya ince bir örtü sererler. Bu örtülerin ipekten yapılması yani ipekten yapılan yaygılarda oturmak yasaklanmıştır. Sebebi ise ipeğin gösterişli olması, insana kibir vermesindendir.

Yaygının nelerden yapıldığı ile ilgili hadisleri inceledikten sonra şimdide yaygının kullanım yerlerini inceleyelim. Bunlardan ilki yukarıdaki hadislere de açıkladığımız gibi evlerde oturma yerine serilen örtü olarak kullanılmıştır. Ayrıca gerekli yerlerde üzerinde herşeyin toplanması için yere serilen örtü olarakta kullanılmıştır. Kullanım yerlerinden biri de şimdi belirteceğimiz, namaz kılarken serilen seccade olarakta kullanılmıştır.

Amr bin Dînâr (r.a.) şöyle demiştir: Abdullah bin Abbas (r.a.), Basra’da iken yaygısı üzerinde namaz kılmış ve sonra arkadaşlarına : “Resûlullah (s.a.s.) yaygısı üzerinde namaz kıları, demiştir.”

İbn Mâce, Amr (r.a.)’ın hadîsinde geçen “Bisat” kelimesini yaygı olarak tercüme etmiştir. Bisat: Yere serilen sergi demektir. Yâni, bisat’ın lügat anlamı hasır, kilim, seccade, halı gibi eşyanın hepsini kaplar.

Tirmizî; Humre, Hasır ve Bisat için ayrı ayrı bâblar açmıştır. Bisat üzerinde namaz kılmak babında Enes (r.a.)’den bir hadîs rivayet ettikten sonra: Sahâbilerin ve onlardan sonra gelen âlimlerin çoğu tüylü ve tüysüz yaygılar üzerinde namaz kılmakta

²⁹⁶ Dârimi, *Kurbanlar*, 19, nr: 1989.

²⁹⁷ Buhârî, *Libâs*, 27, nr: 55.

bir sakınca görmemişlerdir, demiştir. Bâzı âlimler Bisat kelimesi ile hasır kastedildiğini söylemişlerdir.²⁹⁸

Enes şöyle demiş: “Resûlullah (s.a.s.) insanların en güzel ahlâklısı idi. Bazen kendileri bizim evde iken namaz vakti gelirdi. Hemen altındaki yaygının temizlenmesini emreder, yaygı süpürtülürdü. Sonra üzerine su serpilirdi. Daha sonra Resûlullah (s.a.s.) imam olur, biz de arkasına durarak bize namaz kıldırıldı.”

Enes (r.a.)’ın yaygısı hurma yaprağıdır. Bâzıları bu rivâyetlerdeki su serpmeyi, yaygı pis olduğu takdirde yıkamak mânâsına, almışlardır. Bazıları ise üzerinde bir pislik olabilir diye, Peygamber (s.a.s.) ’ın gönlü olsun diye yahut şüpheli gidermek için üzerine su serpmiştir derler. Çünkü Hz. Eneslerin evinde memeden henüz ayrılmış küçük Ebû Umeyr vardı. Ebû Umeyr bazen o yaygının üzerinde otururdu. Bu çocuk Hz. Enes’in anne bir kardeşi idi.²⁹⁹

Bu hadis Tirmizî de şöyle belirtilmiştir. Enes b. Mâlik (r.a.)’den rivâyete göre, şöyle demiştir: “Resûlullah (s.a.s.) biz çocukların arasına katılırdı ve küçük kardeşime; Ey Ebû Umeyr, yavru kuş ne yapıyor derdi. Enes diyor ki: Bir yaygımız vardı üzerine su serpilerek temizlendi ve Peygamber (s.a.s.) onun üzerinde namaz kıldı.”³⁰⁰

Yaygı üzerinde namaz kılmakla ilgili yine Hz. Enes’in bir rivayeti vardır: “Resûlullah (s.a.s.), Ensâr’dan bir ev halkını ziyaret etmiş ve onların yanında bir yemek yemiş, çıkmak istediği zaman evden bir yere emretmiş, kendisi için bir hasır yaygısı üzerine su serpilmiş, Peygamber o yaygı üzerinde (iki rek’at) namaz kılıp ev halkına duâ etmiştir.”³⁰¹

Hadisler açık bir şekilde yaygının üzerinde Hz. Peygamber’in namaz kıldığını ve sahabilerinde ona uyarak arkasında cemaat olarak durduklarını göstermektedir. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi yaygı yerine göre namazlık yani seccade olarak kullanılmıştır.

²⁹⁸ Bkz: İbn Mâce, *Sâlat*, 63, nr: 1030.

²⁹⁹ Bkz: Müslim, *Mesacid*, nr: 267.

³⁰⁰ Tirmizî, *Sâlat*, 248, nr: 333.

³⁰¹ Buhârî, *Edep*, 65, nr: 106.

2.2.2. Perde

H.z.Peygamber zamanında İslam dininin gelmesiyle cahiliye adetleri ortada kaldırılmaya çalışılmıştır. Çünkü insanlar, cahiliye gelenek ve göreneklerini öylesine benimsemişlerdi ki bunları yeni dine girmesini sağlayabilirdi. Bu sebeple, H.z. Peygamber bunun önemini bildiği için dindeki emirler ve yasaklar konusunda asla taviz vermemiştir. Şimdi bu konulardan biri olan perdedeki suret konusunu açıklayalım.

H.z. Peygamber (s.a.s.) zamanında perdenin genellikle evlerde kapı ve pencerelere çekildiği görülmektedir. Yine banyo yaparken de başka biri tarafından görülmemek için perde gerildiğini hadislerden öğrenmekteyiz. Perde kullanımı yaygın olmasına rağmen bu konuda da yasaklanan bir husus vardır. O da perde de kullanılan surettir. Yani hayvan figürleri vs. gibi resimlerin bulunduğu perde kullanımı yasaklanmıştır. Bunun sebeplerinden biri yukarıda bahsettiğimiz gibi insanların eski adetleri olan putlara tapıcılıktır. Evlerde bulunan perdeler üzerindeki canlı hayvan suretleri insanlara tekrar tapınma fikri verir diye yasaklanmıştır. Şimdi hadisleri inceleyelim.

Ebû Talib'in kızı Ümmü Hani'den: Mekke'nin fethedildiği seneydi. Resûlullah (s.a.s.)'in yanına gittim. Yıkanyordu (guslediyordu). H.z. Fatıma da başkalarının görmemesi için önüne perde tutuyordu.³⁰²

Bu hadis Peygamber'in banyo yaparken başkası tarafından görülmemesi için kızı Fatma tarafından perde tutulduğunu anlatmaktadır.

H.z. Ali (r.a.)'den gelen rivâyete göre, şöyle demiştir: "Yemek yaptım Peygamber (s.a.s.)'i davet ettim. Geldi odaya girip üzerinde resimler olan perdeyi görünce hemen çıktı ve şöyle buyurdu: "İçerisinde resim olan eve melekler girmez."³⁰³

Abdullah b. Ömer'den rivayet olunduğuna göre; Resûlullah (s.a.s.) bir gün seferden dönünce doğru kızı Fâtıma'ya vardı, fakat kapısında bir perde asılı olduğunu görünce girmedi. (Abdullah rivayetine devam ederek şöyle) dedi: (Resûlullah (s.a.s.)'in bir yolculuktan dönüşünde, ziyaretine Fâtıma'dan başlamadan hanımlarından birinin yanına girmesi pek az olurdu. Ali (r.a.) evine döndüğü zaman Fâtıma'yı üzüntülü bir halde görünce, "Neyin var?" diye sordu. H.z. Fâtıma da; Peygamber (s.a.s.) bana uğradı da

³⁰² Muvatta', *Kitabu's Sefer*, 8, nr: 28.

³⁰³ Neseî, *Ziynet*, 111, nr: 5256.

yanıma girmediydi, cevabını verdi. Ali (r.a.) Hz. Peygambere varıp; Ey Allah'ın Resûlü, senin kendisine uğrayıp da yanına girmemen Fâtıma'nın pek ağrına gitmiş, dedi. Hz. Peygamber de: "Ben nasıl dünya ile beraber olabilirim ve nasıl nakış (lar)la bir arada bulunabilirim?" buyurdu.

Bunun üzerine (Hz. Ali, Hz.) Fâtıma'ya varıp kendisine Resûlullah (s.a.s.) 'ın sözünü bildirdi. Hz. Fâtıma Hz. Peygamber'in söylediklerini öğrenince Hz. Ali'ye; hemen git Resûlullah (s.a.s.) bu hususta bana ne emrettiğini sor, dedi. Hz. Ali varıp Hz. Peygambere, bu hususta Hz. Fâtıma'ya ne emrettiğini sordu. Hz. Peygamber de: "Ona söyle, o perdeyi falanlara göndersin. Onların örtünmek için bir elbiseye çok ihtiyaçları vardır, onu kendilerine elbise yapsınlar" buyurdu.³⁰⁴

Bu hadis biraz farkla şöyle rivayet edilmiştir. Muhammed İbn Fudayl'ın babasından da rivayet olunmuştur. Şu farkla ki İbn Fudayl bu hadisi; "Hz. Fâtıma'nın kapısında nakışlı bir perde vardı" diye rivayet etti.

Hadiste aslında anlatılmak istenen şudur: İhtiyaç yokken evlerin kapı ve pencerelerine perde asmak uygun değildir. Çünkü bu durum gösterişe girmektedir.

Âişe (r.a.)'dan rivâyete göre, şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.s.) kısa bir süre evden dışarı çıkmıştı. O esnada ben üzerinde kanatlı at resimleri bulunan bir perde asmıştım biraz sonra geri geldiğinde o perdeyi gördü ve "Onu indir" buyurdu.³⁰⁵

Yine Hz. Aişeden gelen rivayet şöyledir: Peygamber (s.a.s.)'in hanımı Âişe (r.a.)'dan rivâyete göre, şöyle demiştir: Üzerinde kuş resimleri bulunan bir perdemiz vardı, kible tarafına asmıştık giren kimsenin karşısına geliyordu. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.s.): "Ey Âişe, perdenin yerini değiştir. Çünkü içeri girip onu gördükçe dünyayı hatırlıyorum" buyurdu.³⁰⁶

Hz. Aişe dedi ki; "Bizim, üzerinde resimler bulunan bir kumaşımız vardı. Ben onu, namaz kılıyorken Hz. Peygamber'in (s.a.s.) önüne koymuştum da, O beni menetmişti." Veya Hz. Aişe; "...O bundan hoşlanmamıştı" dedi. Hz. Aişe, sözünün devamında şöyle dedi: "Ben de onu birkaç yastık yapmıştım."³⁰⁷

³⁰⁴ Ebû Dâvud, *Libâs*, 43, nr: 4149.

³⁰⁵ Neseî, *Ziynet*, 111, nr: 5257.

³⁰⁶ Neseî, *Ziynet*, 111, nr: 5258.

³⁰⁷ Dârimi, *Edeb*, 33, nr: 2665.

2.2.3. Yatak Eşyası

Bu bölümde Hz. Peygamber devrinde kullanılmış olan yastık ve minder ile ilgili hadisleri inceleyip, bu konuda nelerin tavsiye edilip nelerin yasaklandığını ortaya koymaya çalışacağız.

Âişe (r.a.)’dan rivayet olunmuştur; dedi ki: Resûlullah (s.a.s.)’ın yastığı, -İbn Menî bu sözü “Resûlullah’ın geceleyin üzerinde uyuduğu yastığı” diye rivayet etti; Hadisin bundan sonraki kısmını (Osman b. Ebî Şeybe ile İbn Menî’nin her ikisi de) birleşerek şöyle rivayet ettiler : İç i hurma lifi ile dolu, tabaklanmış bir deriden ibaret idi.³⁰⁸

Câbir b. Semüre’den rivayei olunmuştur; dedi ki: Hz. Peygamber (s.a.s.) evinde iken yanına girdim. Kendisini bir yastık üzerine dayanmış bir halde gördüm.

Ravi Abdullah el-Cerrah bu rivayete; “solu üzerine” sözünü de ekledi.³⁰⁹

Bu iki hadis Hz. Peygamber(s.a.s.)’in iç i hurma lifinden doldurulmuş olan deriden yapılan bir yastığının olduğunu haber vermektedir. Aynı zamanda hadislerden yastığın sadece uyumak için değil, yaslanıp dinlenmek içinde kullanıldığını göstermektedir.

İbn Ömer (r.a.)’den rivâyete göre, şöyle demiştir: Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: “Üç şey ikram edildiğinde reddedilmez; yastıklar, koku ve süt.”³¹⁰

Bu hadis ile ilgili şu açıklama yerinde olacaktır: Arapların adetlerinden biri gelen misafiri en iyi şekilde ağırlamak için onların altlarına yani rahat oturmaları için minder dediğimiz yastıklar verilirdi. Burada reddedilemeyenler arasında yastığın olması ev sahibi misafire otumak için yastık sunduğu zaman bunu redetmemesi gerekir. Bu hadis Tirmizî’ye göre hasen garib kabul edilir.

Buraya kadar bahsettiğimiz hadisler yastığın kullanılmasıyla ilgiliydi. Şimdi ise yastık hususunda yasaklanan bazı durumlardan bahsetmemiz uygun olacaktır.

³⁰⁸ Ebû Dâvud, *Libâs*, 42, nr: 4146.

³⁰⁹ Ebû Dâvud, *Libâs*, 42, nr: 4143.

³¹⁰ Tirmizî, *Libâs*, 37, nr: 3790.

Berâ b. Âzib (r.a.)’den rivâyete göre, şöyle demiştir: “Resûlullah (s.a.s.) binitlerde lüks ve gösteriş için olan minder ve yastık kullanmayı yasakladı.”³¹¹ Hadis hasen sahih kabul edilir. Kibir ve gösteriş için minder yastık kullanılamayacağı açıkça ifade edilmiştir. Çünkü bildiğimiz gibi gösteriş İslam dini ile uzlaşmayan bir davranıştır.

Âişe (r.a.) küçük bir yastık satın almıştı, üzerinde birtakım (hayvan) resimleri vardı. Resûlullah (s.a.s.) bunu görünce kapıda dikildi de içeriye girmede. Resûlullah: “Bu resimli yastık nedir?” buyurdu. Ben: “Ben onu üzerine oturman ve ona dayanıp yaslanman için satın aldım”, dedim. Resûlullah:

“Bu suretlerin sahihleri kıyamet gününde muhakkak azâb olunurlar ve o kimselere suretlerini yaptığınız bu hayvanları diriltiniz! denilir. Şüphesiz, melekler, içinde suret bulunan hiçbir eve girmezler” buyurdu.³¹²

Abdurrahman b. Kâsim’den rivayet etti. Demiştir ki: Ben Kâsim’i Âişe’den rivayet ederken dinledim. Âişe’nin içinde suretler bulunan bir elbisesi varmış, bir rafın üzerine uzatılmışmış. Peygamber (s.a.s.) ona doğru namaz kılıyormuş. Âişe’ye; “Bunu benden geriye al!” buyurmuşlar. Âişe (Demiştir ki) : Ben de onu geri alarak, ondan yastıklar yaptım.³¹³

Hadisin bir benzeri de şöyle rivayet edilmiştir: “Bize Saîd b. Âmir, Şu’be’den, (O) Abdurrahman ibnu’l-Kasım’dan, (O da) babasından (naklen) haber verdi ki, O şöyle demiştir: Hz. Aişe dedi ki; “Bizim, üzerinde resimler bulunan bir kumaşımız vardı. Ben onu, namaz kılıyorken Hz. Peygamber’in (s.a.s.) önüne koymuştum da, O beni menetmişti.” Veya (Hz. Aişe); “O bundan hoşlanmamıştı” dedi.- (Hz. Aişe, sözünün devamında) şöyle dedi: “Ben de onu birkaç yastık yapmıştım!”³¹⁴

Bu hadis bizlere içerisinde bir takım suretler olan kumaş veya bezlere karşı namazın kılınamayacağını göstermektedir. Bunun sebebi ise Allaha başka bir varlığa tapma amacının olmasıdır. Olabilir ki kalblerine islamın tam olarak girmedikleri insanların bu tür bir sapmaları gerçekleşebilir.

³¹¹ Tirmizî, *Libâs*, 26, nr: 1760.

³¹² Buhârî, *Libâs*, 92, nr:167.

³¹³ Müslim, *Ziyet*, nr: 93.

³¹⁴ Dârimi, *Edeb*, 33, nr: 2665.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TOPLUM HAYATINDA ZİYNET EŞYALARI

Bu bölümde eğlence ve müzik aletleri (davul, def, kaval), savaş aletleri olarak (zırh, miğfer, kalkan, mızrak), aynı zamanda cami ve mescit eşyası olan mihrab ve minber ele alınarak birer ziynet eşyası oldukları ortaya konulacaktır.

3.1. Eğlence ve Müzik Aletleri

3.1.1. Davul

Kelimenin aslı Arapça ‘tabl’dır. Bir kasnağın iki tarafına deri gerilerek yapılır.

Davul, dünyanın en eski müzik aletlerindendir. Davul, Mısır ve Hitit kabartmalarında verilen bilgilere göre uzun süre elle çalınmış, daha sonra ise tokmak icad edilmiştir.

Osmanlı Devletlerinde Nevbet törenleri (padişahın tahta çıkması) olup, davul bir hükümdarlık alameti sayılmıştır.³¹⁵

Davul hadislerde fazla zikredilmez. Sebebi def’in daha çok yaygın olmasıdır. Bir kısım alimler tarafından davul ibadetlere engel olduğu için ve içki, kumar gibi ortamlarda çalındığı gerekçesiyle yasak görülmüştür. Davul, askerin moralini yükseltme, cesaret verme gibi konuları için, aynı zamanda nikah vb. merasimlerde caiz görülmüştür.

İbn Abbas (r.a.)’dan rivayet olunduğuna göre; Abdülkays heyeti Hz. Peygamber’in huzuruna gelip: Ey Allah’ın Resûlü; biz elimizde bulunan şıraları hangi kaplarda içelim? diye sormuşlar. Hz. Peygamber: “Sakın onları kabaktan yapılmış kaplarla ziftli kaplarda ve hurma kütüğünden yapılmış kaplarda içmeyiniz. Şıralarınızı (ince deriden yapılmış) su tulumlarında yapınız” buyurmuştur. Onlar ikinci defa olarak:

Ey Allah’ın Resûlü; eğer şıralarımız su tulumlarında kükreyecek olursa ne yapalım? demişler. Hz. Peygamber: “Şıranın üzerine su dökün” buyurmuştur. Onlar: Ey Allah’ın Resûlü, şıranın kükremesi iyice artacak olursa ne yapalım? diyerek soruyu (birkaç defa daha) tekrarlamışlar. Hz. Peygamber de üçüncü ya da dördüncü de onlara:

³¹⁵ Nebi Bozkurt, “Davul”, İslam Ansiklopedisi, T.D.V. Yayınları, İstanbul, 1994, c:IX, s:53.

“Öyleyse onu döküverin” cevabını vermiş, sonra: “Şüphesiz Allah bana şarabı, kumarı ve kûbeyi haram kıldı” buyurmuş; yahutta, “Şüphesiz Allah şarabı, kumarı ve kûbeyi haram kıldı ve her sarhoşluk veren haramdır” buyurmuştur³¹⁶.

Sufyân (es-Sevrî) şöyle demiştir: Ben bu hadisin ravilerinden olan Ali b. Bezîme'ye, kûbe'yi sordum da; “Kûbe davuldur” cevabını verdi.

Bu hadis bir mutfak eşyası olan kapla ilgili olsada içerisinde yer alan “kûbe” kelimesi konumuzla ilgilidir. Kûbe Davul, gitar, tavla ve satranç gibi anlamlara gelir. Hattâbî'ye göre bu kelimeyle burada telli çalgı aletlerinin tümüyle, zarla oynanan tüm oyunlar kastedilmiş ve bunların haram oldukları ifade edilmek istenmiştir.

Konumuzla ilgili olarak Ebû Hüreyre'den gelen rivayet şöyledir. Peygamber (s.a.s.); “Sesle ve ateşle cenazenin peşinden gidilemez.” buyurmuştur.³¹⁷

Bu hadiste ateş ifadesi çok açık olduğu için herhangi bir yorum gerekmez. Fakat ses konusu biraz karışıktır. Burada Hz. Peygamber'in kasdettiği sesin ne sesi olduğu belli değildir.

Taberânî'nin Zeyd b. Erkam'dan rivayet ettiğine göre, Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: “Gerçekten Allah üç yerde sükut etmeyi sever. Kur'an okunurken, harb edilirken ve cenazenin yanında iken.”

Taberani'nin bu hadisine baktığımızda cenazenin yanında sükut etme gerekliliği bize şu yorumu yaptırabilir: Cenaze giderken yanında yüksek sesle ağlamak veya yüksek sesle konuşmak aynı zamanda da davul, boru vs. çalgı aletleri ile cenazeyi takip etmek Allah'ın hoşlanmadığı bir durumdur.

Mücâhid (r.a.) şöyle demiştir: Ben, Abdullah bin Ömer (r.a.)'nın beraberinde idim. Bir davul sesini işitti. Bunun üzerine iki parmağının uçlarını kulaklarına soktuktan sonra oradan uzaklaştı. Hattâ bunu üç defa yaptı. Sonra dedi ki: Resûlullah (s.a.s.) böyle yapmıştır.”³¹⁸

Resûlullah (s.a.s.) bir başka hadislerinde de şöyle buyurmaktadırlar: “İçki içip davul ve çalgı aletlerini kullanmak yüzünden ümmetimin bir kısmı mesh olunacaktır.”

³¹⁶ Ebû Dâvud, *Kaplar*, 7, nr: 3696.

³¹⁷ Ebû Dâvud, *Cenaiz*, 41–42, nr: 3171.

³¹⁸ İbn Mâce, *Zifâf*, 21, nr: 1901.

Bu hadislerde davulun yasak olduğu çok açık bir şekilde belirtilmiştir. Fakat belirtmemiz gereken önemli bir husus daha vardır. Hz. Peygamber düğün ve bayramlarda bu tür çalgı aletlerinin kullanılmasına izin vermiştir. Çünkü bu günler insanlar için mutluluk ve sevincin yoğun olarak yaşandığı günlerdir. Sevinmek insanların fıtratında vardır. Bu sebeple aşırıya kaçmamak şartıyla çalgı aletleri düğün ve bayramlarda kullanılabilir dememiz mümkündür.

3.1.2. Def

Eski devirlerde çalınan ve ritim için kullanılan bir çalgı aletidir. Kelimenin aslı Sümerce olup ‘dap’dır. Akkadca aracılığıyla Arapçaya geçmiştir. Def genelde tek yüzlüdür. Yani bir tarafı kullanılır. Yuvarlak tepsiye benzeyen ahşap veya bakırdan yapılan kasnaklar üzerine gerilen deriden oluşur. Arapların cahiliye devrinde çift yüzlü bir def’in mevcut olduğu gelen bilgiler arasındadır. İslam kaynaklarında def’i ilk icad edenin Tubal b. Zamak olduğu söylenmektedir. Temeli Eski Ahide dayandırılır. Fakat kesin değildir.³¹⁹

Araplar dini törenlerde, savaşlara gidiş ve dönüşte, yas törenlerinde, bayramlarda ve önemli bir kişinin karşılanmasında def kullanmışlardır. Bilinen en meşhur örnek Hz. Peygamber medineye hicret ettiği zaman defle karşılanmıştır. Yine Uhud savaşında Ebu Sufyan’ın karısı Hind’in ve diğer kadınların askere moral ve güç vermek için def çaldıkları bilinmektedir.

Hadislere baktığımızda ise en çok geçen musiki aleti ‘def’ tir. Def’in bazı çeşitleri vardır. Biraz büyük olanına ‘keber’ denilmektedir. Düğünlerde def çalınmasıyla ilgili hadislerden birinde def yerine ‘ğırbal’ ifadesi geçmektedir. Araplar kalbur ve eleğe benzeyen büyük boy defe bu ismi vermişlerdir.³²⁰

Hâlid el-Medenî isimli Ebü’l-Hüseyn (r.a.) şöyle demiştir: Biz bir aşure günü Medine-i Münevverede idik. Cariyeler, def çalıp nağme ile söz söylüyorlardı. Bu durumu yadırgadığımız için Biz er-Rubeyyi’ bint-i Muavviz (r.a.) ’nın yanına girdik de cariyelerin durumunu ona anlattık. Kendisi bize şöyle dedi: Ben, gelin olduğumun kuşluk vaktinde Peygamber (s.a.s.) evlenme törenime gelerek odama girdi. O sırada iki

³¹⁹ Nebi Bozkurt, “Def”, İslam Ansiklopedisi, TDV. Yayınları, İstanbul, 1994, c:IX, s: 83–84.

³²⁰ Nebi Bozkurt, **Hadiste Folklor-Eğlence**, M.Ü. İ.V. Yayınları, İstanbul, 1997, s: 90–91.

kızcağız def çalgısı eşliğinde nağme ile söz söylüyor ve Bedir savaşında şehid edilen babalarımın menkıbelerini anıyorlardı. Bu kızcağızlar söyledikleri sözler arasında içimizde yarın ne olacağını bilen bir Peygamber de vardır, diyorlardı. Bunun üzerine Peygamber (s.a.s.) oradakilere :

“Bu söze gelince bunu söylemeyiniz. Yarın ne olacağını Allah’tan başka kimse bilmez.” buyurdu.³²¹

Hadiste geçen def; kalbur şeklinde olup, bir yüzüne deri çekilmiş ve diğer yüzü açık olan çalgı âletidir. Bu hadisin senedindeki râvi Hâlid de zayıftır. Fakat Tirmizî de Âişe (r.a.)’dan bu hadîsin benzerini, hattâ bir mislini "Nikâh ilânı" babında başka bir sened ile rivayet etmiştir. Oradaki merfu’ hadîs şöyledir: “Bu evlenme işini halka duyurun. Nikâh akdini de mescidlerde kıyınız. Ve bunun için defler çalınız.” Tirmizî bu hadîsin hasen - garib olduğunu söylemiştir.

Bu hadise dayanarak düğün ve kutsal günlerde kadınların def çalmaları ve yüksek sesle şiir söylemelerinde bir mahzur yoktur diyebiliriz. Ayrıca çalınan bu deflerin başkası tarafından dinlenebildiğini de söylememiz mümkündür.

Âişe (r.a.)’dan rivayet edildiğine göre Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurdu, demiştir: “Bu evlenme işini halka duyurun ve bunun için def çalınız.”³²²

Muhammed bin Hâtib (r.a.)’den rivayet edildiğine göre; Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu, demiştir: “Helâl birleşme ve haram birleşme arasındaki fark, evlenmekte def çalmak ve duyurmaktır.”³²³

Âişe (r.a.) şöyle demiştir: Bir defa ensâr kızlarından iki kızcağız def çalgısı eşliğinde Buâs³²⁴ savaşında ensâr’ın yekdiğeri hakkında söyledikleri şiirleri nağme ile

³²¹ İbn Mâce, *Zifâf*, 21, nr: 1897.

³²² İbn Mâce, *Zifâf*, 20, nr: 1895.

³²³ İbn Mâce, *Zifâf*, 20, nr: 1896.

³²⁴ Buâs; Medine’ de oturan Evs ile Hazreç kabileleri arasında 120 yıl kadar süren savaşların vuku bulduğu bir kalenin ismidir. Evs ve Hazreç kabilelerinin, aslen Yemen’ li olup câhiliyet devrinde Medine’ ye yerleşmiş, kardeş oğullarından oluşan iki topluluk olduğu malûmdur. Bu iki topluluk arasında süre gelen savaşlar hicretten 3 yıl öncesine kadar aralıklı devam etmiştir. Zaman zaman vuku bulan savaşlara bir takım isimler verilmiş ve son savaş Buâs kalesi çevresinde vuku bulduğu için o savaşa Buâs savaşı ismi verilmiştir. Bazen de 120 yıllık savaşa Buâs savaşı ismi verilir. Nihayet meşhur Akabe görüşmeleri neticesinde îslâmiyeti kabul eden Evs ve Hazreç kabileleri arasında süre gelen savaşlar, Peygamber (S.A.V.)’ın bereketi ve Allah’ın inayetiyle son bulmuş, ondan bu yana düşmanlık yerine samimi sevgi ve saygı hâkim olmuştur.

ve yüksek sesle benîm yanımda okurlarken (Babam) Ebû Bekir (r.a.) odama girdi. Âişe (r.a.) demiştir ki: Bu iki kız şarkıcı değillerdi. Ebû Bekir (r.a.): Bu ne hâl?

Peygamber (s.a.s.)'ın odasında şeytan mezmûru mu? diyerek beni azarladı. Bu iş fıtır bayramı gününde idi. Odamdaki yatağına uzanıp mübarek yüzünü çevirmiş vaziyette bulunan Peygamber (s.a.s.), bunun üzerine (Ebû Bekir) (r.a.)'a dönerek : “Yâ Ebâ Bekir! Onlara ilişme. Şüphesiz her kavmin bir bayramı vardır. Bu da bizim bayramımızdır, buyurdu.³²⁵ Bu hadîsi Buhârî, Müslim ve Neseî de rivayet etmişlerdir.

Ebû Bekir (r.a.)'nın bu işi şeytan işi olarak vasıflandırmasını şöyle açıklayabiliriz. Bu gibi şeyler insan kalbini meşgul eder ve Allah'ı anmaktan alıkoyar. Hz. Peygamber'in def çalınmasına izin verdiğini bilmediğinden dolayı hemen karşı çıkmıştır.

Abdullah bin Abbâs (r.a.) şöyle demiştir: Âişe (r.a.), yakını olan bir kızı Ensâr'dan bir adam ile evlendirdi. Gelin götürüldükten sonra Resûlullah (s.a.s.) geldi ve orada bulunanlara: “Genç kızı damadın evine gönderdiniz mi?” buyurdu. Sahabeler: Evet, dediler. Efendimiz: “Def çalıp nağme ile şiir söyleyecek bir kızcağızı gelinle beraber gönderdiniz mi?” buyurdu. Âişe (r.a.): Hayır, dedi. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.s.): “Şüphesiz Ensâr, içlerinde gazel âdeti bulunan bir kavimdir. Keski onlara: “Size geldik, size geldik. Artık Allah bize de, size de uzun ömür versin, diyecek bir kızcağızı gelinle beraber göndereydiniz.” buyurdu.”³²⁶

Hadisin senedinde yer alan Ebû'z-Zübeyr hakkında ihtilâf vardır. Âlimler, Ebû'z-Zübeyr'in İbn-i Abbâs (r.a.)'dan hadîs işitmediğini söylerler. Ebû Hatim de onun İbn-i Abbâs (r.a.)'ı gördüğünü isbatlamıştır.

Amir (r.a.)'dan rivayet edildiğine göre İyâz el-Eşarî (r.a.) el-Enbar da bir bayram günü hazır bulunmuş ve oranın halkına: Resulullah (s.a.s.) yanında taklis yapıldığı gibi niçin sizlerin taklis yaptığınızı görmüyorum? demiştir.”³²⁷

Şimdiye kadar verdiğimiz hadislere bakarak hem düğünlerde hem de bayramlarda def çalmanın yasak olmadığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Ayrıca hem kadınların hem de erkeklerin bunları rahatlıkla izleyebileceğini söyleyebiliriz. Bunun en

³²⁵ İbn Mâce, *Zifâf*, 21, nr: 1898.

³²⁶ İbn Mâce, *Zifâf*, 21, nr:1900.

³²⁷ İbn Mâce, *Sâlat*, 163, nr: 1302.

güzel örneği şudur: Hz. Peygamber Mescid-i Nebevide Habeşlilerin sergilemiş oldukları oyuna bizzat eşi Aişe'yi çağırmış ve o şenliği Hz. Aişe tamam deyinceye kadar birlikte izlemişlerdir.³²⁸ Ayrıca sadece def çalmak değil defle beraber şiirlerde okunabilir. Fakat bunun dışında diğer zamanlarda insanları isyana sürükleyen veya Allah'ı anmaktan alıkoyan yahut şirke iten şarkı veya şiirler def eşliğinde söylenemez ve def çalınmaz.

3.1.3. Kaval

Dâvûd İbni Büşeyd rivayeti şöyledir: “Resûlullah (s.a.s.) Ebû Musa'ya:

“Dün gece senin okuyuşunu dinlerken beni bir görmeliydin! Gerçekten sana Âl-i Davud'un mizmârlarından bir mîzmâr verilmiş!” buyurdular.

Bu hadîsi Buhârî «Kitâbu Fedâüli'l-Kur'ân» da, tahrîc ettiği gibi Tirmizî dahî rivayet etmiştir.³²⁹

Mizmâr kelimesi, esas itibarı ile kaval nevinden bir düdüktür. Burada ondan murat, güzel sestir. Aralarındaki benzerlik dolayısıyla mizmâr lâfzı, güzel sese istiare edilmiştir.

Gerçektende Hz. Ebû Mûse'l-Eş'arî'nin son derece güzel ve yanık bir sesi varmış. İbni Abbas tefsirinde bu hâdiseyi Enes (r.a.) şöyle anlatıyor: “Bir cuma günü biz Resûlullah (s.a.s.)'ın yanında, onun hutbesini dinlerken mescittekiler anîden davul zurna sesleri işittiler. Medînelilere Şam'dan bir kervan buğday ve kuru üzüm getirdiği vakit sevinçlerinden onu çalgılarla karşıladılar. O gün Peygamber (s.a.s.) hutbe okurken Dihye'nin kervanı gelmişti. Derken cemaat Peygamber (s.a.s.)'ı bırakarak dışarı çıktılar. Bunun üzerine Peygamber (s.a.s.): “Burada kimler kaldı?” diye sordu. Ve orada Ebû Bekir, Ömer, Osman, Ali, İbni Mes'ûd ve Ebû Huzeyfe'nin azatlısı Salim kaldığını, kalanların on iki erkekle bir kadından mürekkep bir cemâat olduğunu gördü. Bunun üzerine (s.a.s.) Efendimiz: Sonrakileriniz, evvelkilerinize tâbi olaydı, şu vadi sizin üzerinize ateş kesilirdi. Lâkin Allah bana sizin sebebinizle ihsanda bulunarak mescidden çıkanlardan azabı kaldırdı.” buyurdu.

Hz. Nâfi'den demiştir ki: Hz. İbn Ömer yolda giderken bir kaval sesi işitti de

³²⁸ Bkz: İrfan Aycan, **Emevi Dönemi Bilim, Kültür ve Sanat Hayatı**, İlâhiyat Yayınları, Ankara, 2003, s:113.

³²⁹ Müslim, *Kitabu's Sefer*, nr: 236.

parmaklarını kulaklarına soktu ve yoldan uzaklaşıp bana: “Ey Nâfi, hâlâ bir şeyler işitiyor musun? diye sordu. Ben: “Hayır işitmiyorum, deyince parmaklarını kulaklarından çıkarıp: “Ben birgün Peygamber (s.a.s.)’le beraberdim. Aynen böyle birşey işitmisti de o da aynen böyle benim yaptığım gibi yapmıştı, dedi.”³³⁰

Metinde geçen "zemr" kelimesi ney, kaval ve düdük çalmak demektir. Mizmar ise ney ve kaval demektir. Hadis-i şerifte Hz. İbn Ömer’in kendi işitmek istemediği seslere kulağını kaparken, yanında bulunan Hz. Nâfi’ye "Sen bir şeyler duyuyor musun?" dimesi oldukça ilginçtir.Çünkü bu ses haram olsaydı herkese haram olmalıydı. Bu durumda da sadece Hz. Ömer’in değil Hz.Nafi’ninde kulaklarını kapatması gerekirdi. Bu konu elbette o zamanda da insanları bu hususta düşündürmüştür. Alimler Hz. Nafi’nin henüz ergenlik çağına girmediği konusunda uzlaşarak bu karışıklığı gidermişlerdir.

Hz. Peygamber’in duymuş olduğu kaval sesine kulaklarını kapamasına bu kaval sesinin haram olduğuna anlamına gelmez.Hz.Peygamber’in buradaki davranışının sebebi o andaki kaval sesinin insan üzerinde olumsuz etki meydana getirmesi ve bir takım farklı hisler oluşturmalarını engellemek içindir.

İmam Gazzali şarkı veya musiki dinlemeyi tek hükme bağlamaz. Musiki dinlemek, haram, mekruh, mubah ve müstehab olabilir.

İmam Gazzaliye göre bir müziğin haram olması insanda dünya arzusu ve bazı şehveti duygular oluşturmalarına bağlıdır. Bu tür müzikleri dinlemek haramdır.Müziği alışkanlık haline getirip sürekli dinlemek ve bunun sonucunda da vakit israfına yol açması o müziği mekruh kılar.Müziğin sadece sestten dolayı zevk almak için dinlenmesi müziği mübah kılar.Dinlenen müzikte kalbin Allah sevgisi ile dolması ise o müziği müstahab kılar.

Yine Gazzaliye göre müziği söyleyen kadınsa ve dinleyen bu kadının sesinden etkileniyorsa yani o kişide bir takım şehveti duygular meydana getiriyorsa o müziği dinlemek haram olur.Aynı zamanda müzikteki sözlerde İslam dinine aykırı ise yine o müziği dinlemek haram olur.³³¹

Her ne kadar musannif Ebû Dâvud mevzumuzu teşkil eden bu hadis-i şerifin

³³⁰ Ebû Dâvud, *Edep*, 52, nr: 4924.

³³¹ Bkz: Ebû Dâvud, *Edep*, 52, nr: 4924.

münker olduğunu söylemişse de Bezlü'l-Mechud yazarı: “Ben bu hadisin münkerliğine delalet eden hiçbir alamet görmedim. Çünkü hadisin ravileri, güvenilir kimselerdir. Kendilerinden daha güvenilir kimselerin rivayetine aykırı bir rivayette bulunmamışlardır. Nitekim, Hafız Şemsuddin İbn el-Hadi de bu hadisi zayıf sayan kimselere karşı çıkmıştır” diyerek musannif Ebû Dâvud’un bu görüşünü reddetmiştir

Ebu Vail şöyle demiştir: Ben Abdullah’ı şöyle derken işittim:

Ben Resulullah (s.a.s.)’ı “Ezgi kalpte münafıklık (duyguları) meydana getirir.” derken işittim.³³²

Bu hadis-i şerif şarkı türkü ve çalgı aletlerinin haram olduğunu söyleyenler için bir delildir.

Hiz. Abdullah İbn Mesud (r.a.)’den gelen bir hadis-i şerifte Hiz. Peygamber: “Suyun ekini yeşerttiği gibi ezgi de kalpte münafıklığı yeşertir. Yine suyun ekini yeşerttiği gibi zikir de kalpte imanı yeşertir” buyurmuştur.

Hadis-i şerifte Hiz. Peygamber’in kalpte münafıklık duyguları meydana getirir demesi ezgi dinlemenin kalpteki olumsuz yönüne dikkat çekmek istemiştir. Hiz. Peygamber’in bu hadisine dayanarak ezginin şeytan işi olduğunu, insana kötülükleri güzel gösterdiğini ve yine insanları Kuran-ı Kerimden uzaklaştırdığını söyleyebiliriz.

Ezgi dinleme konusunda ise mezheplerin görüşleri şöyledir:

İmam Hanifeye göre eğlenme kasdıyla söylenen ezgileri dinlemek haramdır. Bu maksatla çalınan kaval böyledir. İstemeyerek kulağına ezgi gelen kimsenin onu duymamak için elinden gelen çabayı sarf etmesi gerekir. İmam Ebu Yusuf’a göre bir evden çalgı ya da eğlence sesleri işitilse sahiplerinden izin almadan o eve girip bu sesleri kesmek icab eder. Çünkü nehy-i anilmünker (kötülüğü önlemek) farzdır.

İmam Şafiî ezginin mekruh olduğunu ve batıla benzediğini söylemiştir. Onun ezgiyi haram saydığı çok yakından bilen taraftarları ise onun ezgiyi helal saydığına dair yayılan haberlerin asılsız olduğunu söylemişlerdir.

İmam-ı Ahmed’e göre ise ezgi kalpte münafıklık duygularından başka bir duygu yeşertmez.

³³² Ebû Dâvud, *Edep*, 52, nr: 4927.

İmam Malik’e göre ise ezgi dinleme ve söyleme fasıklara ait bir davranıştır.³³³

H.z. Peygamber devrinde gerek def, gerek kaval ve gerekse davul gerektiği yerde kullanılmıştır. Tamamen yasaklanmamış fakat yukarıda da bahsettiğimiz gibi bayram, düğün, savaştan dönüş vs. durumlarda kullanılmıştır. H.z. Peygamber’in bu anlayışı dört halife döneminde de devam etmiştir. Ama ne varki dört halife döneminden sonra kurulan Emevi Devletinde bu titizlik göz ardı edilerek müziğe gereğinden fazla önem gösterilmiştir.

Emevi Halifesi I. Velid zamanında müzik toplumda oldukça yaygınlaşmıştır. Zaten Emevilerin çöküşünün sebepleri arasında müziğe olan düşkünlükleri başta gelmiştir. Müzik o kadar yaygın hale gelmiştir ki Peygamber’in doğduğu şehir olan Mekke ve İslam devletinin kurulduğu yer olan Medine şehride birer eğlence merkezi olmuştur.³³⁴

3.2. Savaş Aletleri

3.2.1. At

Geçmişten günümüze kadar kullanılan bir binek hayvanıdır. H.z. Peygamber ilk defa atı Uhud Savaşında kullanmıştır. Burada kullandığı at kendi parasıyla satın aldığı “sekb” adındaki attır.³³⁵

Enes bin Mâlik (r.a.) den rivayet edildiğine göre; bir kere H.z. Peygamber (s.a.s.) den söz edildiğinde kendisi şöyle demiştir:

“O, insanların en güzeli idi, insanların en cömerdi idi ve insanların en cesuru idi. Bir gece Medine-i Münevvere halkı bir düşman baskını korkusuyla sesin geldiği tarafa doğru gittiler. Resûlullah (s.a.s.), Ebû Talha’nın çıplak, eğersiz bir atı üstünde, boynunda kılıç bulunduğu vaziyette ve herkesten önce sesin olduğu yere varmış olarak geri dönüp geldiğinde onlara (yâni sesin olduğu yere gitmekte olan Medînelilere) rastladı ve onları geri çevirip: “Ey insanlar korkutulmayacaksınız,” buyuruyordu. Sonra at için de: “Biz onu bir derya (gibi akıcı) bulduk” veya “o, bir derya (gibi akıcı) dır” buyurdu.

³³³ Bkz: Ebû Dâvud, *Edep*, 52, nr: 4927.

³³⁴ İrfan Aycan, a.g.e., s:109-110.

³³⁵ Ali Yardım, *Peygamberimiz’in Şemâîli*, Damla Yay., İstanbul, 1997, s:160.

Râvîlerden Hammâd demiştir ki: Sabit veya başkası bana bu hâdisi rivayet ederek dedi ki: “O, Ebû Talha’nın bir atı idi. Ağır gidişli olduğu söyleniyordu. Fakat o günden sonra önüne hiç geçilmedi.”³³⁶

Ebû Hüreyre (r.a.)’den rivayeti şöyledir: Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “Hayır ve iyilik kıyamete kadar atların (binit) alınlarında bağlıdır. At üç çeşittir; kimi atlar vardır ki: Sahibi için sevap kazandırır, kimi atlar vardır ki: Sahibinin fakirlik ve yoksulluğunu örter, kimi atlarda vardır ki: Sahibine günah kazandırır. Sahibine sevap kazandıran at; Allah yolunda cihâd için hazırlanıp büyütülür ki bu at sahibine daima sevap kazandırır o atlara yedirilen her şey karşılığında Allah o kimseye sevap yazar.”³³⁷

Tirmizî bu hadisi hasen sahih kabul eder.

Abdullah ibn Ömer (r.a.) şöyle demiştir: Resûlullah (s.a.s.): “Atlar alınlarına dökülen saçlarında kıyamet gününe kadar hayır bulunan hayvanlardır” buyurdu.³³⁸

Ebû Hureyre (r.a.) şöyle diyordu: Peygamber (s.a.s.): “Her kim Allah’a inandığı için ve vadini tasdik ederek Allah yolunda cihad etmek niyetiyle bir at bağlarsa, şüphesiz o atın yediği yemler, içtiği sular, atın dışkısı ve sidiği kıyamet gününde o şahsın mizanında sevap olacak buyurdu.

Enes ibn Mâlik (r.a.) şöyle demiştir.

Bir kere Medine içinde bir düşman baskını korkusu yayılmıştı. Bunun üzerine Peygamber (s.a.s.) bize (yânî Ebû Talha ailesine) âid olup Mendûb denilen bir atı iğreti aldı. Ona binip Medine’den ayrıldı, geri dönüp geldiğinde: “Korkulacak nevi’den bir şey görmedik. Muhakkak surette bulduğumuz şey, Mendûb’un su gibi akmasıdır”buyurdu³³⁹

Ve Yüce Allah’ın şu kavli konumuz açısından oldukça önemlidir. “ Hem onlara binmeniz için, hem zînet için atları, katırları, merkepleri yarattı.”³⁴⁰

Görüldüğü gibi at beslemek ve özellikle de onu cihad için yani vatani ve insanları korumak adına ondan yararlanmak sevaptır. Yukarıdaki ayette de belirtildiği gibi at Allah katında ziynet olarak kabul edilmiş ve bizzat Kuran-ı Kerimde belirtilmiştir.

³³⁶ İbn Mâce, *Cihad*, 9, nr: 2772.

³³⁷ Tirmizî, *Cihad*, 10, nr: 1636.

³³⁸ Buhârî, *Cihad ve Siyer*, 43, nr: 64.

³³⁹ Buhârî, *Cihad ve Siyer*, 46, nr: 72.

³⁴⁰ Nahl,16/8.

3.2.2. Kılıç

Bütün Türk lehçelerinde genellikle kılıç, nadiren de kılınç, kiliç, kilis gibi şekillerde görülür. Arapçada ise genel olarak helak etme anlamını taşıyan ‘seyf’ kelimesi, Osmanlıcada ise ‘şemşir’ kelimesi kılıç anlamında kullanılmaktadır. Kılıç eskiden beri kahramanlık, bağımsızlık ve gücün temsilcisi olmuştur. Kılıçlar eğri ve düz olmak üzere iki çeşittir. Düzlerin iki, eğrilerin ise bir tarafı keskindir.

Taberi kılıcı İran’ın efsanevi hükümdarı Cemşid’in icad ettiğini söylemektedir. Ortaçağda demirin ısıtılıp dövülmesiyle yapılmıştır. Daha sonraları ise değişik miktarlarda su katılarak sertleştirilmiştir.

Araplar kılıca son derece önem vermişlerdir. Katedeki hazineye hediye edilen eşyalar arasında değerli kılıçlarda bulunmaktadır. Hz. Peygamber’in ganimet olarak alınmış, niteliğine göre dokuz kılıcı vardı. Bu kılıçlardan, namlusundaki nakışları veya parlaklığı sebebiyle “me’sur” denilen kılıcı babasından miras kalmıştır.

Osmanlılarda Araplar gibi kılıca önem vermişlerdir. “Cennet kılıçların gölgesindedir” hadisi bunda etkili olmuştur. Kılıç yapma ve kılıcı süsleme işi büyük beceri ister. Geçmişte yaptığı kılıçlarla tanınan insanlar da vardır. Esedullah İsfehani kılıç yapma konusunda en çok tanına isim olmuştur.³⁴¹

Kılıç bir silah aleti olarak kullanılmasının yanısıra hediye olarakta kullanılmıştır. Ayrıca Hükümdarlar tarafından namlusuna Kelime-i Tevhid, ayet ve hadisler işletilmiştir. Bu süslemelerin dini açıdan mahzuru yoktur. İmam Şafi ve Ebu hanife bu süslemelerin altın ve gümüş olması durumunda zeketünün de verilmesi gerektiği söylerken İmam Malik germediğini söylemiştir. Bu şekilde kullanılması kılıcında bir ziynet eşyası olduğunu göstermektedir. Şimdi ise kılıcla ilgili gelen rivayetleri inceleyelim:

Yahya b. Said’den gelen rivayet şöyledir: Ebû Bekir es-Sıddık Şam taraflarına bir ordu gönderdi. Kendisi de Yezid b. Ebî Süfyan’la beraber yürüyerek uğurlamaya çıktı. Yezid bu ordunun dörtte birine kumandanlık yapıyordu. Denildiğine göre Yezid, Hz. Ebû Bekir’e “Ya sen de binersin, ya da ben inerim!” dedi. Ebu Bekir: “Sen inme, ben de binmeyeceğim. Çünkü Allah yolunda her adımım karşılığında ben sevap

³⁴¹ Nebi Bozkurt, “Kılıç”, İslam Ansiklopedisi, TDV. Yayınları, İstanbul, 2005, XXV., s: 405.

alıyorum” dedi. Daha sonra ona şunları söyledi: “Sen kendilerini Allah’a adadıklarını iddia eden zahitler göreceksin, onları ibadetleriyle baş başa bırak. Başlarının ortalarını tıraş etmiş başka bir grup daha göreceksin, onları kılıçtan geçir...”³⁴²

Ebû Katade b. Rib’î anlatıyor: Huneyn savaşının yapıldığı sene Resûlullah (s.a.s.)’la beraber sefere çıkmıştık. Düşmanla karşılaşınca Müslümanlarda bir canlılık, bir hareket vardı. Bir ara müşriklerden birinin Müslümanlardan birini öldürmek üzere olduğunu gördüm. Derhal geri dönüp arkasından yanına kadar vardım ve kılıçla ensesine vurdum...”³⁴³

“Bize Muhammed İbnu’l-Mubarek’in rivayeti şöyledir: Resulullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: “Savaşta öldürülenler üç çeşittir: Canıyla, malıyla Allah yolunda cihad eden mümin. O, düşmanla karşılaştığında savaşır, nihayet öldürülür!” Hz. Peygamber (s.a.s.) bunun hakkında sözüne şöyle devam etti:

“İşte bu şehit, Allah’ın arşının altındaki çadırındadır! Peygamberler ona sadece Peygamberlik derecesiyle üstün gelirler. (Öldürülenlerin ikinci çeşidi) iyi bir işle diğer bir kötüsünü birbirine karıştıran mümindir. O, canıyla malıyla Allah yolunda cihad etmiş, düşmanla karşılaştığında öldürülünceye kadar savaşmıştır.” Hz. Peygamber (s.a.s.) bunun hakkında sözüne şöyle devam etti: “Günahlarını ve hatalarını silip süpüren bir yıkama ve temizleme! Muhakkak ki, kılıç hataları çok silip süpürücüdür! Bu kimse, Cennet’in kapılarının hangisinden isterse oradan Cennet’e girilir. (Öldürülenlerin üçüncü çeşidi) canıyla, malıyla cihad eden münafıktır. O da düşmanla karşılaştığında öldürülünceye kadar savaşmıştır. Ama bu kimse (Cehennem) ateşindedir! Zira kılıç münafıklığı silemez!”³⁴⁴

Enes İbn Mâlik (r.a.) şöyle dedi: Peygamber (s.a.s.) insanların en güzeli ve en yiğidi idi. Yemîn olsun bir gece Medîne ahâlîsi (bir düşman baskınından) korkmuştu. İnsanlar sesin geldiği yöne doğru çıkmışlardı. İnsanlar giderlerken Peygamber onları karşıladı. Kendisi Ebu Talha’ya ait çıplak bir at üzerinde (süratle gidip) durumu tahkîk etmiş, dönüyordu. Karşılaşma sırasında Peygamber, kılıcı boynunda asılı hâlde: “Korkmadılar, korkmadılar (yani korkmayın)” buyuruyordu. Sonra Peygamber (s.a.s.):

³⁴² Muvatta’, *Cihad*, 3, nr: 10.

³⁴³ Muvatta’, *Cihad*, 3, nr: 18.

³⁴⁴ Dârimi, *Cihad*, 20, nr: 2416.

“Biz bu atı (yürüyüşte) bir deniz bulduk” yahut da “Şüphesiz bu at bir denizdir” buyurdu.³⁴⁵

Buraya kadar bahsettiğimiz gerek Hz. Peygamber’in gerekse sahabelerin ve düşmanın savaşlarda kılıç kullandıklarını çok açık bir şekilde anlamaktayız. Ayrıca kılıçla savaşırken insanların niyetleri doğrultusunda kılıç sayesinde insanların cennete veya cehenneme girecekleri hadiste belirtilmektedir. Bu da bize kılıcın öneminden bahseder.

Ebû Bekir b. Ebî Musa el Eş’arî (r.a.)’den rivayete göre, şöyle demiştir: Düşmanla karşı karşıya iken babasından işittim şöyle diyordu: Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştu: “Cennet’in kapıları kılıçların gölgeleri altındadır.” Bunun üzerine o toplumundan garip görüntülü bir adam: Bunu söylerken Resûlullah (s.a.s.)’den bizzat sen işittin mi? dedi. Ebû Musa el Eş’arî evet deyince o adam arkadaşları yanına döndü. Size selam olsun deyip kılıcının kınını kınıp şehit oluncaya kadar düşmanla çarpıştı.”³⁴⁶

Süleyman bin Habib (r.a.) şöyle demiştir: “Biz bir gün Humus’ta Ebû Ümâme (r.a.)’ın yanına girdik. Kendisi, kılıçlarımızda gümüşten bir parça süs görünce kızdı ve: “And olsun ki kılıçlarının süsü altından ve gümüşten olmayıp kalay, demir ve sırim olan bir cemaat ki Peygamber (s.a.s.)’in sahabeleridir, birçok fetihleri başardılar,” dedi.

Bu hâdis, kılıç ve diğer savaş âletlerinin altın ve gümüşten başka şeylerle süslenmesinin daha iyi olduğuna delâlet eder. Silâhların altın ve gümüşle süslenmesinin mübah olduğuna hükmeden âlimler bu hadise cevaben demişler ki: Kılıçların altın ve gümüşle süslenmesi düşmanları korkutmak için meşru kılınmıştır. Ashabı kiram iman bakımından çok kuvvetli, kahraman ve cesur olduklarından dolayı düşmanlarını korkutmak için kılıçlarını altın ve gümüşle süslemeye ihtiyaç duymuyorlardı.

Enes (r.a.) demiştir ki: “Resûlullah (s.a.s.)’in kılıcının kabzasının başı gümüştü.

Hanefi âlimler savaş silâhlarının altın ve gümüşle kaplanmasında ve süslenmesinde sakınca görmemişlerdir. Ancak kılıç kabzasının elle tutulan kısmına altın veya gümüş parçalarının takılmasını sakıncalı görmüşlerdir.

³⁴⁵ Ebû Dâvud, *Cihad*, 81, nr: 119.

³⁴⁶ Tirmizî, *Cihad*, 23, nr: 1659.

Şafilere savaş silâhlarının gümüşle kaplanmasında ve süslenmesinde bir sakınca görmemişlerdir.

Mâlikîler ise kılıcın altın ve gümüşle süslenmesinin caiz olduğuna fakat diğer silâhların altın veya gümüşle süslenmesinin haram olduğuna hükmetmişlerdir,³⁴⁷

Câbir (r.a.)’den rivayet olunduğuna göre, “Peygamber (s.a.s.) kılıcın kınından sıyrılmış halde alınıp verilmesini yasaklamıştır.”

Kınından sıyrılmış olan bir kılıcı o haliyle bir müslümana vermek ya da birisinin elinden almaya kalkmak tehlikeli bir iştir. Çünkü en küçük bir dikkatsizlik kılıcın bir müslümanı yaralamasına veya düşerek birinin ayağına ya da başka bir tarafına zarar vermesine sebep olabilir. Bu bakımdan Rasûl-i Ekrem efendimiz müslümanların çıplak kılıcı birbirlerinden alıp vermelerini yasaklamıştır. Dolayısıyla İslâmiyette müslümanlar arasında fitne ve fesada sebep olacak veya haramlara götürecek yollar ve kapılar kapatılmıştır. İslam uleması da müslümanların birbirlerinden çıplak kılıç alıp vermelerini tahrimen mekruh görmüşlerdir³⁴⁸

3.2.3. Sancak ve Bayrak

İbn Abbâs (r.a.)’den rivâyet edildiğine göre, şöyle demiştir: “Resûlullah (s.a.s.)’in bayrağı siyah sancağı ise beyazdı.”³⁴⁹

El-Hâris bin Hassan (r.a.) şöyle demiştir: “Ben Medîne-i Münevvere’ye geldim. Peygamber (s.a.s.) ĩ minber üzerinde ayakta iken gördüm. Bilâl da O’nun önünde ayakta idi, bir kılıç kuşanmıştı. Bir de siyah bir bayrak gördüm ve bu bayraklı adam kimdir? diye sordum. Dediler ki: Bu, Amr bin el-Âs’dır, bir savaştan geldi.”³⁵⁰

Muhammed b. Kâsım’ın azâdlı kölesi Yunus b. Ubeyd (r.a.)’den rivâyet edildiğine göre, şöyle demiştir: Muhammed b. Kâsım kendisine Resûlullah (s.a.s.)’in savaşlarda kullandığı bayrağı sormak üzere beni Berâ b. Âzib’e gönderdi. Berâ dedi ki:

³⁴⁷ İbn Mâce, *Cihad*, 18, nr: 2807.

³⁴⁸ Ebû Dâvud, *Cihad*, 66, nr: 2588.

³⁴⁹ Tirmizî, *Cihad*, 10, nr: 1681.

³⁵⁰ İbn Mâce, *Cihad*, 20, nr: 2816.

“Nemire kumaşından yapılmış siyah ve dört köşe idi.”³⁵¹ Tirmizîye göre bu hadis hasen gariptir. Bu hadis İbn Mâce ’nin ve Ebû Dâvud’un “Cihad” bahsinde de yer almaktadır.

Aynı hadis Ebû Dâvud da şöyledir: Muhammed b. eI-Kâsım*ın azatlı kölesi Yunus b. Ubeyd dedi ki; Muhammed b. el-Kasım Rasûlullah (s.a.s.) bayrağının nasıl olduğunu sormak üzere beni el-Bera b. Âzib’e gönderdi. (el-Bera b. Âzib de), “Bayrak Nemîre kumaşından, siyah renkli ve kare şeklinde idi.” diye cevap verdi.

Metinde geçen “Nemire” siyah ve beyaz çizgili yün kumaş demektir. Kaplan derisine benzediği için bu kumaşa “Kaplan” anlamına gelen nemir kelimesinden türetilen “Nemire” ismi verilmiştir.

Aliyyü’l-kâri’nin açıklamasına göre “râye” büyük bayrak demektir. Hz.Peygamber’in bayrağının adı “Ukâb” idi. Bir askeri birliğe ait olan âleme “liva” denir. “Liva” mızrağın ağaç kısmına sarılan bir bez parçasıdır. “Râye” ise, askeri birliğin alâmeti olup, “ümmü’l-harb” ismiyle künyelendirilir. Livadan daha üstündür.

“Râye”, harp kumandanını temsil eden bir âlem, viva ise, devlet reisini temsil eden bir alemdir. Yani “viva” râye’den üstündür. Müslim şerhinde de “râye” küçük bayrak, “viva” ise, büyük bayraktır, denilmek suretiyle bu görüş tercih edilmiştir. Nitekim, “Kıyamet gününde livâu’l-hamd benim elimde olacaktır. Hz. Âdem ile ondan sonra dünyaya gelmiş olan kimseler de benim livamın altında toplanmış olacaklardır” mealindeki hadis-i şerif te bu gerçeği teyid etmektedir.

Muhammed Hamidullah da bu mevzuda şunları söylemiştir: “Meselenin çözüm yolu olarak şunu düşünüyoruz: Viva müşrik Mekke’de düşmana karşı hücum ve çarpışma esnasında ordunun en kahraman ve yiğit eri tarafından taşınan umumiyetle askeri sancaktır. Halbuki râye ordu kumandanının alâmet veya timsali olan bir bayraktır. Bu iki kelime bazan eşanlamlı olarak da kullanılmıştır. İslâm’da ise bu, zıt anlama bürünmüştür...”

Kelime aslı bakımından viva sarılıp dürülen şey’e işaret eder ki, teşhire ihtiyaç duyulmadığı vakit rabtedilmiş bulunduğu bir nevi mızrağın üzerine sarılıp dürülen kumaş parçası manasınadır. Râye kelimesinin kökü görmektir ki, kendisinin veya

³⁵¹ Tirmizî, *Cihad*, 10, nr: 1680.

düşman ordusunun merkezini gösteren şeye işaret eder, yani kumandanın itibârî olarak bulunduğu yeri gösteri

Bayrakların siyah olmasının hoş karşılanması savaşçıların siyah rengi seçmelerindendir. Her topluluk kendi bayrağının çevresinde toplanırlar. Siyah renk günün aydınlığında daha iyi ve rahat görünür. Hele tozlu ve dumanlı zamanlarda başka renklerden daha iyi seçilir. Askerler savaş esnasında birbirlerini kaybettikleri zaman siyah bayrakları sayesinde birbirlerini daha rahat bulabilirler. İşte bu yüzden mücâhidler bayrakları için siyah rengi tercih ederler.³⁵²

Sancaklarda beyazın seçilmesi ise, Resûlullah (s.a.s.)'ın; "Allah yanında elbisenin en sevimlisi beyaz olanıdır. Canlılarınız beyaz giysin ölülerinizi de onunla kefenleyin" hadis-i şeriflerinden kaynaklanmaktadır ve her orduda ancak bir sancak bulunur

Simak'ın haber verdiğine göre, kavminden bir kimse, "Ben peygamber (s.a.s.)'in bayrağını sarı renkli olarak gördüm" demiştir.³⁵³

Bazı hâdis-i şeriflerde Hz. Peygamber'in bayrağının siyah olduğu ifade edilirken, burada sarı olduğundan bahsedilmesi bu hadisler arasında bir çelişki olduğu anlamına gelmez. Çünkü Hz. Peygamberin bazı seferlerde siyah bazılarında da beyaz bayrak taşımış olması mümkündür.

3.2.4. Yay ve Ok

Ali bin Ebî Tâlib (r.a.) şöyle demiştir: Bir gün Resûlullah (s.a.s.) 'ın elinde bir Arabî yay vardı. Resul-i Ekrem (s.a.s.) bu arada bir adamın elinde Fârisî bir yay gördü ve adama: "Şu elindeki yay nedir? Onu atıver, buyurdu ve (mübarek elindeki yaya işaretle): Sizler bunu, bunun benzerlerini ve mızraklar edininiz. Çünkü Allah şüphesiz bunlarla sizler için dini geliştirir ve sizleri beldelerde yerleştirir."³⁵⁴

Hadiste geçen Arabî yay okların atılmasında kullanılan yay demektir. Bir de Fârisî yay vardır. O da küçük taşları ve benzeri şeyleri atmakta kullanılan yay demektir

³⁵² Bkz: Ebû Dâvud, *Cihad*, 69, nr: 2591.

³⁵³ Ebû Dâvud, *Cihad*, 69, nr: 2593.

³⁵⁴ İbn Mâce, *Cihad*, 18, nr: 2810.

Hadiste Peygamber düşmanla savaşmak için savaşa uygun aletler yapmak gerektiğinden bahseder. Bu şekilde savaşlar kazanılıp alınan topraklarda güven içinde yaşanmaktadır.

Abdullah b. Abdurrahman b. Ebûl Hüseyin'den gelen rivayete göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah tek bir ok için üç kişiyi Cennete sokar; Allah rızasını kazanmak için hayır olarak ok yapanı, oku düşmana karşı atanı ve atma işinde yardımcı olanı. Resûlullah (s.a.s.) şöyle devam etti: Atıcı olun, binici olun! Atıcı olmanız binici olmanızdan bence daha iyidir. Müslüman kişinin oyun ve oyalanma olarak yaptığı her şey boş ve anlamsızdır. Ancak; kişinin atış yaptığı aletlerle meşgul olup oyalanması, atını tımar edip atın bakımıyla uğraşması ve oyalanması ve hanımıyla oynaşp meşgul olması batıl ve boş eğlencelerden olmayıp hak, gerçek ve sevap kazandıran oyun ve eğlencelerdir."³⁵⁵ Bu hadis hasen sahihtir.

Ebû Necîh es Sülemî (r.a.)'ın rivâyeti şöyledir: Resûlullah (s.a.s.)'den işittim şöyle diyordu: "Kim Allah yolunda bir ok atarsa; bir köleyi hürriyetine kavuşturmuş gibi sevap kazanır."³⁵⁶ Bu hadis sahihtir.

Abdullah bin Abbâs (r.a.)'dan gelen rivayet şöyledir: Peygamber (s.a.s.) bir kere Eşlem kabilesinden ok atan bir cemâatin yanına uğradı da: "Ey İsmail oğulları ok atmaya devam ediniz. Çünkü babanız (İsmail Peygamber) de maharetli bir ok atıcı idi" buyurdu.³⁵⁷ Bu hadisin senedi sahihtir. Buhârî bu hadîsi Seleme bin el-Ekva (r.a.)'den rivayet etmiştir.

Bu hadisi Buhârî, İbn-i Hibbân ve Tabarâni de Seleme bin el-Ekva (r.a.) 'den rivayet etmişlerdir. Ok atanların Beni Eşlem isimli meşhur kabileden olduğu ve ok atma müsabakasını yaparken Resul-i Ekrem (s.a.s.)'in onların yanına vardığı Buhârî'nin rivayetinde belirtilmiştir. Hatta Buhârî' nin rivayetinde Resûl-i Ekrem (s.a.s.)'in de onların müsabakasına katıldığı belirtilmektedir.

Cabir (r.a.)'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) mescidde sadaka olarak ok dağıtmakta olan bir adama, onların (uçlarındaki keskin) demirlerinden tutmadan mescide girmemesini emretti. Nebi kelimesi "oklar" demektir. Müfredi yoktur. Bir kavle göre müfredi neble cemisi de "enbâl" gelir. Arapların kullandıkları

³⁵⁵ Tirmizî, *Cihad*, 11, nr: 1637.

³⁵⁶ Tirmizî, *Cihad*, 11, nr: 1638.

³⁵⁷ İbn Mâce, *Cihad*, nr: 2815.

özel oklar için kullanılan kelimedir.³⁵⁸

Bildiğimiz gibi mescidler ibadet yerleridir. İnsanlar ibadet ederken rahatsız edilmemelidir. Burada Hz. Peygamber'in mescide girerken okların uçlarındaki demirlerden tutularak girilmesini istemesinin sebebi mesciddeki kişileri rahatsız etmemek ve korkutmamak içindir. Ayrıca kaza sonucu kişilerin yaralanmasını önlemektir. Peygamberimiz son derece merhametli olduğu için bir nevi tedbir almıştır.

Ukbe bin Âmir el-Cühenî (r.a.)'den; gelen rivayet şöyledir: Ben, Resûlullah (s.a.s.)'den işittim, şöyle buyurdu: “Kim ok atıcılığı öğrenip de sonra terk ederse bana isyan etmiş olur.”³⁵⁹

Bu hadis öncelikle ok atmayı bilip de bunu unutan kişiler için önem arz eder. Bu şekilde davranmak isyan etmek gibidir. Yukarıdaki hadislerde ok kullanmanın insana sevap kazandırdığını belirtmiştik. O halde ok kullanmak ibadettir. Bunu unutmak ise kişiye günah kazandırır.

Buraya kadar olan hadislerden savaşta veya savunma maksatlı ok ve yay kullanıldığı ve kullanmaya teşvik edildiği açıktır.

3.2.5. Zırh

Zırh, muharebelerde, silah darbesinden korunmak için giyinilen demirden örülmüş yeleğe denir.³⁶⁰

Sâib bin Yezîd (r.a.), Peygamber (s.a.s.) Uhud savaşı günü iki zırh (elbise) almış, bana öyle geliyor ki bunları üst üste giymiştir³⁶¹

Zübeyr b. Avvam (r.a.)'den rivayete göre, şöyle demiştir: Uhud savaşı günü Resûlullah (s.a.s.)'in üzerinde iki zırh vardı. Derken bir kayaya tırmanmak istedi. Zırhların ağırlığından buna gücü yetmedi. Nihayet Talha çömeldi ve basamak görevi yaptı. Resûlullah (s.a.s.) onun üzerine basarak kaya üzerine çıkıp doğruldu. Zübeyr

³⁵⁸ Ebû Dâvud, *Cihad*, 65, nr: 2586.

³⁵⁹ İbn Mâce, *Cihad*, 19, nr: 2814.

³⁶⁰ Ali Yardım, a.g.e., s:159.

³⁶¹ İbn Mâce, *Cihad*, 18, nr: 2806.

diyor ki: Resûlullah (s.a.s.)'in; Talha, Cenneti hak etti buyurduğunu işittim.³⁶² Bu hadis hasen garib olup sadece Muhammed b. İshâk'ın rivâyetiyle bilmekteyiz

Bize Yahya b. Yahya rivayet etti. (Dedi ki) ; Bize Ebû Hayseme, Ebû İshâk'tan naklen haber verdi. (Şöyle demiş) : Bir adam Berâ'a: Yâ Ebâ Umara! Siz Huneyn günü (harbten) kaçtınız mı? diye sordu. Berâ' şu cevabı verdi: Hayır, vallahi! Resûlullah (s.a.s.) dönüp gitmedi. Lâkin şu var ki, Ashabının gençleri ve aceleci takımı zırhsız, üzerlerinde silâh olmaksızın yahut çok silâh olmaksızın meydana çıkmışlardı. Ve atıcı, okları yere düşmeyen bir kavimle Hevâzin ve Benî Nasr toplulukları ile karşılaştılar. Bunlar kendilerini öyle bir ok yağmuruna tuttular ki, nerde ise okları hiç boşa gitmiyordu. Orada Resûlullah (s.a.s.)'in de üzerine yürüdüler. Resûlullah (s.a.s.) beyaz katırının üzerinde idi. Ebû Süfyân b. Haris b. Abdilmuttalib de onu yediyordu. Hemen (yere) inerek Allah'tan zafer diledi ve : "Peygamber bende yalan yok! Abdülmuttalib'in oğlu benim!" dedi. Sonra askerini sıraya dizdi.³⁶³

Ebu Hureyre (r.a.)'den şöyle rivayet edilmiştir: "Amr b. Akyeş'in câhiliye devrinde bir faiz alacağı vardı. Onu alıncaya kadar müslüman olmayı uygun bulmuyordu. Uhud günü (müslümanların yanına) gelip; "Amcamın oğulları nerede?" diye sordu. Onlar da; "Uhud'da" diye cevap verdiler. "Falan nerededir?" diye sordu. Onlar da; "Uhud'dadır" diye karşılık verdiler. "Falanca nerededir?" diye sordu. "Uhud'dadır" cevâbını verdiler. Bunun üzerine zırhını giydi ve merkebine bindi. Sonra onların tarafına hareket etti. (Uhud'daki) Müslümanlar onu görünce: "Ey Amr! Bizden uzaklaş" dediler..."³⁶⁴

Hadisin uzun olması ve geri kalanının konumuz ile ilgili olmadığından dolayı hadisin devamını belirtmedik.

Konumuzla ilgili bir başka hadis Ebû İshâk'dan gelmiştir. Şöyle demiştir: Beni Berâ (ibn Âzib)'dan işittim, şöyle diyordu: (Uhud harbinde) Peygamber'e demir zırh ile yüzü örtülü bir kişi geldi de: "Yâ Rasûlallah! Hemen harb edeyim de sonra müslümân mı olayım? diye sordu. Resûlullah (s.a.s.): "Müslüman ol, sonra harbet!" buyurdu. O da

³⁶² Tirmizî, *Cihad*, 17, nr: 1692.

³⁶³ Müslim, *Cihad*, nr: 78.

³⁶⁴ Ebû Dâvud, *Cihad*, 37, nr: 2537.

hemen Müslüman oldu, sonra da harbe girdi, nihayet şehîd edildi. Bunun üzerine Resûlullah: “Az işledi, fakat çok ecir kazandı” buyurdu.³⁶⁵

Yine İbn Abbâs (r.a.)’ın konuyla alakalı şöyle bir rivayeti mevcuttur: Peygamber (s.a.s.) toparlak bir çadır içinde iken: “Yâ Allah! (Peygamberlerine yardım edeceğin hakkındaki) ahdini ve (zafer) va’dini (yerine getirmeni) senden istiyorum! Ya Allah! Eğer (müminlerin helakini) dilemişsen bu günden sonra ibadet edilmez!” diye dua etti. Sonunda Ebû Bekr, Resûlullah’ın elini tuttu da:

Bu kadar dilek sana yetişir Ya Resûlallah!, Sen Rabb’ine karşı duada ısrar ettin (Allah sana vaadini verir), dedi. Bu sırada Resûlullah bir zırh içinde idi. Bu duadan sonra Resûlullah şu mealdeki ayetleri okuyarak çadırdan çıktı:

“Yakında o cemiyet bozulacak, onlar arkalarını dönüp kaçacaklardır. Daha doğrusu onlara va’d olunan asıl azabın vakti, o saattir, O saat, daha belâlı, daha acıdır”³⁶⁶

Gelen hadisleri incelediğimizde zırhın bir ziynet eşyası olup savaşlarda giyildiğini aynı zaman da değerinden dolayı rehin olarak da verilebileceğini görmekteyiz. Bununla ilgili hadis şöyledir: Aişe (r.a.): Resûlullah (s.a.s.), zırhı bir Yahudi’nin yanında otuz sâ’ ölçüğü arpaya karşılık rehin edilmiş bulunduğu hâlde vefat etti, demiştir.

Râvî Ya’îlâ, (er-Rehn Kitâbı’ndaki rivayette): Bize el-A’miş: “Demirden yapılmış bir zırh” şeklinde tahdîs etti, demiştir. Muallâ ibn Esed de (el-İstikrâz Kitâbı’ndaki rivayette): Bize Abdolvâhid tahdîs edip şöyle dedi: Bize el-A’miş tahdîs edip: Rasûlullah o Yahudi’ye demirden bir zırhı rehin verdi, demiştir³⁶⁷

3.2.6. Miğfer

Miğfer, zırhın başlık kısmıdır. Bir sefer kıyafeti olup, takımın bir parçasıdır.³⁶⁸

Enes b. Malik’ten gelen rivayet şöyledir: Hz. Peygamber Mekke’nin fethedildiği sene Mekke’ye girdiğinde başında miğfer vardı. Miğferi çıkarınca bir adam kendisine

³⁶⁵ Buhârî, *Cihad ve’s Siyer*, 13, nr: 23.

³⁶⁶ Buhârî, *Cihad ve’s Siyer*, 88, nr: 126.

³⁶⁷ Buhârî, *Cihad ve’s Siyer*, 88, nr: 127.

³⁶⁸ Bkz: Ali Yardım, a.g.e., s:159.

gelerek: “Ya Resûlallah! İbn Ha’tal, Kâbe’nin perdeleri arasına sığınmış!” dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz: “Onu öldürün!” buyurdu.³⁶⁹

Yahya b. Yahya Et-Temîmî rivayeti şöyledir: Sehi b. Sa’d Uhud harbinde Resûlullah (s.a.s.)’ın yaralanması sorulurken işitmiştir. Sehi şöyle demiştir: Resûlullah (s.a.s.),’ın yüzü yaralandı; yan dişi kırıldı ve başındaki miğferi parçalandı. Resûlullah (s.a.s.)’ın kızı Fâtıma kanı yıkıyordu. Ali b. Ebi Tâlib de kalkanla üzerine su döküyordu. Fâtıma suyun kanı daha fazla akıttığını görünce bir hasır parçası alarak onu kül oluncaya kadar yaktı. Sonra onu yaraya yapıştırdı. Böylelikle kan kesildi.³⁷⁰

3.2.7. Kalkan

Divan-ü Lugatit Türk’te ‘kalkang’ şeklinde yazılan ismin, Moğolcada koruma, kollama, müdafa anlamlarına gelen ‘kalka’ kelimesinden türediği kabul edilmektedir. Ateşli silahlarda sol kola takılarak savaşta koruma amaçlı kullanılmıştır. Erken devirlerde basit ağaç kabuklarından yapılmıştır. Hindistan, Sudan ve Kuzey Afrikada yapılan kalkanlar daha dayanıklıdır. Çünkü timsah ve deve gibi hayvanların kalın ve dayanıklı derileri kullanılmıştır.

Araplar Cahiliye döneminde olduğu gibi İslami dönemde de ağırlık ve büyüklüklerine göre ‘türs ve hacefe’ adlarını verdikleri kalkanlara sahiptiler. Hz. Peygamber’in ise ‘zelûk ve fütak’ adlı iki kalkanının yanı sıra başka kalkanlara sahip olduğu da bilinmektedir.

Ebu Talha el-Ensari Uhud savaşında Peygamberi deriden yapılmış olan kalkanıyla korumuştur. Müslümanlar, Kadisiye savaşında ‘hacefe’ adını verdikleri sığır derisinden yapılmış küçük kalkanlar kullanmışlardır. İslami fetihlerden sonra deriden yapılan kalkanların yerini demir ve çelikten yapılan kalkanlar almıştır. Bu kalkanların üzerine ‘La ilahe İllallah, La ğalibe İllallah’ gibi ibareler hatta şiirler ve hikmetli sözler yazılmıştır.³⁷¹

Kalkanla ilgili diğer hadisler de şöyledir:

³⁶⁹ Muvatta’, *Hâcc*, 81, nr:247.

³⁷⁰ Müslim, *Cihad*, nr:101.

³⁷¹ Bkz: Tülin Çoruhlu, “Kalkan”, İslam Ansiklopedisi, TDV. Yayınları, İstanbul, 2005, XXIV., s:261.

Sehi b. Sa'd'a Uhud harbinde Resûlullah (s.a.s.)'in yaralanması sorulurken işitmiş. Sehi şöyle demiş: Resûlullah (s.a.s.),'in yüzü yaralandı; yan dişi kırıldı ve başındaki miğferi parçalandı. Resûlullah (s.a.s.)'in kızı Fâtıme kanı yıkıyordu. Ali b. Ebî Tâlib de kalkanla üzerine su döküyordu. Fâtıme suyun kanı daha fazla akıttığını görünce bir hasır parçası alarak onu kül oluncaya kadar yaktı. Sonra onu yaraya yapıştırdı. Böylelikle kan kesildi³⁷²

Görüldüğü gibi bu hadiste kalkan savaşlarda kullanılmaktadır. Burada ayrıca savaş ortamında bir kap bulmak zor olduğu için kalkanın kap niyetiyle kullanıldığını da görmekteyiz.

Enes b. Malik'ten gelen rivayet şöyledir: Uhud harbi kopunca insanlardan bazıları Peygamber (s.a.s.)'in yanından bozguna uğradılar. Ebû Talha ise Peygamber (s.a.s.)'in önünde onun üzerine deriden bir kalkan tutuyordu. Ebû Talha şiddetle ok atan atıcı bir adamdı. O gün iki veya üç yay kırdı. Beraberinde ok torbası bulunan bir adam geçerken hemen Peygamber (s.a.s.): "O okları Ebu Talha'ya saç!" buyururdu.³⁷³

Bu hadisin devamı mevcuttur. Fakat uzun olması sebebiyle burada sadece konumuzu ilgilendiren kısmını aldık. Geri kalanı konuyla ilgili olmadığı için belirtmeye lüzum görmedik.

Bu hadiste de gördüğümüz gibi kalkan savaşlarda korunma amacıyla kullanılmıştır. Dikkatimizi çeken önemli bir husus şudur: Hadiste kalkanın deriden yapılmış olduğu hakkında bir bilgi mevcuttur. Bu detay konumuz olan ziynetle yakından ilgilidir. Kalkanın deriden yapılmış olması bize savaş aletlerinde de süsün olabileceğini gösterir.

3.2.8. Mızrak

Sözlükte 'dürtmek, atmak, fırlatmak, delmek' gibi anlamlara gelen 'zerk' kökünden türetilmiş bir alet ismidir.Çoğulu 'mezarik' dir. Mızrak, sert ve esnemeyen uzun- ince ahşap bir gönderle ucuna takılmış taş, boynuz, bakır, tunç,demir veya çelikten mamul edilen dürtücü- delici bir yakın ve uzak dövüş silahıdır.Yontma taş

³⁷² Müslim, *Cihad ve's-Siyer*, nr: 101.

³⁷³ Müslim, *Cihad ve's-Siyer*, nr:136.

devrinden itibaren dünyanın çeşitli bölgelerinde ortaya çıkmış ve yerine göre, bazı Afrika yerlileri tarafından ucu sivriltilmiş düzgün fidan gövdelerinden veya ağaç dallarından , Eskimolar tarafından deniz gergedanı dişinden tek parça halinde yapılmıştır.Bir tarz olarak geliştirilmiş tek parça dökme demir ağır mızraklar da bulunmaktadır.Bunları Memlûklular kullanmıştır.

Mızrağın özellikle çölde yaşayan Araplar için ayrı bir önemi vardır.Çünkü onu diğer milletlerden farklı biçimde kızgın çöl güneşinden korunmak amacıyla gölgelik direği olarakta kullanıyorlardı.Her Arap'ın toplumdaki yerine ve mali gücüne göre bir mızrağı bulunurdu. Fakir bedeviler normal ağaç dallarından, zengin bedeviler ise Hindistan'dan gelen kıymatli ağaçlardan yapılmış mızraklara sahiplerdi.

Araplar'ın kullandıkları mızrakların boyları hep aynı değildi. Kısa mızraklara 'harbe, neyzek, mızrak, mıtrad, aneze' adlarını vermişlerdir. Araplar bu kısa mızrakları, mızrak atıcılığıyla tanınan Habeşliler'den almışlardır. Bildiğimiz gibi Uhud savaşında Hz. Hamzayı öldüren Vahşi b. Harb de Habeşlidir.

Hz. Peygamber (s.a.s.)'in amcasının oğlu Nevfel b. Haris mızrak ticaretiyle meşguldü ve Bedir Gazvesi'nde müslümanlara esir düştüğünde fidye olarak 1000 mızrak vermiştir.Nevfel müslüman olduktan sonra Huneyn Gazvesi sırasında orduya 3000 mızrak silah desteği sağlamış ve bu duruma çok sevinen Hz. Peygamber ona "Verdiğin mızraklara bakınca sanki müşriklerin bel kemiklerinin kırıldığı görür gibiyim" demiştir.

Mızrak, Türklerde de kullanılmıştır. Türkler, mızrağa 'kargı ve harbe' ismini vermişlerdir.Yine kaynaklara baktığımızda Selçuklu Devletinde de mızrağın kullanıldığını görmekteyiz. Selçuklular'ın sürekli mızraklı bir birliğinin bulunduğu bilinmektedir.

Osmanlı Devletinde mızrak, Asya kültürüne bağlı kalarak uç kısmına yeniçeri ortalarına göre renkleri değişen kumaş ve kıl püsküller takılmıştır.Osmanlılar da aynı zamanda mızrak devlet büyüklerince taşınan silahlar arasında yer almıştır.³⁷⁴

³⁷⁴ Bkz: Mustafa Zeki Terzi, "Mızrak", İslam Ansiklopedisi, T.D.V. Yayınları, İstanbul, 2005, c:XXX., s:3-4.

3.3. Cami ve Mescit Eşyaları

3.3.1. Mihrab

Arapçada saray, sarayın harem kısmı veya hükümdarın tahtının bulunduğu bölüm, köşk anlamlarına gelmektedir. ‘Harb’ kökünden türemiştir. Kuran-i Kerimde dört yerde geçmektedir. Bunlardan üçünde Hz. Zekeriya’nın mabeddeki özel mekana giriş çıkışından ve orada namaz kılışından diğerinde ise Hz. Davud’un mabeddeki özel bölmesinden ve aralarındaki ihtilafı çözmesi için iki kişinin ona gelişinden söz edilir. Ayetlerde mihrabın mabedde (Beytül Makdis) hususi bir mekanı ifade ettiği anlaşılmaktadır.³⁷⁵ Hz. Peygamber zamanında yapılan Mescid-i Nebevi’nin mihrabı yoktu. Bu mihrab Ömer b. Abdülaziz zamanında yapılmıştır.

Mihrablar; taş, alçı, çini, tuğla ve ahşap malzemelerden yapılmıştır. Süsleme elemanları olarakta silmeler, geometrik- bitkisel kompozisyonlar ve yazı şeritleri kullanılmıştır. Ayrıca Ayete-l Kürsi ve Kelime-i Tevhid yazılarında kullanılmaktadır.³⁷⁶

Şimdi mihrabla ilgili hadisleri inceleyelim:

Kadî İyâz diyor ki: Bu hadîsin muhtelif rivayetleri şöyle birleştirilir : “Hz. Bilâl (r.a.) Peygamber (s.a.s.)’ın ne zaman namaza çıkacağını gözetir ve onun çıktığını kimse görmeden yahut pek az kimseler ile birlikde görür çıkar çıkmaz kamet getirirdi. Cemâat ise Resûlullah (s.a.s.)’i görmeden ayağa kalkmazlardı. Resûlullah (s.a.s.) cemâat saflarını iyice düzeltmedikçe mihraba geçmezdi. Gerçi Ebû Hüreyre Hazretlerinin rivayetinde: “Cemâat Resûlullah (s.a.s.) çıkmadan önce saflarını tutarlardı” denilmişse de ihtimâl bu hâl, yâ cevazı bildirmek için yâhutda bir özür sebebi ile bir veya iki defa vâki olmuştur. Ve Resûlullah (s.a.s.)’ın: “Beni görmedikçe kalkmayın!” buyurması bundan sonra olmuştur.

Ulemânın beyânına göre Resûlullah (s.a.s.)’i görmeden ayağa kalkmanın cemaata men edilmesi, onları uzun müddet ayakta bekletmemek içindir. Aynı zamanda Hz. Peygamber’in herhangi bir gecikme durumunun olabileceğinden dolayıdır.”³⁷⁷

³⁷⁵ Sad, 38/21, Al-i İmran, 3/37–39, Meryem, 19/11, Sebe, 34/13.

³⁷⁶ Nebi Bozkurt, “*Mihrab*”, İslam Ansiklopedisi, TDV. Yayınları, İstanbul, s:34–36.

³⁷⁷ Müslim, *Mesâcid*, nr: 160.

Abdullah b.Mes'ud'dan gelen rivayet şöyledir: “Sizden biri mihrabın sadece sağ tarafından ayrılıp da şeytana namazından nasib ayırmasın. İnanın ben, Resûlullah (s.a.s.)’ın çokça mihrabın sol tarafından çekildiğini gördüm.”

Râvilerden Umara b. Umeyr dedi ki: Bu hadisi işittikten sonra Medine’ye geldim. Hz. Peygamber’in odalarının mihrabın sol tarafında olduğunu gördüm.³⁷⁸

Hadis-i Şerifte Hz. Peygamber’in namazını bitirdikten sonra mihrabtan ayrılırken bazan sağ tarafından çoğu kere de sol tarafından döndüğü anlaşılmaktadır. Umâra’nın sözünden, Hz. Peygamber’in odalarının sol tarafta olduğu için daha çok o taraftan çekildiği anlaşılmaktadır.

Müslim’in, A’meş’ten yaptığı rivayette, “şeytana nasib” sözünün yerinde “namazından bir parça” sözü yer almıştır.

Kılınan bir namazdan şeytana hisse vermek, sünnete muhalefetten dolayıdır. Çünkü Hz. Peygamber bu ayrılışı sadece belirli bir yöne tahsis etmemiş her iki yönden de döndüğü olmuştur.

Bu iki hadis bizlere mescitteki namaz düzeninden Hz.Peygamber’i (imamı) görünce ayağa kalkmanın gerekliliğinden ve namaz bitiminde bazen sağdan bazen de soldan kalkmanın sünnet oluşundan bahsetmektedir.

Şimdi ise mescitlerin ve ziynet eşyalarının süslenmesinden bahsedelim:

İbn Abbâs (r.a.) demiştir ki; Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: “Ben mescidleri yükseltip, genişletmekle emrolunmadım.” İbn Abbâs dedi ki:

“Vallahi siz yahudî ve hıristiyanların (kilise ve havralarını) süsledikleri gibi, mescidleri süsleyeceksiniz.”³⁷⁹

Hadis-i Şerifin birinci bölümü merfû, ikinci bölümü mevkûftur. Merfû olan bölümde, Hz. Peygamber ihtiyaç fazlası olarak camilerin genişletilme ve yükseltilmesine Cenab-ı Allah’ın izin vermediğini ifâde etmiştir.

İkinci bölüm ise, İbn Abbâs’ın sözüdür. Fakat bu gibi hususlar, rey ve ictihad ile bilinemeyeceği için ulemâ bu kısmı da merfu hükmünde kabul etmişlerdir.

³⁷⁸ Ebû Dâvud, *Salât*, 197–198, nr: 1042.

³⁷⁹ Ebû Dâvud, *Salât*, 12, nr: 448.

İbn Abbas bu bölümde, camilerin süslenip püslenmesini doğru saymamakta ve onu Yahûdî ve Hıristiyanların âdetlerine benzetmektedir.

Hattâbî'nin bildirdiğine göre, mescidleri ilk tezyin eden Velid b. Abdilmelik b. Mervân olmuştur. Fakat çoğu âlimler, fitne olmasın diye seslerini çıkarmamışlardır.

İbn Mâce'nin rivayet ettiği bir hadîste Resûlullah (s.a.s.), “Sizi, benden sonra Yahudi ve Hıristiyanların kilise ve havralarını dikkat çekecek şekilde tezyin ettikleri gibi mescitlerinizi tezyin edeceğinizi görüyorum” buyurmuştur.

Aynî, “Bununla ashabımız (Hanefîler) mescidleri nakışlama ve süslemenin mekruh olduğuna hükmetmişlerdir. Bunun vakıf malı ile yapılması caiz değildir. Vakıf malını buna sarfeden kim olursa olsun öder. İnsan, kendi malı ile yaparsa mekruh olmasına sebep, ya namaz kılanı meşgul etmesi veya malı gereksiz yere harcamadır” demiştir.

Şevkânî de şöyle der: “Hadîs, mescidlerin süslenmesinin bid'at olduğuna delildir. Ebû Hanîfe'nin buna ruhsat verdiği rivayet edilmiştir. Ebû Talib de mihrabları süslemenin mekruh olmadığını söyler.”

İbn Hacer el-Askalânî meseleyi daha detaylı olarak ele almış ve beş madde halinde incelemiştir. İbn Hacer'in sözleri özetle şöyledir:

Ulemânın bazıları mecsidleri tezyine ruhsat vermiştir ki bu, Ebû Hanîfe'nin kavlidir. Ancak bununla mescidleri ta'zim hedef alınmalı ve masraflar beytü'l-mal'den yapılmamalıdır.

Bu meselede değişik veçheler vardır. Şöyle ki:

1. Camilerin süslenip güzelleştirilmesi namaz kılanı meşgul ediyor ise ittifakla mekruhtur.

2. Süsleme, öğünmek ve gösteriş için yapılıyor ise, bu da mekruhtur. Bırakın süslemeyi bu maksatla cami inşa etmek bile mekruhtur.

3. Camiyi sağlam yapma ve bu maksatla kireç vs. gibi maddeler kullanma bize göre caizdir, mekruh değildir. Buhârî ve Müslim'in Osman b. Affân'dan rivayet ettikleri: “Her kim Allah için bir mescid inşâ ederse, Allah da onun için Cennette bir köşk inşa eder.” Hadis-i Şerifi ile yine Hz. Osman'ın hilâfeti esnasında mescide yaptığı şeyler bu

görüşümüze delildir. Ebû Dâvud'un rivayet ettiği "Ben mescidleri yükseltmekle emrolunmadım" mealindeki (üzerinde durduğumuz) hadis, bu görüşümüze muhalif değildir. Çünkü burada nehye delâlet eden bir şey yoktur. Bir şeyle emrolunmamak, onun mekruh olmasını gerektirmez. İbn Abbas'ın sözleri ise, mevkuftur. Hükmen merfû olduğunu kabul etsek bile bu cemaatı, meşgul edecek derecede mescidi nakışlama ve süslemeye hamledilir.

4. Mescidleri, halkın mallarını zorla alarak inşâ etmek haramdır.

5. Vâkıfın (cami inşası için olmayan) vakıf malı ile cami inşâ ettirmesi de haramdır.

İbn Hacer'in bu sözlerinden ve Abdullah b. ez-Zübeyr (r.a.)'ın Kâbe-i Muazzama'yı inşa edip binasını yükseltmesinden, camileri sağlam ve yüksek yapmanın caiz olduğu hükmüne varmak mümkündür. Camiyi tazim maksadıyla süslemenin imam Azam hazretlerine göre mekruh olmadığı da yukarıda kaydedilmiştir.³⁸⁰

Bu hadiste ve ulemanın görüşlerinde olduğu gibi cami ve mescitleri aynı zamanda içindeki eşyaları gösteriş ve şa'şa olsun diye süslemek mekruhtur. Aynı zamanda açıkça belirtildiği gibi ibadet eden kişileri engeller düşüncesi ile de mekruh görülmüştür. Çünkü dinimiz her alanda olduğu gibi ibadet yerlerinde de sadeliğe önem vermektedir. Ancak ihtiyaca binaen cami ve mescitler genişletilebilir.

Günümüzde ibadet yerlerimize baktığımızda gayet büyük içerisinde çeşitli süslemelerin olduğunu görüyoruz. Bu süslemeler daha çok halı döşeme, çeşitli lamba ve avizelerin kullanılması ve tavanlardaki motif süslemelerdir. Hadislerdeki süslemenin mekruh olduğu görülsede günümüzde bunların yapılması gösteriş değil, ilk sırada ihtiyaçtan kaynaklanmakta ayrıca dinin zenginliğini ve dinin sanata verdiği önemi belirtmek içindir.

İbn Ömer (r.a.) şöyle demiştir: Resûlullah (s.a.s.) bir gün hutbe irâd buyururken, mescidin kiblesinde (ki duvarda) bir balgam (sümük) görüverdi. Bunun üzerine cemaate kızdı ve onu kazıdı.

³⁸⁰ Bkz: Ebû Dâvud, *Salât*, 12, nr: 448.

Nâfi dedi ki: İbn Ömer'in "Resûlullah za'feran isteyip balgamın yerine sürdü ve "Muhakkak Allah (ın kiblesi) biriniz namaz kıldığında onun yüzünün geldiği taraftadır. Sakın ön tarafına tükürmesin" buyurdu dediğini zannediyorum.

Ebû Dâvûd şöyle dedi: İsmail ve Abdulvâris, Eyyûb vasıtasıyla Nâfi'den yine Mâlik, Ubeydullah ve Musa b. UkbefNâfi'den,Hammâd'ın (yukarıdaki) rivayetinin bir benzerini rivayet etmişler, ancak za'ferândan bahsetmemişlerdir.

Ma 'mer ise Eyyûb 'dan yaptığı rivayette ise "za'ferânı" zikretmiştir. Yahya b. Süleym de Ubeydullah vasıtasıyla Nâjî'den (za'ferân yerine) halûk (bir koku çeşidi) kelimesini zikretmiştir.

Hız. Peygamberin, balgamı gördüğü duvar mihrâb değildir. Hadis-i şerifin devamından Hız. Peygamberin cemaate kızıp balgamı kazıdığını anlıyoruz. Efendimizin cemaate kızması, ya balgamı kimin bulaştırdığını bilmediği ya da cemaatin, o pisliliği görmeyip izale etmek maksadıyla davranmadıkları içindir.

Nesâî'nin rivayetinde balgamı, ensârdan bir kadının kazıyıp yerine "halûk" isminde bir koku sürdüğü ve Hız. Peygamberin bu hareketi tasvib ettiği bildirilmektedir. Buna göre, hâdisenin iki defa olduğu, birinde balgamı bizzat Resûlullah'ın diğerinde de ensârdan bir kadının kazıdığı anlaşılmış olmaktadır.

Resûlullah (s.a.s.) balgamı kazıdıktan sonra cemaate dönmüş ve "sizden biri namaza durduğunda, Allah onun yüzünün döndüğü taraftadır..." buyurmuştur.

Çünkü esas olan görüşe göre, Resûlullah devrinde mescidde mihrâb yoktu. Camilerde mihrab ilk defa Ömer b. Abdilaziz devrinde yapılmıştır. Üstelik, mihrâbların hristiyan âdeti ve camilerde mihrab inşa etmenin kıyamet alâmeti olduğunu bildiren bir çok hadis-i şerif rivayet edilmiştir. Bu yüzden, ulemâdan bir çoğu mihrab inşasını bid'at ve mihrabda namaz kılmayı mekruh addetmişlerdir. Hatta Suyûtî bu konuda: "İlâmü'l-Erîb bi Hudûsi bid'ati'l-mehârib" adında özel bir risale yazmış ve bu risalesinde Mescid-i Nebevî'de mihrab olmadığını üstelik Hız. Peygamber'in mihrabı tasvib etmediğine dair bir çok rivayet olduğunu söyleyip bu hadisleri nakletmiştir. Suyûtî'nin verdiği bilgilerden, Beyhakî'nin Sünen-i Kübrâ'sındaki "Peygamber (s.a.s.) mescide gelip mihraba girdi sonra ellerini kaldırıp tekbir aldı" şeklindeki rivayette yer alan mihrabdan

muradın, mescidin ön ortası, imamın namaz kıldığı yer olduğu anlaşılır.³⁸¹

Bu hadiste mescitlerin ve içerisindeki, ziynet eşyalarının temiz tutulması gerektiğini anlatmaktadır.

Enes (r.a.) şöyle demiştir: Peygamber (s.a.s.) üç gün çıkmadı. Namaz ıkaame edildi. Ebû Bekr ileriye varıp mihraba geçti. Peygamber perdeyi eliyle şöyle kaldırdı. Peygamber'in yüzü meydana çıktı ki, o anda bize görünen Peygamber'in o parlak yüzünden daha hoş, daha güzel bir manzara görmüş değiliz. Peygamber, Ebû Bekr'e ileriye geç diye eliyle işaret etti ve perdeyi indirdi. İşte ondan sonra vefat edinceye kadar güzel yüzünü bir daha görmek müyesser olmadı.³⁸²

Hz. Enes'in bu rivayetinde de mihrabtaki imamlık görevinin Hz. Ebu Bekre devredildiği anlaşılmaktadır.

3.3.2. Minber

Bilindiği gibi minber (günümüzde kullandığımız şekilde) ibadet yeri olan camilerde hutbe vermek için kullanılan bir ziynet eşyasıdır. Öncelikle minberin yapılması konusunda gelen rivayetleri inceleyelim:

Resûlullah (s.a.s.) bir kadına haber gönderdi ve şöyle buyurdu:

“Marangoz olan kölene bak da benim için basamaklar yapsın; onların üzerinde halka hitâb edeyim!” Bunun üzerine o köle şu üç basamağı yaptı. Sonra Resûlullah (s.a.s.) onların nereye konacağını emretti ve şu yere kondular. Bunlar ılgın ağacından yapılmışlardı.

İbni Sa'dın Tabakât'ında Hz. Ebû Hüreyre 'den ve daha başkalarından rivayet edilen bir hadîse göre;

Peygamber (s.a.s.) cumâ günleri bir hurma kütüğünün üstünde hutbe okumuş, nihayet o kütüğün üzerinde durmak kendisine güç geldiğini söylemiş. Bunun üzerine Temîni-i Dârî (r.a.)“Sana Şam da gördüğüm gibi bir minber yapayım mı?” demiş. Resûlullah (s.a.s.) bu husûsta müslümanlarla istişare etmiş; minber yapmasını münâsip

³⁸¹ Ebû Dâvud, *Salât*, 12, nr: 479.

³⁸² Buhârî, *Ezan*, 46, nr: 73.

görmüşler. Abbâs b. Abdülmuttalip (r.a.) usta bir kölesi olduğunu söylemiş Resûlullah (s.a.s.) de: “Ona emretde minberi yapsın!” buyurmuşlar ve minberi iki basamakla bir de oturacak yerden ibaret olmak üzere o zât yaparak yerine yerleştirmiş.”

Yine İbni Sa’d ın sahih bir senetle rivayet ettiğine göre;

Ashâb-ı kiram: “Yâ Resulâllah! İnsanlar çoğaldı, üzerinde hutbe okuyacak bir şey yapsan münâsib olur.” demişler. Resûlullah (s.a.s.) buna razı olmuş. Sehl, demişki: “O gün Medine’de yalnız bir tek doğramacı vardı. O doğramacı ile ikimiz Gâbe³⁸³ denilen yere gittik. İşte bu minberi ben onun ılgınından kestim.”

Görülüyor ki minber yapması için Resûlullah (s.a.s.) ’e müracaat edenlerle kölenin ve sahibi olan Ensârlı kadının isimleri belli değildir.

Bâzıları doğramacı kölenin sahibi olan Ensârlı kadının Âişe isminde olduğunu söylemişlerdir. Hattâ bir rivâyetde Resûlullah (s.a.s.) ’e minber yaptırmayı bizzat bu kadın teklif etmiştir.

Minberin târihi de ihtilaflıdır. İbni Sa’d ın rivayetine göre hicretin yedinci senesinde yapılmıştır. Fakat bu târihe itiraz olunmuştur. İbni Neccâr’a göre hicretin sekizinci senesinde yapılmıştır. Hâsılı minberin hangi târihte yapıldığı yüzde yüz kestirilememekle beraber yedi veya sekiz târihleri civarında yapıldığı anlaşıyor.

Tufeyl b. Übey b. Kâb ın babasından rivayet ettiği bir hadîse göre; “Peygamber (s.a.s.) mescidinin tavanı hurma dallarından mamûl bulunduğu sıralarda bir hurma kütüğünün üzerinde hutbe okuyormuş.” Ashabından biri: “Yâ Resulâllah! Sen bir minber yapsan ve cumâ günü onun üzerine çıksan da o günkü hutbeni herkes işitse ya! demiş. Resûlullah (s.a.s.) bu teklife razı olmuş ve kendisine üç basamaklı bir minber yapılmış. Minber yapılarak Resûlullah (s.a.s.) tarafından yerine konulduktan sonra artık hutbeyi onun üzerinde okumaya başlamış. Fakat minbere doğru ilerleyip eskiden üzerinde hutbe okuduğu kütüğü geçince kütük feryada başlamış ve yarılmış, bunun üzerine Peygamber (s.a.s.) minberden inerek kütüğü mübarek eliyle meshetmiş ve yine minbere dönmüş.”

³⁸³ Gâbe; asıl itibân ile orman demektir. Fakat burada Medine’den Şam’a giden yolun üzerine tesadüf eden husûsî bir ormanın ismidir. Meşhur Uraeliler vak’ası yani Urane kabilesinin Resûlullah (S.A.V.) ın deve çobanına baskın yaparak öldürmeleri ve develeri almaları hâdisesi bu yerde vuku bulmuştur.

Hız. ÂiŖe'den bir rivayete göre; "Resûlü Ekrem (s.a.s.) o ktg eliyle mesh ederek teskin buyurduktan sonra kütük batmıŖ gitmiŖ."

Bir rivayete göre ise; "Kütük hli üzere kalmıŖ Mescid-i Nebevi yıkıldığı zaman onu bey b. Kb (r.a.) almıŖ kurt yiyip dağılcaya kadar onun yanında kalmıŖ." Hadîsin bir rivayetinde; Resûlullah (s.a.s.) n: "Eğer ben bu ktg mesh etmeseydim kıyamete kadar inler dururdu"buyurduğu bildirilmiŖdir.

Bu minber t Hız. Muâviye zamanına kadar böylece üç basamaklı kalmıŖtır. Nihayet Muâviye (r.a.) zamanında ve onun emriyle Medine valisi bulunan Mervân, Resûlullah (s.a.s.)n minberine alt kısmından üç basamak daha ilâve etmiŖtir. Trih kitapları onun sebebini de Ŗyle izah ederler.:

Hız. Muâviye Medine valisi Mervân'a emir göndererek Reslllah (s.a.s.)n minberini istemiŖ o da minberi sktrerek Muâviye'ye göndermek istemiŖ, derken tesadüfen gneŖ tutularak Medine karanlık içinde kalmıŖ; o dereceki gökte yıldızlar grnmŖ. Halk bunu minberin nakline yormuŖlar. Bunun zerine dedikodu ve gürültü bymŖ nihayet Mervân meydana çıkararak hutbe okumuŖ; ve bunu kendiliğinden yapmadığını; Emirl M'minnn böyle istediğini halka anlatmıŖ. İŖ daha fazla büyümeden minber eski yerine konmuŖ. Fakat bu arada alt kısmından üç basamak daha ilâve edilmiŖ. Mezkr minber uzun zaman böylece devam etmiŖ nihayet 654 trihinde Mescid-i Nebevi ile birlikte o da yanmıŖdır. Bundan sonra Reslllah (s.a.s.) n mescidine muhtelif zamanlarda müteaddide hükümdarlar tarafından minberler gnderilmiŖdir.³⁸⁴

Buraya kadar minberin tarihi ve yapılıması konusunda bilgi verdik. Ŗimdi ise minberin kullanım amacı konusunda gelen hadisleri inceleyelim:

Abdlkarf oğlu Abdurrahman der ki: Ömer b. el-Hattab'ı minberde cemaata teŖehhd Ŗyle öđretirken iŖittim: "Ettehiyyat lillahi, ezzkiyat lillahi, et-tayyibt essalevtu lillahi, es-selm aleyke eyyhennebiyy ve rahmetullahi ve berekth. Esselm aleyn ve al i'badillahissalihin. EŖhed enla ilahe illallah ve eŖhed enne Muhammeden abduhu ve Resuluh."³⁸⁵

³⁸⁴ Müslim, *Mesacid*, nr: 45.

³⁸⁵ Muvatta', *Salât*, 13, nr: 53.

Salebe b. Ebî Malik el-Kurazî anlatıyor: Hz. Ömer (r.a.)'ın halifeliği zamanında Cuma günü Ömer hutbeye çıkıncaya kadar (sünnet) namazı kılıyorduk. Ömer minbere oturup, müezzinler ezana başlayınca oturup konuşuyorduk. Müezzinler susup Ömer hutbe okumaya kalkınca susuyorduk, bizden hiç kimse konuşmuyordu.

İbn Şihab der ki: İmam hutbeye çıkınca namaz kılınmaz, hutbeye başlayınca susulup hutbe dinlenir.³⁸⁶

“Bize Ebû Ma'mer İsmail b. İbrahim, Abdulazîz b. Ebî Hâzim'den, (O) babasından, (O da) Sehl b. Sad'dan (naklen) haber verdi ki O şöyle dedi:”

Resûlullah'ın (s.a.s.) minberin üzerine çıktığını görmüştüm. O tekbir almış, cemaat de peşinden tekbir almıştı. Sonra, minberin üzerinde iken rûkûya gitmiş, daha sonra ise (rûkûdan) başını kaldırmış ve gerisin geri aşağı inip minberin dibinde secde etmişti. Sonra, namazını bitirinceye kadar aynı şekilde hareket etmişti.

Ebû Muhammed (ed-Dârimi) dedi ki, bu (hadiste) imamın cemaatinden daha yüksekte olmasına ruhsat vardır. Namazda bu kadar amel yapmak da (caizdir).³⁸⁷

Bu Hadisin diğer rivayetlerinde, namazın sonunda Hz. Peygamberin (s.a.s.) şöyle buyurduğu mezkûrdur: “Ben bunu bana uyasınız ve namazını öğrenesiniz diye yaptım”. Buna göre bu hadis, söz konusu gayelerle imamın cemaatten daha yüksek bir yerde durup namaz kıldırabileceğini göstermektedir. Şafiî (r.a.) ve Ahmed (r.a.) de bu hadisin zahirine uygun görüş beyan etmiş ve ihtiyaç olmadığına imamın cemaatten daha yüksekte durmasının mekruh olduğunu söylemişlerdir. Hanefî'lere göre ise, imam cemaatten bir adam boyu daha yüksek bir yerde olursa kılacakları namaz caiz olur. Bir rivayete göre Malik (r.a.) de, imamın cemaatten biraz yüksekte durmasının caiz olduğunu söylemiştir.

Bu Hadis, namazda ondan olmayan bir miktar amelin namazı bozmayacağını da göstermektedir. Bu miktar umûmen "amel-i kalîl" olarak isimlendirilmiştir. Hattâbî, Hz. Peygamber'in (s.a.s.), üç basamaklı minberin muhtemelen ikinci basamağında bulunduğunu, bu sebeple inip çıkarken sadece iki adım atmış olduğundan namazın bozulmadığını söylemiştir. Namazda bir adımdan fazla yürümenin namazı bozacağını söyleyen alimler ise, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) bu namazındaki fiillerin namazın

³⁸⁶ Muvatta', *Sâlat-I Cumua*, 2, nr: 7.

³⁸⁷ Dârimi, *Salât*, 45, nr: 1261.

yararına olmaları hasebiyle namazın bozulmadığını söylemişlerdir. Nitekim, safların arkasında tek başına kalan birinin, önündeki saftan yanına çektiği kimsenin namazı da, bu kimse birden fazla adım atmış olsa bile, bozulmaz.

İbn Ömer (r.a.) den; demiştir ki: Resûlullah (s.a.s.) cumada iki hutbe okurdu. Minbere çıktığı zaman: -zannediyorum müezzin- (ezanı) bitirinceye kadar oturur sonra kalkıp hitâb eder, sonra yine oturur ve hiç konuşmaz, bilâhere kalkıp tekrar hitâbederdi.”³⁸⁸

Muharip b .Disar şöyle demiş: Abdullah b. Yezidi minber üzerinde şöyle derken işittim: Bize Berâ’ rivayet etti ki, kendileri Resûlullah (s.a.s.) ile birlikte namaz kılarlarmış. O rükû etti mi onlar da rükû ederlermiş. Berâ’ demiş ki: Başını rükûdan kaldırarak:

“Semiallâhû limen hamideh” dediği vakit, yüzünü yere koyduğunu görmedikçe ayakta dururduk, sonra ona tâbi olurduk.”³⁸⁹

H. Aîşe den gelen rivayet şöyledir: Berîre hürriyetini satın alma yazışması hakkında, yardımını istemek için Âîşe’ye geldi. Âîşe: Eğer istersen üzerindeki borcun kalanını sahiblerine veririm, velîlik hakkı bana âid olur, dedi. Berîre’nin sâhibleri Âîşe’ye: İstersen Berîre’ye, üzerindeki borcunun kalanını verirsin, dediler.

Râvî Sufyân ibn Uyeyne bir defa da -bu “Sen Berîre’ye verirsin” ifâdesi yerine- istersen Berîre’yi azâd edersin, velîlik hakkı da bize âid olur dediler, şeklinde söyledi. Resûlullah gelince Âîşe bu mes’eleği kendisine hatırlattı. Bunun üzerine Peygamber (s.a.s.): “Sen Berîre’yi satın al, sonra azâd et. Velilik hakkı muhakkak surette azâd eden kimseye âittir” buyurdu. Sonra Rasûlullah, minber üzerinde kalktı. “Ve şöyle buyurdu: “Bir takım kimselere ne oluyor ki, onlar Allah’ın Kitâbı’nda bulunmayan bir takım şartları şart koşuyorlar? Her kim Allah’ın Kitâbı’nda bulunmayan (ve ona muhalif olan) bir şartı şart kılar, o şartın kendi lehine bir faydası yoktur; öyle yüz şart koşsa da”.”³⁹⁰

Görüldüğü gibi minber hem H. Peygamber hem de Peygamberden sonra halifeler döneminde hutbe vermek amacıyla kullanılmıştır. Hadislerde daha önceden bu görev için bir ağaç kütüğünün kullanıldığını, sonradan Hz. Peygamber’in yorulması ve

³⁸⁸ Ebû Dâvud, *Salât*, 219-221., nr: 1092.

³⁸⁹ Müslim, *Salât*, nr: 199.

³⁹⁰ Buhârî, *Salât*, 70, nr: 101.

Şamda böyle bir minberin kullanılması sebepleriyle minber kullanılmıştır.Böylelikle minber Hz. Peygamber zamanından günümüze değin mescit ve camilerimizde kullanılan bir ziynet eşyası olarak gelmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ZİRAAT, HAYVANCILIK VE AVCILIK İLE İLGİLİ ZİYNET EŞYALARI

Çalışmamızın son bölümü olan bu kısımda tarım, hayvancılık ve avcılıkla ilgili eşyalar ve bunlardaki zinet özellikleri ele alınacaktır.

4.1. Avcılık İle İlgili Eşyalar ve Ziyet

4.1.1. Yay ve Ok

Ebû Sa'lebe el-Huşenî (r.a.) şöyle demiştir: "...Yine ben bir av sahasında bulunuyorum, yayımla, okumla öğretilmemiş köpeğimle, öğretilmiş köpeğimle av yapabilir miyim? Benim için iyi ve doğru olan nedir? diye sordum.

Allah'ın Peygamberi (s.a.s.) şöyle cevâb verdi:

"... Av mes'elesine gelince: Yayınla, okunla Allah adını anarak avlarsan, onu ye! Allah adını zikrederek öğretilmiş köpeğinle avladığın avın etini de ye! Öğretilmemiş köpeğinle avladığında avı (diri iken) yetişip boğazlarsan, onu da ye!"³⁹¹

Şa'bi (r.a.)'dan gelen rivâyete göre, şöyle demiştir: Adiy b. Hatim'den işittim şöyle diyordu: Resûlullah (s.a.s.)'e okun yan tarafıyla vurulan avın hükmünü sordum şöyle buyurdu: "Keskin tarafı ile öldürürsen onu ye; yanıyla darbeleyerek öldürmüşsen (kan akmadığı için) murdardır onu yeme."³⁹²

Adiy b. Hatim (r.a.)'dan gelen rivâyet ise şöyledir: Resûlullah (s.a.s.)'e okla avlanılan hayvanın hükmünü sordum şöyle buyurdu: "Okun keskin ve sivri tarafı ile öldürdüğün avı ye fakat okun yan tarafının öldürdüğünü yeme çünkü o murdardır, leştir."³⁹³

Bu hadisin benzeri Tirmizî de şöyle yer alır: Adiy b. Hatîm (r.a.)'nın rivâyeti şöyledir: Resûlullah (s.a.s.)'e zıpkın ve okla avlanan hayvanın durumunu sordum şöyle buyurdu: "Zıpkın ve okun sivri ucuyla avladığını ye, ok veya zıpkının yan tarafı ile öldürdüğü hayvana gelince o "Vakîzdır" yani darbe ile öldürülmüş demektir, ondan

³⁹¹ Buhârî, *Kitabü'z- Zebaih ve's- Sayd*, 1, nr: 4.

³⁹² Neseî, *Sayd*, 22, nr: 4232.

³⁹³ Neseî, *Sayd*, 22, nr: 4234.

yeme!” Bu hadis sahih olup ilim adamlarının uygulaması bu hadise göredir.³⁹⁴

Adî bin Hatim (r.a.) şöyle demiştir: Ben Mi'râz (ucu sivri değnek veya bir nevî ok) ile avlama hükmünü Resûlullah (s.a.s.) 'e sordum. O buyurdu ki: Mi'râz'ın keskin tarafıyla vurduğun avı ye ve enli tarafıyla vurduğun av, mevkûz (yâni taş ve sopa gibi bir cisimle öldürülmüş hayvan hükmünde) dır."³⁹⁵

Mi'râz, kelimesinin mânâsı hakkında değişik açıklamalar yapılmıştır. Bâzılarına göre Mi'râz, iki tarafı ince, sivri olup orta kısmı kalın ve enli olan ok demektir. Bâzılarına göre ise ağır bir ağaç parçası veya sopadır, çoğunlukla ucunda sivri demir parçası bulunur.

Mi'râz hangi şekilde tarif edilirse edilsin hüküm şudur: Böyle bir âlet ava atıldığı zaman sivri ucu avın vücûdunu delip yaralamak suretiyle öldürürse, avın eti helâldir. Âletin başka bir tarafı ava değip öldürürse av murdar sayılır. Bir taş veya sopanın değmesiyle öldürülen hayvan gibidir. Böyle öldürülen hayvan'a Mevkûze ve Vakiz denilir.

4.1.2. Taş

Bize Cuveyriye, Nâfi'den; o da Selime oğulları'ndan bir adamdan tahdîs etti ki, o adam, Abdullah ibn Ömer'e şöyle haber vermiştir: Ka'b ibn Mâlik'in bir cariyesi vardı. Bu kadın Medine çarşısına yakın olan -ki o Sel' Dağı'dır- Cumeyl'de Ka'b'ın koyun sürüsünü güderdi. Bir koyun yaralandı. Kadın hemen bir taş kırıp, onunla koyunu kesti. Kadının bu kesme suretini Peygamber'e zikrettiler. Peygamber (s.a.s.) onlara bu koyunu yemelerini emretti.³⁹⁶

İbnü Büreyde'den gelen rivayet şöyledir: Abdullah b. Mugaffel arkadaşlarından bir adamın ufak taş attığını görmüş de ona : Taş atma! Çünkü Resûlullah (s.a.s.) taş atmaktan hoşlanmazdı -yahut taş atmayı men ederdi- Zîra bununla av avlanmaz, düşman da bozulmaz. Lâkin bu taş dişi kırar ve gözü çıkarır, dedi. Bundan bir müddet sonra o zatın taş attığını gördü ve ona şunu söyledi:

³⁹⁴ Tirmizî, *Sayd*, 7, nr: 1471.

³⁹⁵ İbn Mâce, *Sayd*, 7, nr: 3214.

³⁹⁶ Buhârî, *Kitabu'z- Zebaih ve's- Sayd*, 18, nr: 27.

Ben sana Resûlullah (s.a.s.)’in taş atmaktan hoşlanmadığını -yahut taş atmaktan nehyederdiğini- haber veriyorum, sonra senin taş attığını görüyorum. Seninle şu ve şu müddet zarfında bir tek kelime konuşmam.³⁹⁷

Hadiste geçen “Hazf” kelimesi ufak taş veya çekirdek gibi şeyleri elin baş parmağı ile şehadet parmağının arasına alarak atmaktır. Bundan hiç bir fayda hasıl olmadığı gibi tam tersine zararından korkulduğu için yasak edilmiştir. Hadîs-i Şerîfte taş atmanın hiç bir fayda temin etmediği “Çünkü o ne düşmanı bozguna uğratar, ne de avı öldürür” cümleleriyle beyan buyurulmuştur. Bu babda ufak taş benzeyen şeyler de taş hükmündedir.

Nafi anlatıyor: Cüruf te bulunuyordum, iki kuşa taş attım, ikisini de vurdum. Biri ölmüştü, onun için Abdullah b. Ömer onu attı. Diğerini de Abdullah b. Ömer keserle kesmeye götürmüştü, kesmeden o da ölmüştü, bunun üzerine Abdullah b. Ömer onu da attı.³⁹⁸

Yukarıdaki hadislerde de görüldüğü gibi taş için iki durum söz konusudur: Birincisi, taş eğer keskin ise onunla kesilen hayvan yenebilir. İkinci durum ise, avlanan hayvanlar taş atılarak öldürülebilir. Fakat bu taşın etrafta bulunan insanlara zarar vermemesi gerekir. Aynı zamanda taş atılarak öldürülen hayvandan kan çıkmadığı için yenemeyeceğininide söylememiz gerekir.

4.1.3. Bıçak

Şeddâd b. Evs’den gelen rivayet şu şekildedir: “İki şey var ki, bunları Resûlullah (s.a.s.) ’den belledim. Buyurdular ki : “Şüphesiz Allah herşeyde iyiliği farz kılmıştır. O halde siz öldürdüğünüz vakit, öldürmeyi iyi yapın. Kestiğiniz zaman da kesmeyi iyi becerin. Her biriniz bıçağını bilesin. Ve kestiği hayvana rahat versin!” Râfi’ ibn Hadîc (r.a.):

Yâ Resûlullah! Bizim hayvan kesecek bıçaklarımız yoktur? dedi.

Resûlullah (s.a.s.): “Üzerine Allah’ın ismi anılarak bol kan akıtan herşeyle kestiğini ye! Yalnız tırnaklarla dişler müstesnadır. Tırnaklara gelince, onlar Habeşliler’in

³⁹⁷ Müslim, *Sayd*, 10, nr: 54.

³⁹⁸ Muvatta’, *Sayd*, 1, nr: 1.

bıçaklarıdır. Dişlere gelince, o bir kemiktir (kesmez)” buyurdu.³⁹⁹

Av konusunda kullanılan ziynet eşyalarından biri de görüldüğü gibi bıçaktır. Bıçağın hadiste görüldüğü gibi tavsiye edilmesinin amacı keskin olmasıdır. Çünkü keskin aletler yakalanan avın öldürülmesinde hayvana acı ve ızdırab vermez. Bu sebeble teşvik edilmiştir. Aynı zamanda hadiste kesim için tırnak ve diş kullanılması yasaklanmıştır. Çünkü diş bir hayvanı kesecek kadar keskin olamaz ve hayvana acı verir. Tırnak ise kirli olmasından dolayı insane sağlığına zararlı olacağından kesim için men edilmiştir.

4.2. Hayvancılık İle İlgili Eşyalar ve Ziyet

4.2.1. Çan

Ebû Hüreyre’den naklen rivayet etti ki: Resûlullah (s.a.s.): “Çan, şeytanın düdükleridir.” buyurmuşlar.⁴⁰⁰

Bu hadisin bir benzeri Tirmizî de şöyle yer almaktadır: Ebû Hüreyre (r.a.)’dan gelen rivâyete göre, Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurdu: “Çıngırak ve köpek bulunan topluluklara melekler arkadaşlık etmezler.”

Tirmizî bu hadisi hasen sahih kabul etmiştir.⁴⁰¹

“...Ümmü Habibe (r.a.)’dan rivayet olunduğuna göre Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur:

“Melekler aralarında çan (sesi) bulunan yolcularla arkadaşlık etmezler.”⁴⁰²

Yolculukta çan ,çıngırak,zil gibi eşyaların kullanılması yasaklanmıştır. Bu eşyaların kullanılması durumunda meleklerin o yolculara iştirak etmeyeceleri hadiste anlatılmaktadır. Bunun sebebi çanın Hristiyanlar tarafından kullanılmasıdır. Bilindiği gibi çan kiliselerde insanları ibadete davet için kullanılır. Burada yasaklanma sebebi İslam dinine başka dinlerin etkisini önlemektir. Yolculukta çan ve çıngırağın yasaklanmasının diğer sebebi ise yolculukta güven ortamı sağlamaktır. Çünkü çan sesi düşmanlara ya da yol kesicilere bir kervanın geliyor olduğunu haber vermektedir.

³⁹⁹ Buhârî, *Kitabu’z- Zebaih ve’s- Sayd*, 18, nr: 28.

⁴⁰⁰ Müslim, *Ziyet*, 27, nr: 104.

⁴⁰¹ Tirmizî, *Cihad*, 25, nr: 1703.

⁴⁰² Ebû Dâvud, *Cihad*, 46, nr: 2554.

Bunların yanı sıra yolculukta çingırak kullanmanın faydaları da olabilir. Mesela, gece kervanın arkasında kalarak yolunu şaşırان kişiler çingırak sayesinde kervanı bulabilirler. Aynı zamanda çingırak sesi hayvanlara bir hareketlilik katabilir. Hayvanlar bu sesle daha ahenkli ve daha hızlı yürüyebilirler. Yine çingırak sesi yolcuların uykularını kaçırıp daha dikkatli ve güvenli yol almalarını sağlayabilir. O halde yolculukta çan değilde -güvenli bir seyahat ortamı varsa- çingırak kullanılabilir diyebiliriz.

2.2. Gerdanlık ve Kiriş

Ebu Beşir el-Ensârî'nin dediğine göre kendisi Rasûlullah (s.a.s.) ile bir yolculukta bulunmuş. Resûlullah (s.a.s.) bir elçi göndermiş. Hz. Peygamber bu elçiye gönderdiği sırada, kendilerine elçi gönderilen) insanlar geceledikleri yerlerinde idiler (ve Hz. Peygamber elçiye şunları söylemesini emretmiş); "Hiçbir devenin boynunda (takılı) bir yay ipi (kiriş), veya bir gerdanlık kalmasın hepsi kesilsin."⁴⁰³

...Ebû Vehb el-Cüşemî'den; demiştir ki: Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu:

"Atları (her an harbe hazır tutmak için) bağlayınız, alınlarını ve sağrılarını sıvazlayınız" buyurdu. Yahut da "kabalarını (sıvazlayınız)" dedi. (Sonra sözlerine şöyle devam etti); "Onlara gereken gerdanlıktan takınız. (Fakat yayın iki ucu arasına gerilen) kirişleri takmayınız."⁴⁰⁴

Bu iki hadiste Ebi Davud'un Süneninde yer almaktadır. İlk hadiste hem kirişlerin hem de gerdanlıkların çıkarılması emredilirken ikinci hadiste sadece kirişlerin çıkarılması emrediliyor. Aslında Hz. Peygamber gerdanlığa müsaade vermektedir. Gerdanlığında kirişle beraber yasaklanmasının sebebi şudur: Savaşlarda Hz. Peygamber düşman ordusuna aniden ve habersiz saldırmayı severdi. Gerdanlık üzerine takılan herhangi bir şeyin ses çıkarması bu durumu değiştirebileceği ve düşmanı uyandırabileceği için yasaklanmıştır. Yoksa ikinci hadiste görüldüğü gibi normal zamanlarda atlara gerdanlık takılabileceği açıktır.

⁴⁰³ Ebû Dâvud, *Cihad*, 45, nr: 2552.

⁴⁰⁴ Ebû Dâvud, *Cihad*, 45, nr: 2553.

Kirişin yasaklanma sebebi ise, kirişin bazı durumlarda hayvanların boğazını sıkıp, ölümlerine sebep olabileceği içindir. Asıl sebebi ise Cahiliye Araplarının kirişi hayvanlarını nazardan koruması için takmalarıdır. Bu durumu değiştirmek, İnsanı Allahtan başka kimsenin veya bir eşyanın koruyamayacağını göstermek içindir.

4.2.3. Üzengi

Nâfi', İbn Ömer (R.A)'den tahdîs etti ki, Peygamber (s.a.s.) ayağını garz denilen üzengiye girdirdiği ve binek devesi ayakta olduğu hâlde üzerinde onu dümdüz doğrulttuğu zaman Zu'l-Huleyfe Mescidi'nin yanından itibâren umre yâhud hacc niyetiyle telbiye ederdi.⁴⁰⁵

Üzengi hakkında bundan başka bir hadis bulamadık. Fakat bu hadiste bizzat Hz. Peygamber'in Hayvanlara takılan bir olarak üzengi kullandığını açıkca ifade etmektedir.

4.2.4. Damga

Enes b. Malik (r.a.)'nın rivayeti şöyledir: “Kardeşim yeni doğduğu zaman damağına (yiyecek) bir şey sürmesi için onu, Peygamber (s.a.s.)'e getirmiştim. Bir de baktım ki kendisi bir ağılda koyunları ateşle damgalıyor.”

(Bu hadisi Hişam'dan rivayet eden Şu'be) dedi ki: “Öyle zannediyorum ki (Hişam) “(Hz. Peygamber hayvanların) kulaklarına (damga vuruyordu)” dedi⁴⁰⁶

Vesm kelimesi, hayvanın derisini ateşle dağlayarak onun vücuduna damga basmaktır. Bu iş genellikle demir bir çubuğun ateşte kızdırılarak hayvanın kulağına basılmasıyla olur. Hayvanlara vurulan bu damga, kime ait olduğunun bilinmesini ve dolayısıyla onun kaybolması ya da başkalarına ait hayvanların içine karışması halinde kime ait olduğunun kolayca tanınıp sahibine iade edilmesini ve daha önemlisi, kişinin zekât olarak verdiği hayvanları yanlışlıkla satın almaktan korunmasını sağlar. Herkes kendine ait hayvanına kendisine ait özel bir damga vurursa bu sayede hayvanın kime ait olduğu kolayca bilinir.

⁴⁰⁵ Buhârî, *Cihad ve's Siyer*, 53, nr: 80.

⁴⁰⁶ Ebû Dâvud, *Cihad*, 52, nr: 2563.

Buhârî'nin rivayetinin birinde Hz. Enes'in Resûl-i Zîşân Efendimizi koyunları damgalarken gördüğü ifâde edilirken diğer bir rivayetinde develeri damgalarken gördüğü ifâde edilmektedir. Bu durum Hz. Enes'in, Hz. Peygamber'i bir ağılda karışık halde bulunan koyun ve develeri damgalarken gördüğünü ortaya koymaktadır.

Câbir (r.a.)'dan rivayet olunduğuna göre, Peygamber (s.a.s.) 'ın yanına yüzüne damga vurulmuş bir merkeb getirilmiş, bunun üzerine Rasûlullah (s.a.s.); "Benim hayvanların yüzünü (ateşle) damgalayan ve onların yüzüne vuran kimselere lanet ettiğim haberi size erişmedi mi?" demiş ve bunu yasaklamıştır.⁴⁰⁷

İbn Ömer (r.a.) yüzün alâmetlenmesini kerîh görmüştür. İbn Ömer: Peygamber (s.a.s.) yüzün, suratın alâmetlenip döğün yapılmasını nehyetti, demiştir.

Kuteybe İbn Saîd: Bize el-Menkazî, Hanzala'dan tahdîs etti de, bunda: "Yüzün vurulmasını nehyetti, dedi" şeklindeki hadîsi rivayet etmektedir.⁴⁰⁸

Görüldüğü gibi hadislerde hayvanların kulaklarına kulaklarına damga vurulabileceğine izin verilmiştir. Hatta bu işi bizzat Hz. Peygamber yapmıştır. Yasaklanan husus ise yüze damga vurmaktır. Yüz çeşitli organların toplandığı bir yerdir. Yüze vurulan damga bu organlara zarar verebilir. Ayrıca yüz dikkat çekici bir yerdir. Göze hitap een bir yer olması sebebiyle de damga vurulması men edilmiştir.

4.3. Ziraat İle İlgili Eşyalar ve Ziynet

4.3.1. Saban

Ebu Umâme el-Bâhilî (r.a.) bir keresinde bir demir saban ve zirâat âletinden birşey gördü de hemen şöyle dedi: Ben Resûlullah (s.a.s.)'tan işittim, şöyle buyuruyordu: "Bu âlet bir ailenin (sınırdaki evine girerse, o eve muhakkak bir zelîllik (horluk, hakîrlık) girdirilir"⁴⁰⁹

Bu hadis, Resûlullah'ın demir saban görünce söylediği sözdür. Bu hadîse göre "Saban giren eve zillet, horluk giriyor; öyleyse onunla meşgul olmaktan sakınmak gerektiği açıktır. Fakat Hz. Peygamber'in bu hadisi niçin söylediğini açıklayalım.

⁴⁰⁷ Ebû Dâvud, *Cihad*, 52, nr: 2564.

⁴⁰⁸ Buhârî, *Kitabu'z- Zebaih ve's- Sayd*, 35, nr: 66.

⁴⁰⁹ Buhârî, *Muzaraat*, 2, nr: 2.

Peygamber zamanında bu tarım aletine sahip olan insanlar, sürekli bununla uğraşıp ibadetlerini geciktirirlermiş. Hz.Peygamber de bu sebeble söyleyerek insanların dünya geçiminin yanısıra ahiret içinde çalışmalarını hatırlatmaktadır.

SONUÇ

Kütüb-ü Tis'a çerçevesinde Ziyet Hadislerini incelerken birçok bilinmedik hususlar olduğunu ve bunların hale günümüzde çözüme kavuşturulmamış birer problem oldukları görülmüştür. Giriş bölümünde "Kutsal Kitaplarda Ziyet Kavramı" başlığı altında Kuran-ı Kerim, Tevrat ve İncil'de süs kavramı incelenmiş, hangi alanlarda süslemeye önem verildiği açıklanmıştır.

Öncelikle konularımız arasında bulunan kadın ve erkek kıyafeti anlatılmış, erkeğin kırmızı ve sarı renk kıyafet giymesinin ayrıca ipek giymesinin mekruh oluşu ele alınarak, bu konuda yapılan tartışmalar açığa kavuşturulmuştur. Hz. Peygamber'in bazı kişilere bu renkleri (sarı ve kırmızı) yasaklamasının sebebi şudur: Mecusi dininde ateş kutsaldır. Ayrıca o devirde güneşi Tanrı kabul edip ona tapan kişiler mevcuttur. Kırmızı renk ateşi, sarı renk ise güneşi temsil etmektedir. Bu dinlerden islam Dinine yeni girmiş insanların kalblerine tam olarak iman yerleşmemiştir. Bu sebeple, bu gibi insanlar eski dinleriyle ilgili gelenek ve göreneklere İslam Dinine sokabilecekleri için Hz. Peygamber kesin tavır alarak bu renkleri yasaklamıştır. Diğer sebebi ise şudur: Baştan aşağı sarı veya kırmızı giyinmek çok dikkat çekmektedir. Bu çekiciliği önlemek, dinin sadeliğe verdiği önemi ön plana çıkarmaktır.

Çalışmamızda önemli bir husus teşkil eden diğer bir konu olan takı meselesidir. Bilindiği gibi kadınların altın kullanmaları tartışmalı bir konudur. Altın cennet süsüdür. Fakat bu dünyada da abartmamak kaydıyla ve insanları takvadan uzaklaştırmama hususuyla takılabilir. Takı konusunda yine önemli bir husus erkeğin altın yüzük kullanıp- kullanmayacağıdır. Peygamberimiz altın yüzük takmayı erkeklere yasaklamıştır. Sebebi ise günün şartlarındaki maddi problemlerdir. Fakat günümüzde maddi imkânların iyileşmesi sebebiyle erkeklerin altından yapılmış yüzük kullanılabileceklerini söyleyebiliriz.

Yine gelen rivayetler kapsamında evlerde ve toplumsal hayatımızda kullanılan ziyet eşyaları incelenmiştir. Mesela; evlerde altın ve gümüşten yapılan eşyaların kullanılması yasaktır. Çünkü bu durum şatafata sebep olur. Oysa İslam dini sadelik dinidir. Yine tarım, hayvancılık, av, savaş ve müzik konularındaki ziyet hadisleri ele alınarak detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu konularda ise şu tesbit edilmiştir: İnsanlar kullandıkları tüm eşyalarda süs kullanmışlardır. Mesela: Savaş aletlerinde "Kelime-i

Tevhid, Kelime-i Şehadet , La ilahe İllallah” gibi yazılar yazılarak hem Allah’tan yardım dilenmiş hemde bu aletler süslenmiştir.Ayrıca diğer dinlerde de kutsallığına inanılan bir takım simge ve semboller tarımda, hayvancılıkta ve savaş alanlarında kullanılan aletlere işlenmiş ve kullanılmıştır.

Tüm bu konularda dikkat çeken nokta Hz. Peygamber’in hoşgörüsüdür. Gerek giyim gerekse takı ve gündelik hayatta kullanılan ziynet eşyalarında Hz. Peygamber her toplumun kültürüne saygı duymuş, adet ve geleneklerinde olan ziynet eşyalarının dine aykırı olmaması durumunda kullanılabileceğini gerek sözleriyle gerekse tavırlarıyla belirtmiştir.

Sonuç olarak; çalışmamız ziynet hadisleriyle ilgili olarak kaynakların taranması ve rivayetlerin incelenmesi şeklinde tamamlanmıştır. İncelediğimiz bu konular doğrultusunda Peygamberimizin farklı kültür ve gelenek olsa bile insan yararına ve menfaatine faydalı olan hiçbir şeyi yasaklamadığını görmekteyiz. Ziynet ve süs eşyası olarak kendisinin tercihlerinin olduğu, yakınlarında süs eşyası olarak görüpte beğenerek onlara iltifat ettiği de bilinmektedir.

Şu da iyi bilinmelidir ki; Hz. Peygamber’in yasakladığı hususlar daha çok putperestliği canlandırmaması içindir. Yoksa her kültürün kullandıkları ziynet eşyalarına saygı duymuştur.

BİBLİYOGRAFYA

KURAN-I KERİM

KİTAB-I MUKADDES

AHMED b. HANBEL, el-Müsned, Çağrı Yay., İstanbul, 1982.

ALTINAY, Ramazan, Emevilerde Günlük Yaşam, Ankara Okulu Yay., Ankara, 2006.

AYCAN, İrfan, Emevi Dönemi Bilim, Kültür ve Sanat Hayatı, İlâhiyat, Ankara, 2003.

BAKIR, Abdülhâlik, Ortaçağ İslam Dünyasında İtriya, Gıda, İlaç Üretimi ve Tağşişi, Bizim Büro Yay., Ankara, 2000. Ortaçağ İslam Dünyasında Taş ve Toprak Ma'mülleri Sanayi, Ankara, 2001.

BOZKURT, Nebi, “Davul”, İslam Ansiklopedisi, T.D.V., İst., 2005. Hadiste Folklor-Eğlence, Marmara Üniv. İlahiyat Vakfı Yay., İst,1997.

BUHARİ, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail, el- Cami’u’s Sahih, (I-VI), Daru İbn Kesir, Beyrut,-1987. (Çev.: Mehmed SOFUOĞLU, Sahih-i Buhari ve Şerhi, Ötüken Yay., Yrz: 2004.

ÇORUHLU, Tülin, “Kalkan”, İslam Ansiklopedisi, T.D.V., İst. 2005.

DARİMİ, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdirrahman, Sünen, (I-II). (Çev. Abdullah AYDINLI, Sünen-i Darimi Tercümesi, Madve Yayınları, İstanbul, 1994.)

EBÛ DAVUD, Süleyman b. el- Eş2as es-Sicistani, Sünen, (I-IV), Daru’l Hadis,Kahire, 1988.(çev.: Necati YENİEL / Hüseyin KAYAPINAR, Sünen-i Ebû Dâvud Tercümesi, Şamil Yayınları İstanbul,1991.)

GENEL KÜLTÜR ANSİKLOPEDİSİ (Ana Britannica), “Yüzük”, Ana Yayıncılık, İstanbul, 1988-1991.

GÛRSOY NASKALİ, Emine, Saç Kitabı, İst., 2004.

HAYAT ANSİKLOPEDİSİ, “Elbise”, Hayat Yayınları, 6 cilt, 1961–63.

İŞİK, Mehmet, “Bir Cennet Hatırası Olarak Örtünme”, Semerkant Dergisi, 2005.

İBN MACE, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezid. El- Kazvini, Sünen, Daru’l Marife, Beyrut, tsz.(Çev.: Haydar HATÎPOĞLU, Sünen-i İbn-i Mâce Tercümesi, Kahraman Yayınları, İstanbul, 1983.)

- KADEMOĞLU**, Mahmud Rifat, “İbadet Eden İnsan ve Kıyafet”, Altınoluk Dergisi, 1998.
- KARAMAN**, Hayrettin, Günlük Hayatımızda Helâller- Haramlar, İst., 1979.
- KOÇU**, Reşat Ekrem, Giyim-Kuşam ve Süslenme Sözlüğü, Sümerbank Yay., Ankara, 1967.
- MALİK B. ENES**, Muvatta, (I-II) Daru İhyait-turasi’l- Arabi, yrz.-1951(Çev: Ahmet BÜYÜKPINAR, Muvatta Tercümesi, Beyan Yay.,1994.)
- MUSLİM**, Ebû’l Huseyn b. Hacca, el- Cami’u’s- Sahih, (I-XVIII), Daru’l marife, Beyrut, tsz. (Çev. Ahmet DAVUDOĞLU, Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi, Sönmez Neşriyat, İst., 1977.
- NESAI**, Ebû Abdirrahman Ahmed b. Şuayb, Sünen, (I-VIII) Darul marife, Beyrut,- 2001.(Çev: Abdullah PARLIYAN, Sünen- i Nesai Tercümesi, Konya Kitapçılık, Konya, 2005.)
- SÜSLÜ**, Özden, Tasvirlere Göre Anadolu Selçuklu Kıyafetleri, Atatürk kültür Merkezi Yay, Ankara, 2007.
- TERZİ**, Mustafa Zeki, “Mızrak”, İslam Ansiklopedisi, , T.D.V., İst., 2005.
- TİRMİZİ**, Ebû İsa Muhammed b. İsa ,Sünen,(I-VIII), İstanbul, tsz.(Çev: Abdullah PARLIYAN, Sünen- i Tirmizi Tercümesi, Konya Kitapçılık, Konya, 2004.)
- UYSAL**, Muhittin, Peygamber Günlerinde Giyim-Kuşam ve Süslenme, Yediveren Yay., Konya, 2004.
- YARDIM**, Ali, Peygamberimizin Şemâili Damla Yay., İstanbul, 1997. İslam’da Altın Yüzük Kullanımı, Damla Yay., İst.,1998.

EKLER**EK-1 Hz. Peygamber Devrine Ait Bazı Ziyet Eşyaları**

Hazreti Musa'nın (as) Âsâsı

Hazreti İbrahim'in (as) Tenceresi

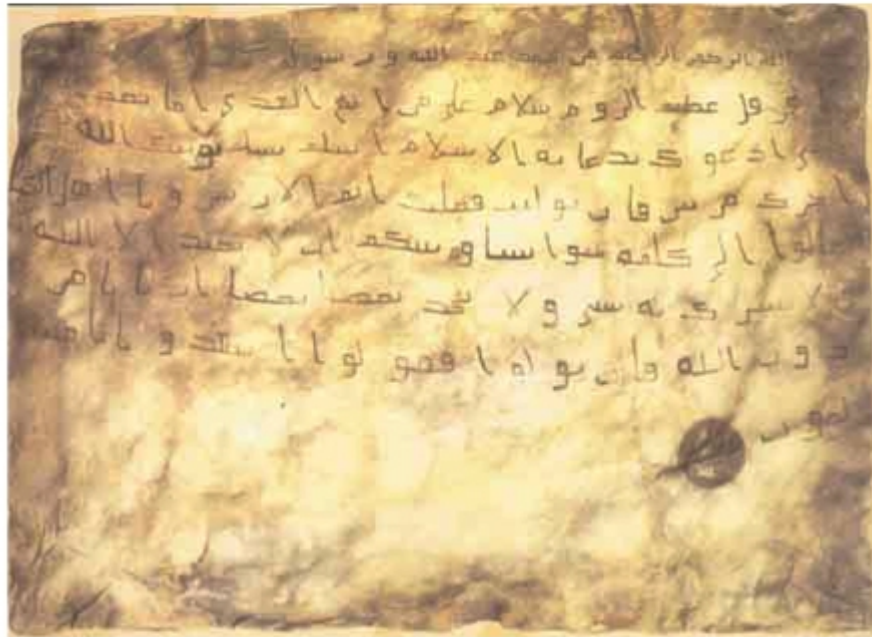
Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in hırka parçası

Hazreti Yusuf'un (as) Sariğı

Gasl-i Nebevi Su kabı

Name-i Saadet

Nalın-ı Saadet mahfazası

Mühr-i Saadet

Muaz bin Cebel'in (ra) kılıcı

Hz Davud'un kılıcı

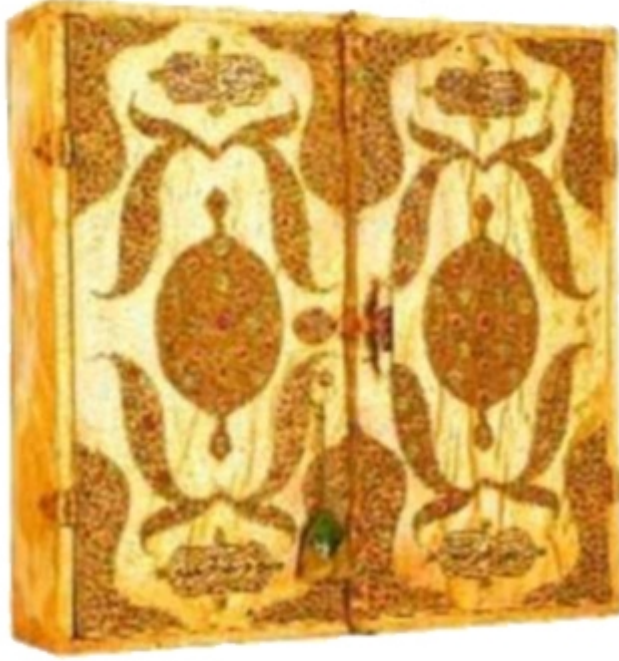
Kadeh-i Şerif

Kadeh-i Şerif

Peygamber Efendimiz'in (SAV)
Kabir toprağı ve mahfazası

Hırka-i Saadet ve eski iç mahfazası

Hırka-i Saadet ve yeni iç mahfazası

Saç-ı Şerif

Hazreti Fatıma'nın (ra) Sandığı

Sancak-ı Şerif

Name-i Saadet

Sakal-ı Şerif

Hücre-i Saadet'e takdim edilen buğday

Kâbe'nin anahtarı

Hırka-i Saadet Sandığı

Hz. Muhammed'in Yayı

Kâbe'nin anahtarı

Nalin-i Saadet

ÖZGEÇMİŞ

1983 yılında Elazığ, Merkezde doğdu. İlköğretim ve Ortaöğretimini burada tamamladı.2000 yılında Elazığ Merkez imam Hatip Lisesinden mezun oldu. Ertesi yıl Erzurum Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretmenliği Bölümüne girdi.

2006 yılında Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Hadis Bilim Dalında Yüksek Lisansa başladı.

2007 yılında Elazığ Yazıkonak Beldesi Kanuni Sultan Süleyman İlköğretim Okuluna Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni olarak atandı. Hâla aynı yerinde görevine devam etmektedir.

